

Lux. Jaargang 4

bron

Lux. Jaargang 4. Scherpenheuvel, Willemstad 1946

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/_lux001194601_01/colofon.php

© 2017 dbnl

[Lux 1946, nummer 1]

Voorwoord bij den vierden jaargang.

Niettegenstaande er plannen waren en ernstige plannen, om het bestaan van dit tijdschrift bij het einde der derde jaargang te doen beeindigen, zien onze lezers toch weer LUX zich aandienen in zijn kleed van vierden jaargang.

Zoals wij bij de oprichting van dit blad geschreven hebben, was ons doel vooral, om degelijke Nederlandse lectuur te verschaffen, toen onze West door de val van de andere staatsdelen, hiervan beroofd werd.

Thans is het gehele rijk weer vrij en ook verschijnen er weer degelijke Nederlandse tijdschriften.

Maar de animo voor dit eigen Curaçaose blad is nog zo groot, dat wij bovengenoemde plannen hebben moeten laten varen en zelfs besloten hebben om in plaats van iedere twee maanden, iedere maand te gaan verschijnen.

Wij spreken hierbij de hoop uit, dat dit aan de verdere ontwikkeling van ons blad ten goede mag komen en daardoor de belangstelling moge groeien niet alleen van de lezers, maar ook van de schrijvers en medewerkers.

Dat door deze uitbreiding de abonnementsprijs iets zal verhoogd worden, zullen onze lezers billijk vinden. Deze zal bedragen *f.* 7.50 per jaar. De prijs per exemplaar blijft *f.* 1.-.

En zo moge LUX onder Gods zegen zijn vierden jaargang weer wel doende doorlopen.

De Redactie

Dr. W.Ch. de la Try Ellis
De Commissarissen van Zijne Doorluchtigste Hoogheid te Curaçao
in 1789

Inleiding.

M.D. Teenstra en C.P. Amelunxen deelen ons in hun beschrijving van de geschiedenis van Curaçao de voornaamste feiten mede uit de woelige jaren 1784-1789. In deze Inleiding geeft ondergeteekende verkort weer wat de twee genoemde schrijvers daaromtrent verhalen, om dan over te gaan tot hetgeen hem uit andere bronnen bekend is geworden.

In 1784 ontstonden op Curaçao groote oneenigheden tusschen een deel der burgerij en het Bestuur dat op voorstel van den advokaat Hessen een verandering in de wijze van procederen had ingevoerd, den praktizijns voordeeliger, den cliënten echter kostbaarder. De ingezetenen beriepen zich voorts op 't voorbeeld van de Stad Amsterdam, op 't privilege dat geen burger door de Justitie uit zijn huis mocht worden gehaald; tevens hielden zij staande dat bedoeld privilege ook in strafzaken werkte, zoodat een verdachte tegen wien een bevel van aanhouding was verleend, ongestoord in zijn woning kon blijven. Einde 1785 presenteerden de ingezetenen 'n verzoekschrift aan Directeur en Raden voor intrekking, althans wijziging van de ordonnantie betreffende het procederen in dien zin, dat voor wat aangaat schuldvorderingen en liquide pretenitën (t.w. als het bedrag vaststond en gemakkelijk bewezen kon worden) partijen haar eigen zaak konden voordragen en overigens het salaris der praktizijns zou worden gemodereerd. De beschikking van het Bestuur dd. 22 December 1785 op dat request was vrijwel een palliatief.

Den 3n Januari 1786 maakten een aantal burgers in een herberg een onderhandsche akte van machtiging op, waarbij zij twaalf personen opdroegen die beschikking te onderzoeken en de belangen der ingezetenen zoveel mogelijk te behartigen. Door Directeur en Raden werden deze gecommiteerden in hunne hoedanigheid erkend en het raadslid Hansz (Amelunxen noemt hem Hansen) nam openlijk de partij der twaalf op. De advokaat Hessen, de bewerker van al die opwinding, achtte het niet verder raadzaam hier te blijven en vertrok in Juni 1786. Door toegevendheid hoe langer hoe zwakker geworden, durfde het Bestuur de hoofdgelden niet meer invorderen.

In September 1787 barstten de onlusten met vernieuwde hevigheid over den fiscaal van Teylingen los. Hoofden van miltzieke burgers (drie in getal??) drongen de Raadzaal binnen en eischten het ontslag van den fiscaal, daar zij hem, als zijnde tot nadeel van het algemeen welzijn, niet langer in die betrekking wilden erkennen. Het Bestuur bezweek voor dien aandrang, schorste den fiscaal bij resolutie dd. 18 October 1787 uit overweging daartoe om politieke

redenen genoodzaakt te zijn en liet misnoegde burgers als getuigen op vraagpunten toe. Den 15n Juli 1788 werd de gesuspendeerde fiscaal echter uit kracht van een mandement van maintenu van Hunne Mogenden op zijn post en in eere hersteld.

Een andere advokaat, Amalry, die een verderfelijke rol gespeeld en zijn rechtskennis misbruikt moet hebben door het vuur van tweedracht te helpen aansteken en twee kanten tegelijk, en wel in tegenstrijdige zaken, te dienen, werd met zijn collega Spencer (wegens diens beleedigende schrifturen) de balie ontzegd.

Tot zoover Teenstra en Amelunxen. Inmiddels achtten de betrokken instanties in het Moederland het noodig maatregelen te nemen en een onderzoek in te stellen.

Twee beschikkingen.

Den 25n December 1788 nam de Stadhouders de volgende beschikkingen ‘Wij Willem, bij de gratie Gods, Prince van Orange en Nassau; Grave van Catzenellenbogen, Vianden, Dietz, Spiegelberg, Buuren, Leerdam en Culemborg; Marquis van Veere en Vlissingen; Baron van Breda, Diest, Beilstein, der Stad Graave en Lande van Cuyk, Ysselstein, Cranendonk, Eindhoven en Liesveld; onafhankelijk Heer van de vrije en souveraine Erfheerlijkheid Ameland; Heer van Borculo, Breedevoort, Lichtenvoorde, 't Loo, Geertruydenberg, Clundert, Zeevenbergen, de Hooge en Laage Zwaluwe, Naaldwijk, Polanen, St. Martensdijk, Soest, Baren en ter Eena, Willemstad, Steenberg, Montfoort, St. Vith, Butgenbach en Daasburg; Erf Burggraaff van Antwerpen, Erf Maarschalk van Holland, Erf Stadhouders, Erf Gouverneur, Erf Capitein en Admiraal Generaal der Vereenigde Nederlanden, Erf Capitein-Generaal en Admiraal van de Unie; Gouverneur-Generaal en Opperbewindhebber van de Nederlandsche West-Indische Compagnie; Ridder van de Kousseband en van den Zwarten Adelaar etc. etc. etc. Allen dengeenen die deeze zullen zien of hooren leezen, saluut, doen te weeten: Nademaal sedert eenigen tijd hooggaande onlusten tusschen de Regeeringe over en in de Coloniën van Essequebo, Demerary, Curaçao en verdere Eylanden, en eenige der ingezeetenen en eijgenars van plantagiën zijn gereezen, tot vermijdinge van welke, zo wel als tot voorkominge van de nadeelige gevolgen, die daaruit zouden kunnen resulteren, Hunne Hoog Mog. bij derselver resolutie van den 27n Augustus deezer jaars Ons hebben versogt en geauthoriseerd de nodige veranderingen in de Regeering te maaken en directe aanstellingen te doen, als Wij ter bereykinge van eendracht en rust zouden vinden te behooren; En dat Wij om aan het voorsz. verzoek en authorisatie van Hunne Hoog Mog. te voldoen, dienstig hebben geoordeeld eenige Commissarissen uit Onzen Naam derwaerds te zenden, zo is het, dat Wij om het goed rapport aan Ons gedaan van de persoonen van Jonckheer Willem Augustus Sirtema thoe Grovestins, ordinaris Gedeputeerde van de provincie van Vriesland ter vergaderinge van Hunne Hoog Mog. en Mr. Willem Cornelis Boeij, scheepen en raad der Stad Haerlem, Ons betrouwende op derselver bekwaamheid, naerstigheid en prudentie, deselve Heeren gesteld en gecommiteerd hebben, gelijk Wij hun stellen en committeren mits deeze tot Onze Commissarissen, om zich te begeeven naar de Coloniën Demerary, Essequebo, Curaçao en zo nodig naar de verdere Eylanden, de nodige veranderingen in de Regeeringen met den aankleeven van dien te maaken, aanstellingen te doen en de aangestelde persoonen af te neemen

de gerequireerde eeden, ingevolge Hunner Hoog Mog. resolutie van den 27n Augustus 1788, alsmeede

die van zijveringe, dezelve te mainteneeren en doen respecteeren; en om voorts de goede harmonie, rust en eenigheid in die Coloniën te doen herleeven; ontbieden daarom en requireeren bij deeze Bewindhebberen van de Generaale Geoctroyeerde West Indische Compagnie, de Hoofden en Collegiën van Regeeringe in de voorsz. Coloniën, de militaire officieren en alle verdere bediendens en ingezeetenen in de voorsz. Coloniën; voorts alle anderen die dit aangaan mag, dat zij de meergem. Heeren in de voorsz. qualiteit van Commissarissen erkennen en respecteeren naar behooren en in het uitvoeren van Onzen last alle bijstand en assistentie bewijzen, alsmeede het effect van deeze commissie aan hun volkomelijk laten genieten. Gedaan in 's Gravenhage den 25n December 1788 (w.g.) W. Pr. van Orange. Ter ordonnantie van Zijne Hoogheid: P.I. de Larrey.'

De tweede beschikking luidde als volgt: 'Zijne Hoogheid heeft goedgevonden bij deese aan te stellen en te committeeren tot secretaris van de commissie die Hoogstdeselve ingevolge van Hunner Hoog Mog. resolutie van den 27n Aug. 1788 benoemd heeft naar de West-Indische Eylanden en de Coloniën Essequibo en Demerary, den Heer Auditeur Militair van 't guarnisoen van 's Gravenhage, Mr. Rochus van Suchtelen. Lastende allen en een iegelijk, dien het aangaat, hem daarvoor te houden en te erkennen.'

Ontvangst in den Curaçaoschen Raad.

Den 3n September 1789 werden Hun Edel Mogende de Heeren Commissarissen van Zijne Doorluchtigste Hoogheid plechtig in den Curaçaoschen Raad ontvangen. De Raad bestond toen uit den Directeur Johannes de Veer Az, (als regel betiteld en aangesproken als Gouverneur) en de Heeren: Cornelis Stuylingh, commissaris over den train en vivres; Jacobus Otto van Brandt, capitain-commandant over de militie; Michiel Römer, commissaris over den slavenhandel; Gerard Striddels, capitain over de Burgerij (Koopman); Jan Nicolaas van Starckenborgh, capitain-luytenant over de militie Christoph Godlieb Frederik Serz, eerste luytenant over de militie (rooimeester) Robertus Samuel Brands (koopman); en Leffert Thelen Hayunga (koopman). Secretaris was Mr. Petrus Bernardus van Starckenborg (een broer van genoemden J.N.v.S.); provisioneel secretaris Anthony Beaujon; en Fiscaal Pieter Theodorus van Teylingen. Bij bepaalde gelegenheden namen ook geassumeerde leden zitting. De bevoegdheden van den Raad betroffen de Politie (algemeen bestuur); civiele en crimineele Justitie.

Bij de ontvangst in den Raad hield Jhr. Sirtema thoe Grovestins de volgende toespraak: 'E.A. Heeren: Hunne Hoog Mogende uyt aanmerking van de verregaande ongeregeltheeden alhier plaats hebbende, hebben geresolveerd gehad om Zijne Doorluchtigste Hoogheid den Heere Prince van Orange en Nassau, Erfstadhouder, Gouverneur-Generaal en Opperbewindhebber te verzoeken en te autoriseeren de Regeering in deese Colonie direct aan te stellen en te doen respecteeren. Zijne Doorluchtigste Hoogheid heeft diensvolgens goedgevonden ons te committeeren tot Hoogstdesselfs commissarissen, welke aanstelling is geaprobeerd door Hunne Hoog Mogenden; en wij brengen thans ter tafel van U Edele Achtbaare de missive van

Hunne Hoog Mog. alsmeede de commissie van Zijne Doorl. Hoogheid ten einde U.E.A. copie van dezelve zouden kunnen doen neemen en die doen insereeren in de notulen van deesen Raad. Wij vertrouwen het heilzaam oogmerk van Zijne Doorl. Hoogheid om de goede harmo-

nie en rust in deese Colonie te doen herleeven, te zullen kunnen bevorderen en ons rapport aan Zijne Doorl. Hoogheid zodanig zal zijn dat Hoogstdezelve vervolgens bij Hunne Hoog Mog. zal kunnen weezen de voorspraak der burgers en ingezeetenen van deese Colonie. Alvorens over te gaan tot de uytvoering van onzen last, vorderen wij dat de Heer Gouverneur beneevens de Raaden en Ministers aan ons visie zullen geeven van hunne commissie en instructie, dat degeenen van wien eenige reekening en verantwoording mogt geoordeeld worden, deselve ten spoedigste in gereedheid brenge om ons in staat te stellen die te examineeren. De Heer Gouverneur wordt verders versogt de nodige orders te stellen dat de Heeren officieren en bediendens der West-Indische Compagnie zig ten allen tijde alhier present zullen bevinden om ons te assisteeren en te suppediteeren alle de papieren die wij zullen goedvinden te requireeren en dat zig geene van dezelve buyten 't fort absenteere zonder onze speciaale permissie.'

Van de zijde van den Raad kwam bij monde van Gouverneur de Veer de toezegging, zooveel in ieders vermogen lag, de bevelen van Hun Edel Mogenden (dat was de titulatuur, waarop de Heeren Commissarissen aanspraak konden maken-) te voldoen met offerte van alle hulp en bijstand. De secretaris kreeg opdracht te publiceeren wanneer H.E.M. allen en een iegelijk hier te lande, die hun wenschte te spreken, audientie zouden verleen.

Een Vragenlijst.

Al spoedig kreeg de Raad van de Heeren Commissarissen een respectabele vragenlijst ter beantwoording. Verschillende vragen konden terstond afgedaan worden, omtrent andere moest een nader onderzoek worden ingesteld of een der leden inlichtingen verschaffen. De geheele lijst moge hier volgen.

1. Hoeveele blanke ingezeetenen worden gerekend op het geheele eyland Curaçao te zijn; hoeveel daarvan in de stad woonagtig en hoeveel daarvan als planters kunworden aangemerkt.
2. Hoeveele vrij negers of mulatten enz. worden gerekend op het eyland te zijn.
3. Insgelijks hoeveel slaaven.
4. Welke lasten en impositiën door de ingezeetenen van Curaçao worden betaald.
5. Of de vrij negers of mulatten enz. ook eenige lasten of impositiën betalen.
6. Of ook eenige hoofdgelden voor de slaaven worden betaald.
7. Hoedanig is de staat der finantiën.
8. Hoeveele inkomsten door malkanderen gerekend jaarlijks aan de Comp. kunnen worden opgebracht.
9. Hoeveele daarentegen de Jaarlijksche uytgaven berekend worden.
10. Welke zijn de commercieële wetten.
11. In welke opzichten is de commercie belast.
12. Welke is de commercie die het meeste gedreeven wordt.
13. Welke zouden de beste middelen zijn om de commercie te vermeederen.
14. Hoedanig is de staat van het militaire weezen.
15. Hoedanig worden de troupes betaald en gekleed.

16. Hoedanig is de staat der fortificatiën.
17. Hoedanig is de staat van 's Compagnies ammunitie en kruyt.
18. Welke zijn de producten van het Eyland.
19. Kunnen de inwoonders op sig selve van de producten van 't Eyland bestaan. Zo neen, waar van moeten dan de levensmiddelen komen.
20. Hoedanige voorsieninge men zoude

- kunnen gebruyken in cas van rupture met de kroon van Spanjen.
21. Welke zouden de geschikte middelen zijn om 't aufugeeren der negers naar de Spanjaarden te verhinderen.
 22. Hoedanig een wetboek voor de Colonie naar den aart der inwoonders geschikt en met de gesteldheyd der Colonie best overeenkomstig zoude kunnen worden vastgesteld; alsmeede welke maniere van procedeeeren alsdan zoude behooren te worden gearresteerd.
 23. Of met opzicht tot de goede politie in de stad niet eenige betere ordonnantiën kunnen worden gemaakt als bij voorbeeld: Staat 't aan een ieder vrij sig zonder voorkennis van Gouverneur en Grooten Raad in de stad of op het Eyland metterwoon ter neer te setten. Kan een ieder zonder zodanige voorkennis een handteering of neering doen, zooals hij goedvindt. Is er een vast bepaald getal van herbergiers of tappers evenreedig naar de meenigte der ingezeetenen. Is er een ordonnantie omtrent het langs de straat in de stad en langs het land loopen op 't Eyland bij avond of ontijen met opzicht tot de negers; in 't bijzonder moeten de slaaven daartoe met geen pas van hun meester voorsien zijn. Kunnen de lieden van het Eyland vertrekken, 't zij blanken of anderen, zonder pas van den Gouverneur en wordt de hand aan zodanig reglement gehouden. En in 't generaal, alles wat tot de goede politie en orde zoude kunnen contribueeren.
 24. Hoedanig is de Burgerij te zamen gesteld; waarvandaan ontleent dezelve haaren oorsprong. Welke regten en privilegiën hebben dezelve; door wie zijn die geconcedeerd. Doet de Burgerij of desselfs officieren den eed van getrouwheid en gehoorszaamheid aan Gouverneur en Raaden. Doen de burgers een particulieren eed aan hunnen Capitain of aan 't Vaandel; zoo ja, waarin bestaan die eeden. Welke persoonen worden in 't Corps der Burgerij aangenomen. Geschiedt zulks met voorkennis van Gouverneur en Raaden. Strekt de Burgerij sig verder uyt als de stad. Worden de planters welke teevens huizen in de stad hebben, als leeden van de Burgerij geconsidereerd. Waarin bestaat de dienst van de Burgerij. Is daaromtrent een reglement; en is dat reglement bij Gouverneur en Raaden gearresteerd, of goedgekeurd.

Antwoorden.

ad 1. Vijf honderd negen en zeventig blanke huysgesinnen die familiegeld betalen. Drie hoofd- dertien onderofficieren en vijf suppoosten, samen 21; burgers in 't generaal 1042, onder wie 216 mestiezen.

ad 2. Lijst der vrij negers: 1 Capitein; 1 Capitein-luytenant; 1 luytenant; 2 vaandrigs; 1 adjudant; 7 sergeanten; 7 corporaals; 7 landspassaat; 1 schrijver; 1 cadet; 3 onderofficieren buyten dienst en 748 gemeene. Van de mulatten: 1 Capitein; 1 luytenant; 1 vaandrig; 1 adjudant; 7 sergeanten; 7 corporaals; 7 landspassaat en 395 gemeene, van wie echter 103 absent, Buyten deeze wagtlijsten (zijn er) nog een meenigte blanken, negers, mulatten en mestiezen alhier te lande verspreyd, die onmogelijk anders dan bij oproeping kunnen opgenomen worden.

ad 3. Circa vier duyzend koppen slaaven waarvoor betaald wordt.

ad 4. Hoofd- en familiegelden, accijns van dranken en 50ste penning van vaste effecten.

ad 5. Geen andere als accijns en 50ste penning; achter eenige mestiezen betaalen hoofdgelden, omdat zij planters zijn.

ad 6. Vier r.r. per kop door de Comp. er op gesteld.

ad 7. 8. 9. (Steller dezès heeft de hierop gegeven antwoorden niet kunnen vinden).

ad 10. Alhier worden zoveel doenlijk is

de Nederlandsche wetten en usantiën en wel insonderheid die van de Stad Amsterdam gevolgt.

ad 11. Door recognitie en waaggeld volgens tarief van de Ede. West-Indische Compagnie.

ad 12. Door verkoop van alle soorten van Spaansche en Fransche producten, welke Europeansche goederen en inkoopten van laatste meest door vreemdelingen worden aangebragt, 't geen egter tegenswoordig van weynig belang is.

ad 13. Het afschaffen van de recognitiën en het faciliteeren en uytbreiden van de commercie met vreemde natiën zouden (volgens het gevoelen van de drie kooplieden in den Raad) dezelve doen vermeerderen.

ad 14. Artillery 36 man t.w. 1 eerste officier, 1 onder luytenant, 1 constapel, 19 bosschieters in het hoofdfortres, 14 ditto op de buytenposten. Cavallery 25 man t.w. 1 cornet, 1 corporaal, 2 commandeurs, 1 capitain van d'Indianen, 1 luytenant van ditto en 19 ruyters. Infantry Guarnisoen in 't fort Amsterdam 133 man t.w. 1 Directeur, 1 capitain-commandant, 1 capitain-luytenant, 1 eerste luytenant, 1 derde luytenant, 1 sergeant en adjudant provisioneel, 4 sergeanten, 1 capitain des armes, 5 corporaals, 4 landspassanten, 3 commandeurs op de buytenforten, 2 adelborsten, 5 tambours en 103 soldaaten. Infantry Guarnisoen op het fort Beek en Burgh 16 man t.w. 1 commandeur, 1 corporaal, 1 adelborst en 13 soldaten.

ad 15. Alle ses maanden worden zij betaald en in drie termijnen betaalen zij hun kleeding selfs.

ad 16. (Steller dezès niet bekend)

ad 17. (Een lange lijst en waarschijnlijk thans van weynig belang)

ad 18. Mais, zout, beestiaalen, vruyten en zeer weynig catoen.

ad 19. Neen. Vooral van de Neederlanden, Noord-Amerika, de Spaansche kust en Eylanden.

ad 20. Twee oorlogsschepen van linie, vier fregatten en twee duyzend man gereguleerde troepen. Echter behoorde dan ook sorg gedraagen te worden voor magasijnen met victualie voorsien.

ad 21. Men zoude een cartel met de Kroon van Spanje moeten sluyten, dog provisioneel zouden de schikkingen bij plan, dat bereids voor jaaren den Ed. Achtb. Raad is voorgedraagen en hetwelk van geen effect heeft kunnen weezen, omdat men geen fondsen konde uytvinden, dienen gemaakt te worden. (De secretaris zou H.E.M. dit plan ter hand stellen.

ad 22. Nopens een wetboek kan men niet anders seggen als dat altijd alhier te Lande de Nederlandsche wetten, so veel men alhier konde van gebruik maaken zijn gevolgt; dat voorts verscheide beveelen en ordonnantiën bij publicatiën zijn geïntroduceert, die, na de gesteldheyd, so veel doenlijk agtervolgt worden. Kunnende Hun Ed. Achtb. dierhalven niet bepaalen, alsook so veel kunde niet hebbende, welk wetboek voor de Colonie met den aart der inwoonderen geschikt en met de gesteldheid deser Colonie best overeenkomstig zoude kunnen weezen. En so verre de modus procedendi betreft, dat diesweegens aan Hun Hoog Mog. in vroegere jaaren is geschreeven en de modus procedendi hier thans provisioneel in vigueur aan Hun Hoog Mog. ter apof disapprobatie is gesonden en dat volgens berigten, dezelve door H.H.M. in handen van Bewindhebbers der West Indische Compagnie is gesteld, die hiermeede alsnog werksaam zijn. (De secretaris zou H.E.M. deze modus procedendi

ter hand stellen, alsook een andere modus procedendi voor dit Land geschikt, die de Heer Striddels beloofde te zullen inleveren).

ad 23. Ja. En 't zoude noodzakelijk zijn dat met opzigt tot de goede politie in de Stad eenige betere schikkingen wierden ge-

maakt, want van ouds is in gebruik geweest dat een ieder zig zonder voorkennis van Gouverneur en Grootte Raad in de Stad of op het Eyland metterwoon needersenen en een jaar en ses weeken hier vertoeft hebbende, als burgers in de wagt werden opgeschreeven. (handteering of neering) Van ouds is zulks hier gebruikelijk geweest, dog Hun E.A. zijn van oordeel zulks teegens de goede politie te stryden. Het getal der herbergiers en tappers is niet bepaalt. Daar zijn orders nopens het langs de straat loopen in de Stad en voorsteden, dog niet langs 't landloopen op het Eyland by avond en ontij en met opsigt tot de negers en mulatten in 't generaal, so slaaven als vrijen; hiervan is publicatie onder den Fiscaal. Niemand vermog zonder pas van den Gouverneur van hier te vertrekken, en hier wordt, so veel doenlijk is, de hand aan gehouden Sedert 't jaar 1740 zijn zeer goede orders nopens de politie vastgesteld, dog veele van dezelve zijn door Hun E.A. 's predecesseurs in tijd en wijlen vernegligeert; en so die eens wierden gerenoveert met eenige alteratiën overeenkomstig de teegenswoordige gesteldheid van 't Eyland, zoude zulks van veel nut zijn.

ad 24. Uit blanken, Christenen en Joden, alsmeede uit mulatten. Hun E.A. is niet bekend waar vandaar de Burgerij haaren oorsprong ontleend heeft. Nopens de regten en priviligiën der Burgeren so dient dat de ingeseetenen hier sig ter needer geset hebbende, van oude tijden hier gesustineert hebben even dezelve voorregten te moeten genieten als de burgers en ingeseetenen van de Stad Amsterdam. Egter is Hun E.A. nimmer eenige blijk daarvan gegeven of getoont en daarom hebben die saaken zeer veel onaangenaamheden meenigmalen voor Gouverneur en Raaden veroccioneert. Van sommige dier voorregten en priviligiën jouisseeren ook de vrijheden van de couleur en van tijd tot tijd is zulks door de vorige Gouverneurs en Raaden geconcedeerd. En schoon het sustenu van H.E.A. de tegenswoordige Gouverneur en Raaden contrarie is, hebben zij egter in sommige opzigten ook veel moeten toestaan om onaangenaamheden te menageeren. Waarvan van tijd tot tijd aan Hun Hoog Mog. en de Comp. kennis is gegeven met verzoek van redres en bepaling, hetgeen alsnog onbeantwoord is gebleven. Voorts hebben Hun E.A. nooyt ondervonden en bijgewoont of gehoord dat de Burgers een eed van getrouwigheid en gehoorszaamheid aan Gouverneur en Raaden hebben gedaan of doen. Wel is waar, dat hij de aanstelling van een Gouverneur alle die in de wapenen staan, burgers so wel als militairen, een eed van getrouwigheid, die hun opentlijk voorgelezen wordt, doen. En het is waar dat de Capitain der Burgerij in handen van den Gouverneur een eed aflegt, 't geen de luytenants en vaandrigs ook doen. En ten opzigte het doen van een particulieren eed door de burgers aan hun capitain of aan 't vaandel, zulks heeft nooyt plaats gehad, dan volgens gerugten met den Heer Gerard Striddels eenige dagen vóór zijn aanstelling als Capitain der Burgerij door een gedeelte der Burgerij; dog waarin die eed bestaan heeft, is Hun E.A. tot nog toe onbekend gebleven. In het corps der Burgerij worden alle blanken, so wel Christenen als Jooden, en mestiezen aangenomen; en vreemdelingen die als reeds gezegd is sig een jaar en ses weeken alhier te lande hebben opgehouden, dog zulks geschiedt niet met voorkennis van Gouverneur en Raaden. Deeze Burgerij nu strekt sig niet verder uyt als de Stad en voorsteden. En de planters worden, schoon huyzen in de Stad hebbend, niet als meedeleden der Burgerij geconsidered. De dienst der Burgerij wordt geoeffend door 't doen van de wagt 's nagts aan de Stadspoort en 't doen van patrouille. en hiervan is

een reglement, dat bij den Gouverneur en niet bij Gouverneur en Raaden gearresteerd is.

Nauwkeuriger beantwoording.

Na kennisneming van de antwoorden gaven H.E.M. te kennen, dat niet alle vragen volgens de intentie beantwoord waren; dat van de plantagiën accurater opgaaf moest worden gedaan; dat wegens het militaire weezen, waaronder de ruyterij, ampeler berigt moest worden gegeven; dat nopens de politie of order daarop sedert den jaare 1740 H.E.A. alle die orders moesten nagaan en hun consideratiën opgeeven, ten einde die konden gerenoveert worden; dat men met het innen van hoofd- en familiegelden voort moest vaaren; dat volgens informatie meerdere eeden bij gelegenheid van de aanstelling van den Heer Striddels gedaan zijn geworden, weshalve aan H.E.A. werd ‘versogt omme bij ernstige resolutie het formulier van dien eed of andere van den Heer Striddels af te vorderen.’

De Raad verklaarde zich terstond bereid aan het verlangen van H.E.M. te voldoen ‘waarom de secrets gelast wordt publicatie te doen afgaan dat alle de planters van de booven en beneden contrei en voorts over 't geheele Eyland aan de verthooners deeser publicatie exact zonder eenige agterhouding ofte verswijging in geschrift behoorlijk geteekend zullen hebben op te geeven, hoe groot hun familie die zij in huys hebben zijn; hoeveel koppen slaaven, zo jonge als oude, zij besitten; hoeveel groot en kleyn vee, alsmeede pluymgedierte, mais en andere levensmiddelen, t.w. producten van hun plantagiën zij thans op hun plantagiën zijn hebbende. Voorts zal degeene die so in de booven als beneden contrei, quartieren etc. met deese publicatie rondgaan, exact ook alle de plantagiën met derselver naamen, en aan wie behoorende, moeten opneemen, en van dit alles ten spoedigsten aan H.E.A. rapport doen, qualificeerende den opperfactor Jan Evertsz omme de noodige persoonen daartoe te employeeren. Wijders gelasten H.E.A. denselven secrets, publicatie te doen afgaan, dat alle de ingeseetenen so in de Stad, Overzijde, buyten de Poort als andersins wonende op de districten behoorende tot het departement van de Heeren rooymeesteren, aan de daartoe bij deesen gequalificeerd wordende persoonen, zijnde in de Willemstad in en agter 't fort de assistent Andries Beaujon gequalificeerd; aan de Overzijde en aldaar op de verdere districten behoorende tot het departement van de rooymeesteren de assistent Barend Dirksz Kock; buyten de Poort, Scharloo en verdere districten aldaer meede behoorende tot 't departement van rooymeesteren de adjunct-assistent Casparus Starck Jansz, exact en zonder agterhouding ofte verswijging op te geeven hoe groot hunne familie in hunne huizen zijn en hoeveel slaaven zij bezittende zijn; moete deese gequalificeerdens accuraat opneemen alle de huizen en aan wie deselve behooren; zullende degeene die 't voorschreevene niet opgeeven, even gelijk de planters die in gebreken blijven het voorengem. ten hunnen opsigte op te geeven, van 't regt van ingeseetene verstookten zijn.’

Twee raadsleden kregen opdracht al hetgeen sedert 1740 nopens de politie op dit eiland was vastgesteld na te gaan, hunne consideratiën ter zake op te geven en daarbij eenige vragen te beantwoorden. Andere raadsleden moesten andere punten

onderzoeken. De door den Heer Striddels ingeleverde eedsformulieren luiden als volgt:

Eed voor de Manhaftige Burgers des Eylands Curaçao bij 't verkiesen van een bur-

ger Capt. afgelegd. ‘Wij burgers en ingeseetenen sweeren dat wij den Ed. Hr. N.N. op heeden door ons als Capitain van de Burgerij en Ingeseetenen deeses Eylands wettig en vrijwillig verkoosen, getrouw sullen sijn, desselfs beveelen tot welzijn van den Lande gehoorsamen en nakomen en onse plicht in alles als trouwe onderdaanen van den Staat betragten; voorts dat wij nimmer op bloot bevel van de Regeering alhier tot het verkiesen van een ander Capt. gedurende den tijd van ses jaaren sullen overgaan, veel min een ander in 't employ van Capt. erkennen of eenige togten en wagten daarmede waarneemen.’

Eed voor den verkoorene Capt. ‘Ik sweer getrouwigheid aan Haar Hoog Mogende de Heeren Staten der Vereenigde Nederlanden. Ik sweer getrouwigheid aan den Lande, en in 't oog houdende de betrekking van 't Moederland, om de belangen derselven te betragten. Ik sweer getrouwigheid aan mijne meedeburgeren om voor hun welzijn, regten en vrijheeden althoos te waaken, en om hun gerechtigheid, goede en prompte Justitie te doen erlangen. Nu, manhaftige meedeburgeren, het uytvoeren onser wederseydse beloften sal niet eerder een begin kunnen neemen, dan nadat de gewoone solemniteiten geschied sullen sijn, dierhalven versoek ik dat gij intusschen U wilt gedragen als braave mannen, stil, gerust en tevreden blijven, de tijd afwagten, ten einde ik 't genoeg mag hebben mij te beroemen hoofd te sijn van beschaafde, eendragte en verstandige mannen.’

Het door den Heer Striddels ingediende concept tot een geschikter en expeditier modus procedendi had tot opschrift: ‘Order en Reglement op de Rechtspleging en manier van procederen in civile saaken voor de respective rechtbanken des Eylands Curaçao.’

Medio October 1789 leverde de opperfactor Jan Evertsz de opgaaf van plantages, slaven, bestialen enz. in, welke terstond aan H.E.M. werd doorgezonden. De lijst van de plantage Sint Joris, toebehoorende volgens koopbrief aan Abm Isaac en Isaac de Abm de Marchena, zag er als volgt uit: ‘neegers en neegerinnen, jonk 25; idems, oud en minderjarig 20; zuygende kinderen 6; neegers en neegerinnen, oud en onwerkbaar 10; groote koeyen, ossen en bullen 78; kalveren 14; schapen, rammen etc 442; lammeren 36; cabrieten, bokken etc 254; lammeren 36; paerden oud en jonk 15; merries, oud en jonk, 16; ezels, oud en jonk, 6; een vlugt duyven. Zonder meer (dan volgen de handteekeningen). H.E.M. waren van gevoelen, dat het geen ‘ordentlijke lijst was en dus dat in soortgelijke gevallen commissarissen dienden benoemd te worden om oculaire inspectie te neemen en daarvan rapport te doen.’ De eigenaars van Sint Joris werden evenwel ontboden en gaven de van hen gevraagde inlichtingen.

H.E.M. verlangden ook de meededeeling van het aantal herbergen, taphuizen en kroegen op dit eiland met de namen der herbergiers enz. en waar die gelegen waren. Enkele dagen daarna was die lijst ter bevoegde plaats ingeleverd, alsook de publicatie wegens, ‘het fraudeeren van natte waaren’. Een publicatie wegens de recognitie was niet te vinden en (verklaarde de Fiscaal) zal ‘na gedagte ook niet exteeren.’

Voor wat het arresteeren van ingezetenen in crimineele zaken aangaat, waren H.E.M. van gevoelen dat, ‘so er geen priviligiën ter contrarie alhier te lande gelijk te Amsterdam plaats heeft, sig opdoen, men in casu subjecto na de algemeene regten

in de Neederlanden in vigeur behoorde te handelen, en dat dus aan den Heer Fiscaal een sodanige generaale resolutie behoorde

te worden versorgt om sig daarna te kunnen reguleeren.’ De Raad heeft in overeenstemming hiermee den secretaris opgedragen een resolutie in dezen geest op te stellen.

Klachten van H.E.M.

Baron van Grovestins (zoals hij dikwijls genoemd werd) die meerdere malen namens H.E.M. in den Raad verscheen, bracht bij een dier gelegenheden drie klachten te berde, nl.

1e. dat de sogenoemde gecommiteerden der kooplieden, burgers en ingezetenen, sonder eenige qualificatie daartoe gehad te hebben, sig op een seekeren tijd in den jaare 1786 ten comptoire van den deurwaarder en gerechtsbode Jonas Samuel de Bary hadden vervoegt en de boeken geëxamineert; dat, gehoord en ondervraagt, deselve had geantwoord en gesegt dat hij door Hun Ed. Agtb. te dier tijd was geauthoriseerd om sijn boeken te laten examineeren; gevende Sijn Edel Mog. desselfs verwondering hierover te kennen;

2e. dat Hun Edel Agtb. en vooral de Compagnie's dienaren opentlijk en genoegzaam op alle plaatsen met veragting wierden gehandelt en geprostitueert;

3e. of men niet konde ondersoeken, wie van de publicatie, in die tijd weder, de woorden ‘van Gouverneur en Raaden’ had afgescheurt.

De Heer R.S. Brands verklaarde van die feiten geen kennis te dragen, aangezien hij toen nog geen raadslid was. In zake de schending van de publicatie herinnerden andere leden zich, dat zulks openlijk was geschied en dat men er bovendien op geschreven had: ‘dempto (zonder) J.H. Hansz tot narigt van alle welmeenende burgers’; dat de Fiscaal opdracht was verstrekt een onderzoek in te stellen, maar Zijn Edel Gestr. gerapporteerd heeft er niet achter te hebben kunnen komen. De Raad zou een en ander echter weer ter hand nemen.

Het geval de Bary.

Nadat de Heer Grovestins de zaal verlaten had, werd de deurwaarder ontboden, die desgevraagd opgaf, dat toen de zoogenaamde gecommiteerden en gequalificeerden klachten over het berekenen van salarissen van de praktizijns en van zijn kantoor bij H.E.A. ingebracht hadden, de Raad hem gelast heeft de klagers ‘illucidatie’ te geven hetgeen hij dan ook gedaan heeft. Toen den deurwaarder echter werd voorgehouden dat hij Hun Edel Mog. de commissarissen van den Prince had medegedeeld, dat de Raad hem gemachtigd had sijn boeken te laten examineeren,, luidde sijn antwoord: ‘dan heeft de Heer Baron van Grovestins mij kwalijk verstaan, of ik Zijn Edel Mogende.’ Gouverneur de Veer wes wegens ongesteldheid verhinderd dien dag de vergadering bij te wonen; de Raad verzocht daarom den secretaris van Starckenborgh te trachten den Heer de Veer te bereiken. In de S. dat Z. Edel Achtb. ‘pijnlijk in sijn hangmat leggende’ had geantwoord: ‘dat de raadzaal teruggekeerd, verklaarde Mr. van gesedgens van den gerechtsbode, so wel aan Hun Edel Mogende, als nu in judicio,

onwaar waaren en het hem (de V.) seer wel voorstond in die tijden selfs nog tegens hem, gerechtsbode gesegt te hebben, wie hem order gegeven had sijn boeken aan die gecommiteerdens te geeven, en nopens deese handeling van hem, gerechtsbode, seer te onvreeden was geweest.' De aanwezige raadsleden (met uitzondering van den Heer Brands) verklaarden, dat het hun onbekend was of een dergelijke last of machtiging aan den gerechtsbode gegeven was 'herinnerende sig wel seer te onvreeden te sijn ge-

weest' toen de kwestie hun ter oore was gekomen en dat de secretaris, aan wien gezegd was, dat hij een dergelijk bezoek op de secretarie zou krijgen, zich als volgt uitgelaten had: 'so die lieden bij mij koomen, sal ik deselve de trappen laten afgooien.' Het voorgaande werd aan den Heer Grovestins bericht, die van oordeel was, dat de deurwaarder op articulem (vraagpunten) moest worden gehoord 'en deselve ten sterkste gecorrigeert nopens deese sijne gedragingen'. Bij de interrogatoriën gaf de Bary op, dat toen de z.g.n. gecommiteerden in den Raad waren (7 Februari 1786) hij binnen geroepen en hem omtrent het doen van zijn exploiten gevraagd is, waarop hij geantwoord heeft niet meer berekend te hebben dan hem van ouds toekwam, als wanneer de Heer Gouverneur hem gezegd heeft: 'Ik soude die Heeren illucidatie geven over het doen van mijn exploiten'; dat daarna de Heeren Johannes Stuylingh Cz; Cornelis Berch; Gerardus Duyckinck; Aron Ailyon; Moses Cohen Henriquez; Isaac de Marchena en Mordehay Motta, zich 'tituleerende gecommiteerdens en gequalificeerdens der gezamentlijke kooplieden, burgers en ingezeetenen deezes Eylands' op zijn kantoor geweest zijn om illucidatie te vragen 'over eenige practisijns-rekeningen in het doen van zijn exploiten die zij dagten dat te veel berekent was'; dat deze personen hem geen machtiging van den Gouverneur den Raad of iemand anders hebben vertoond en ook niet om de comptoir-boeken hebben gevraagd en hij hun die ook niet heeft afgegeven, doch hun slechts zijn salarisboeken en de exploitboeken, waar de exploiten in stonden, heeft laten zien; dat hij zulks gedaan heeft omdat hij gehoord had dat hij er van beschuldigd werd meer berekend te hebben dan hem toekwam; dat hij van hetgeen er op zijn kantoor gebeurd is geen rapport aan Gouverneur en Raden gedaan heeft; dat het des namiddags voorgevallen is en hij het dien avond aan den Gouverneur heeft verteld, die er over gebelgd was en hem zeide 'dat hij seer qualijk gedaan had van sijn boeken aan die lieden te hebben laten sien'; dat hij niet ontkent Baron van Grovestins gezegd te hebben dat de Raad hem gemachtigd had zijn comptoirboeken te laten examineeren, omdat hij zich 'door de confusie' versproken kan hebben; dat hij zich herinnert, dat toen de z.g.n. gecommiteerden er in den Raad over klaagden dat een post van den bode op een praktizijnsrekening niet naar gewoonte berekend was, er gezegd is 'de Bary, hiervan moet gij u zuiveren'; dat hij toen zijn boek heeft doen halen en het in judicio gebracht heeft. Zeer aangedaan bekende de deurwaarder ten slotte een fout begaan te hebben en verzocht hem om deze onvoorzichtige handelingen te willen excuseeren, aangezien alles aan confusie te wijten was; tevens beloofde hij zich in het vervolg voorzichtiger te zullen gedragen. Met zekerheid werd later aan den Heer Grovestins bericht (naar hij ter kennis van den Raad bracht) dat de deurwaarder de gecommiteerden verzocht had bij hem te komen. Er moet sprake van geweest zijn de zaak met een correctie en een boete ten voordeele van de Gereformeerde armen te laten afloopen; doch in October 1789 werd de Bary ontslagen, met benoeming van Andries Beaujon als zijn opvolger. Ook de naast het Waterfort gelegen dienstwoning moest de Bary ontruimen.

Verachting van den Raad.

Wat de minachting voor den Raad en vooral de Compagnie's dienaren aangaat verklaarde de Raad dat er 'dagelijks preuen sijn geweest, nietalleen op de publicque straat, maar selfs op het plat of portaal van het gouvernement; want het on-

der andere gebeurt is, dat hoe seer de Ed. Agtb. Heer Gouverneur en eenige van de Raaden met ongedekten hoofd stonden en eenige van die onrustige menschen passeerden, deselve met insolente minen en gedekte hoofden hun E.A. aansagen'. Hieraan voegde het lid R.S. Brands toe, wat hij van Wm. Lackrum had moeten verdragen en zulks openlijk en als medelid van den Raad en 'dat het hun E.A. nog wel in geheugen soude sijn de prostitutie hem nog korten tijd geleeden in pleno judicio door den Heer Jan Hendk. Hansz aangedaan, so schriftelijk als bij monde.' Ook werd aangehaald het geval van den garnizoens boekhouder Matthias Luls. (Een nadere omschrijving van de feiten ontbreekt).

Schending van de Publicatie.

Hieromtrent belegde de Raad een getuigenverhoor en twee personen nl. Jan Hendk. Jansen en Isaac Haim Salas werden, voor zoover bekend, opgeroepen. Tijdens de troebelen was er op een bord in de herberg van Jan Albers een publicatie van Gouverneur en Raden angeplakt; van dat stuk waren woorden afgescheurd en onderaan een papiertje aangehecht met het opschrift 'Dempto' enz. als reeds vermeld. De getuigen waren, ieder op eigen gelegenheid, met anderen het plakkaat gaan lezen en bezichtigen, doch geen van beiden wist wie het feit gepleegd had. Jansen gaf nog op, dat Cornelis R. Hansz, destijds nog vaandrig der burgerij, zich ook bij de groep bevond; dat men bezig was met het teekenen van een stuk tegen Mr. Hessen, bij welke gelegenheid de zoon van den Heer H. Winklaar zich tegen het teekenen verzette, zeggende niet te kunnen en niet verplicht te zijn te teekenen aangezien hij minderjarig was; en dat, ofschoon men hem, W. zeide dat hij bang was en hem trachtte over te halen hij toch niet geteekend heeft.

Gedetineerden.

Onder de gedetineerden in dien tijd treffen wij de namen aan van Gerrit Burgh Conquet en Willem Lackrum. Wegens het gemis van officiëele stukken is niet na te gaan welke feiten hun ten laste gelegd werden; alles wijst er evenwel op dat de aanhouding en berechting met de troebelen verband hielden. In de aangebrachte crimineele zaken kon intusschen blijkbaar geen bewijs geleverd worden. Den 17n September 1789 werd Conquet aangehouden en buiten acces gesteld in de benedenverdieping van het fiscaalshuis. Op last van den Heer Grovestins werden terstond twee schildwachten bij bedoeld gebouw geplaatst, die er moesten blijven zolang Conquet er was; doch kort daarop bereikte den Raad de volgende order van H.E.M.: 'In cas van tumult of extraordinaire beweging moeten er drie canonschoten van 't fort worden gedaan, hetwelk een signaal sal sijn, voor den Heer Reyntjes om een commando van het oorlogsschip te senden. Wanneer de gevangene wordt overgebracht, moet er een detachement van twelf man bij zijn en de wagten in 't geweer staan. In geval men verneemt, dat er van avond of van nagt te veel beweging

op straat is, of dat men reeden heeft om voor disorders te vreezen, moeten er militaire patroulles rondgesonden worden’.

Nog denzelfden dag werd C. binnen de hoofdfortres opgesloten; wanordelijkheden zijn echter uitgebleven. Tijdens zijn verblijf in de gevangenis werd C. ziek en kwam onder behandeling van Doctor Capriles. Ongeveer twee maanden na de arrestatie volgde 's Raads beslissing. Conquet ‘die sig op diverse maalen in de onrustige

bewegingen zeer exemplair heeft laten sien, zo in het geval tegen den Ed. Heer Fiscaal, als bij het verkiezen van den Heer Striddels als burger-capitein', heeft bij de verhooren zijn leedwezen betuigd over het gepleegde feit en pardon gevraagd, tot verschooning aanvoerende, dat anderen die, naar hun zeggen bewijzen hadden dat de Fiscaal van Teylingen niet in zijn ambt kon worden gehandhaafd hem tot het teekenen tegen dezen (V.T.) hadden aangezet. Hij werd voor den tijd van tien achtereenvolgende jaren van Curaçao verbannen, terwijl hem acht dagen werden gegund om het Land te verlaten. Op verzoek van zijn familie verlengde de Raad dezen termijn met enkele dagen om hem gelegenheid te geven zijn zaken en die waarover hij beheer voerde, te regelen. Begin December is hij vertrokken, voorzoover na te gaan, naar La Guaira. Bij de behandeling van de zaak tegen Conquet werd door den Fiscaal het raadslid Striddels gerecuseerd (gewraakt), omdat hij het patrocinium van Conquet op zich genomen had.

Niet alle zaken waren vóór het vertrek van Conquet geregeld, want enkele weken daarna werd zijne echtgenoot Johanna Catharina Beems in den Raad ontboden en haar gevraagd hoe het met den boedel van Th. t. O. stond. Zij gaf te kennen dat de advocaat Amalry voorgegeven had een pretentie ten laste van dien boedel te hebben en daardoor de verheffing opgehouden was. De Raad gelastte haar zoo spoedig mogelijk de boedelrekening in te leveren, hetgeen zij 'aannam, verwagende te dien einde papieren van haar man.'

Willem Lackrum wordt afgeschilderd als iemand, die 'sig seer wijzig bekreunt aan de vermaningen hem iteratieve maalen so door den Raad als den Fiscaal gedaan, als nog laatst op 28 Augustus en die al verschijnde maaien om sijne brutaliteit geappreheendeerd was.' Op menigvuldige klachten van het raadslid R.S. Brands (wegens injurie) en van anderen moet er reeds den 11n December 1788 een bevel tot aanhouding zijn verleend, dat 21 Januari 1789 bevestigd werd. Na aankomst van de Heer Commissarissen van Zijne Doorluchtigste Hoogheid schorste de Raad op verzoek van Lackrum de arrestatie op, om den suppliant in staat te stellen zijne doleantiën aan Hun Edel Mogende in persoon voor te dragen of in te leveren. In de eerste helft van October 1789 werd hij echter in hechtenis gesteld, aangezien de Raad oordeelde, dat de geallegueerde passagiën in een land van Justitie niet vermogen getolereerd te worden. In November wees de Raad vonnis met drie geassumeerde leden nl. de Heer Mr. Constantinus Petrus Römer, Mr. Johannes Mattheus Brunings en Richard Raven. Voor de hoofdzaak was er geen voldoende bewijs; voor een 'politicque versending als rustverstoorend ingeseeten' vond men nog geen termen aanwezig; bijgevolg bepaalde de uitspraak dat de detentie zou strekken tot straf en Lackrum zou worden ontslagen mits betalende de kosten en misen der justitie 'onder seer ernstige correctie en aansegging, dat het geduld van den Raad nu ten einde zijnde hij sig soigneuselijk sal hebben te wagten eenige de minste belediging, het sij met woorden of daden aan wien het ook sijn mag te doen; sullende in cas contrarie sonder forma van proces na exigentie van saaken van deeze Landen voor altoos worden versonden; versoekende en desnoods gelastende den Heer Fiscaal hem, Willem Lackrum, gade te slaan'.

Daar de Commissarissen zich ter redresseering van vele zaken alhier bevonden, deed de Raad hun de stukken in verschillende aangelegenheden toekomen, ten einde zoodanige schikkingen te maken als H.E.M. wenschelijk mochten oordeelen, dan wel met eerbiedig verzoek om consideratie en hoog advies.

Het Raadslid Gerard Striddels.

Zijne verhouding tot Gerrit Burgh Conquet en de eeden bij zijn verkiezing tot burger-capitein afgelegd, zijn ons reeds bekend. Begin October 1789 vorderde Baron van Grovestins van den Raad aanschrijving aan den Heer Striddels om rekening en verantwoording als burger-capitein te doen en den 6n dier maand 'de klokke $\frac{1}{4}$ voor twaalf uren' teekenden de wn. voorzitter en de secretaris den volgenden brief: 'Wel Edele Manhafte Heer, Op requisitie van Hun Ede. Mogende de Heeren Commissarissen van Sijn Doorlugtigste Hoogheid den Heer Prince van Orange en Nassau enz. enz. wordt U Wel Ede door ons aangesegt en desnoods bevoolen binnen den tijd van agt daagen behoorlijke reekening en verantwoording als Capitein der Burgerij aan ons te doen. Vertrouwende dat door U Wel Ede hieraan binnen voorsz. bepaalde tijd sal worden geobediëert, ten einde wij aan hoog gem. requisitie kunnen voldoen, verblijven wij, Wel Edele Manhafte Heer'. Door een samenloop van ongunstige omstandigheden was het den Heer Striddels pas na enkele weken mogelijk aan het bevel te voldoen. Op den secretaris van den burger-krijgsraad was wegens persoonlijke schulden lijfswang toegepast; een verzoek om hem naar zijn huis te laten gaan om daar de papieren, die hij in zijn bezit had, af te geven, kon niet eens onder geleide worden toegestaan. (Terloops nog dit: drie realen moest de crediteur per dag als kostgeld betalen). De Raad vestigde er de aandacht van den Heer Striddels op, dat de secretaris niet buiten communicatie was geplaatst en hij S. hem derhalve in het huis van bewaring kon spreken. Daar hij de stukken niet uit handen van den gegijzelde kon krijgen, riep Striddels de hulp van den Raad in. In overleg met H.E.M. gelastte de Raad den stukken op te vorderen, terwijl bij diens bode van den secretaris der burgerij alle weigering de documenten of de sleutels af te geven, de Raad zijn secretaris (Mr. van Starckenborgh) zou machtigen met den bode en een smid de woning van den gegijzelde te betreden en daar alle charters, boeken enz. te inventariseeren en die vervolgens in te leveren. Dit uitterste middel behoefde intusschen niet toegepast te worden: de bode kwam terug met een koffertje waarin zich al de papieren bevonden, die de gegijzelde secretaris onder zich had. Voordat Striddels, die inmiddels ongesteld geworden was, echter rekening en verantwoording kon afleggen, hadden een paar niet onbelangrijke feiten plaats. H.E.M. de Commissarissen gaven te kennen, dat de Burgerij en vooral een sergeant 'en sijn wagt hebbende volk sig seer te buyten hebben gegaan en selfs tegens 't wagtreglement gehandelt en dat de Heer Capt. Striddels bij sijne diesweegens gepresenteerde memorie aan Hun Ed. Agtb. sig seer lasief ten opsigte van het militaire weezen, iets Sijn Ed. in 't geheel niet voegende, heeft uytgedrukt; dat dan uyt hoofde van dien hem, Capt. Striddels, ernstig behoorde te worden aangesegt bij vervolg te moeten zorgen, dat geen de minste insolentiën van wat aart ook door de Burgerij ofte iemand van dezelve aan eenig militair persoon ofte 't militaire weezen in 't generaal geschiede; en ook dat aan hem, Heer Capt. Striddels behoorde te worden aanbevoolen sig meede bij vervolg te manageeren bij eenige schriftuur of bij monde, alsook door daadden, eenige beleediging, van wat natuur of benaming ook, aan de militairen of 't militaire weezen in 't algemeen aan te doen, maar ter contrarie dat hij aan de militairen en 't militaire weezen 't verschuldigde respect sal hebben te bewijzen'. Een resolutie in dezen geest werd den Heer Capt. Striddels overhandigd en de betrokken sergeant, overeenkomstig den wensch van

H.E.M. gecasseerd en inhabiel verklaard den Lande te dienen. Enkele dagen later diende Gerard Striddels zijn ontslag in als capitein der Burgerij en lid van den Raad. Dit College stelde de ontslagaanvraag in handen van H.E.M. met beleefd verzoek 'Hoogstderselver denken diesaangaande te verneemen'. In November volgde een beschikking luidende: 'Gezien bij den Ed. Agtb. Raad enz. waarop gedelibereerd sijnde, is na ingewonnen consideratiën en 't hoog wijs advies van Hunne Ed. Mogende de Heeren Commissarissen van Zijne Hoogheid, goedgevonden en verstaan aan denzelven Gerard Striddels zijn verzoek om ontslag als Capt. van de Burgerij en in die relatie meede lid van den Grooten Raad dezes Eylands te accordeeren, zo als 't zelve hem geaccordeert wordt bij deeze met dien verstaande nogtans, dat welgem. Raad door deeze resolutie van ontslag geene atteinte of prejuditie hoegenaamd wil hebben toegebracht aan zodanig regt of actie en verantwoording als van wegen gem. Gerard Striddels nopens het bekleeden van sijne voormelde qualiteiten in regten of daar buyten soude kunnen worden gevordert, maar dat alle hetzelve sal sijn en blijven van gelijke kragt en waarde alsof aan den suppliant geene demissie waare verleent.' In den loop dier maand (November) vroeg en verkreeg ook Cornelis R. Hansz (blijkbaar dezelfde die als vaandrig in de herberg van Jan Albers was, zooals wij boven zagen) ontslag als luitenant over de Burgerij.

Hoe voorzichtig, om niet te zeggen achterdochtig, de autoriteiten geworden waren, blijkt wel uit een verzoek in October 1789 door den Fiscaal aan den Raad gedaan, dat terstond werd ingewilligd nl. 'dat seeker vreemd man van Piscaderas alhier aan de oversijde was aangekoomende, hebbende neerhangende hairen en een ronde hoed diep in de oogen, gaande bij nagt alleen ten deure uyt met een jongen, sijnde gelogeert bij Dirk Aartsz. Kool; en of het ook met Hun Ed. Agtb. 's concept soude strooken dat hij, Fiscaal, of desselfs schout sig ten huyze van gem. Kool begaf en om dien man te spreken vroeg en of hij dezelve soude meede neemen of doen neemen, so die niet goedwillig meede wilde, of hij hem dan soude doen apprenhendeeren en opbrengen; dat die man duitsch, fransch en spaansch sprak en sijn sakke vol geld had; eyndelijk dat die man seer angstig scheen wanneer aan de wal en wel bij seekere mulatten coffy is gaan drinken'.

Beweerde verandering van notulen.

Ofschoon het hem zelf wonderlijk toescheen, bracht Baron van Grovestins de aanklacht van den Heer Jan Hendrik Hansz over, dat de secretaris Mr. P.B. van Starckenborgh eigener autoriteit de notulen van 7 Februari 1786 tot twee of driemaal toe zou hebben veranderd. De beschuldiging was vervat in een memorie d.d. 29 Juli 1789 door Mr. Cornelis Spencer namens den Heer Hansz bij Hun Edel Mog. ingediend. De secretaris verklaarde zich in de eerste vergadering te zullen verantwoorden en in zijn verweerschrift teekende hij hieromtrent o.m. aan: 'Op dien 7n Februari 1786 was het dan, dat de zogenaamde gequalificeerdens en gecommiteerdens sig in den Raad begaven en versogt hadden te notuleeren hetgeen geschied is, dat de heer Fiscaal van Teylingen avoueert hetgeen door hun was ingebracht, namelijk: dat hij, heer Fiscaal, hun had geseget, dat Mr. Hessen sedert Augustus Gouverneur, Raad en Fiscaal was geweest; dog naargaans seyde de heer

Fiscaal dat hij op 'n seeker soort van influentie, die Hessen op al die Heeren en op hem selfs had, dit discours had gehouden. Dat, de Raad gescheiden sijnde, die

sogen, gecommiteerdens ter secretary sig hadden vervoegd en copie van het door hun genotuleerde vragende, bij het selve te kennen gaven maar agt gecommiteerdens in judicio geweest te sijn; en verzoekende te mogen weeten, wie met de woorden, die heeren bedoelt wierden, ik dan ook geen swarigheid hebbe gemaakt, die klijne en ongeprejudiciëerde, ter contrarie gepermitteerde veranderingen te maaken, en te setten, **agt** gequalificeerdens en gecommiteerdens; en bij de woorden, die heeren, te voegen, **Gouverneur en raaden.**' In de vergadering van den 21n Februari 1786, waarbij ook de Heer Hansz tegenwoordig was, heeft de volle raad, geen lid zelfs uitgezonderd, de notulen van den 7n dier maand goedgekeurd. Van Starckenborgh die verklaart meermalen met Hansz 'in de beerebijt' geweest te zijn, verzoekt 'seer eerbiedig, dat U Wel Ed. Agtb. so iets nopens het waarneemen mijner bedieningen, so wel als advt, fiscaal en nu eenige jaaren secrets, alsook ten opsigte mijn gehouden gedrag en voorsz. qualiteiten in deeze vergadering in te brengen hebben, het selve so spoedig mogelijk te doen of anders in deeze notulen of bij resolutie het contrarie te doen blijken.' Na gehouden beraadslagingen nam de Raad een resolutie, waarbij hij den secretaris van Starckenborgh verklaarde 'puur en zuyver weegens de beschuldigingen of accusatiën voornd. teegens hem ingebracht, alzo aan Hun E.A. bij het leezen van de notul in quaestie was gebleeken, de veranderingen in dezelve niets ter zaake deden, maar tot beeter verstand in de extentie dienden; alsmede dat hij, heer van Starckenborgh, daarvan aan den Raad kennis had gegeven en zulks door Hun E.A. was geaprobeerd, sonder dat de heer Hansz sig toenmaals daartegen had verzet.'

Hangende deze kwestie heeft Hansz zich ook tot den Raad gewend met het volgend schrijven: 'Den ondergeteekende Jan Hendrik Hansz, burger en ordinar Raad des Eylands Curaçao vind zich ter deeze stad van Cartagena in de verpligtinge U Weled. Achtb. attentie te moeten occupeeren met deeze zijne verhoogte ofte schriftuure, te kennen geveende, dat den verthoonder bij ample memorie ofte voordrag zijnen recours en toevlugt genomen hebt tot het Hooge gezach en bestier van Hunne Edele Moog. Heeren Gecommiteerdens Baron van Grovesteyn en Boeye en aan Hun Edele Moog. met deugtige bewijsstukken de egtheyd der verthoonders deugdelijke pretensie alhier en de omstandigheden van dien ter cognitie met sijne golet Postiljon, schipper Domingo A. Fabian (daartoe gedestineerd) is overzendende; van welke verrigtinge den verthoonder geoordeelt heeft U Wel Ed. Achtbaerens als Regeerders des Eylands Curaçao mede te deelen in die edele vertrouwinge dat U Wel Ed. Achtb. als wel geintentioneerde Burgervaderen en voorstaenders van het gemeenebest zal contribueeren bij Hun Edele Moog. met U Edns voorspraek en wijze schikkingen tot een zoo spoedig doenlikke en voordeelige dispositie welke ten nutte en ten bate van den verthoonder zijne affaire zal zijn. U Wel Edele Achtbaerens in des Alderhoogsten Heylige protecsie te hebben aanbevolen, de eere hebbe mij met alle veneratie te noemen.....'

Ook in latere jaren liet Hansz van zich hooren. Hamelberg (Eerste Jaarlijksch Verslag van het Geschied-Taal-Land en Volkenkundig Genootschap bldz. 25) verhaalt, dat het gewezen raadslid Hansz en zijn broeder (benevens een hier buiten beschouwing blijvende persoon) zich aan het hoofd der revolutionnaire partij plaatsten en opruiende toespraken tot het volk en de soldaten hielden, zoodat de Raad op 21 Mei 1793 een publicatie liet afkondigen, waarbij het aan iedereen verboden werd 'om

eenige discoursen te voeren die strekkende kunnen zijn tot nadeel aan de eer en reputatie van het Vorstelijk Huis van Oranje, alsook de Nederlandsche regeeringsvorm te bedillen of te beoordeelen,' terwijl iedereen, die zulke gesprekken hoorde, verplicht werd daarvan onmiddellijk aan den fiscaal kennis te geven 'op poene van als de auteur er van aangemerkt te worden.'

(Wordt Vervolgd).

Pater Brada O.P.

Katholicisme op St. Eustatius vóór Mgr. Niewindt.

We weten, hoe Mgr. Niewindt de kerk op St. Eustatius in diep verval aantrof. Voor St. Eustatius bestaat er een statistiek, waarbij als aantal katholieken voor St. Eustatius het geval 4 staat opgegeven. (1836).

Gaarne zouden we nagaan, hoe de toestand vroeger was en wat de redenen kunnen zijn geweest, die geleid hebben tot dit verval.

Het naspeurwerk leert ons reeds een der redenen: wil men nl. de geschiedenis van St. Eustatius gaan bestudeeren, dan ziet men hoe de verwoesting van de Gouden Rots in het jaar 1781 ook de archieven vernietigd heeft. Deze verwoesting onder Rodney was de directe aanleiding dat het bevolkingsaantal terugliep en dat zodoende ook het aantal katholieken slonk. Vóór de verwoesting waren er 25000 inwoners.

Prof. Knappert heeft toch nog een werk kunnen samenstellen over de Bovenwinden in de 18de eeuw, daar hij beschikte over de protestante verslagen in patria en alles trachtte te reconstrueeren uit de Hollandsche archieven.

Vóór de oorlog hebben wij ons tot hem gewend om zijn hulp bij de reconstructie van ons katholieke verleden, er kwam echter geen antwoord.

De man is inmiddels gestorven, doch zijn werken over de Bovenwinden, over de handelskerken, over het protestantisme, zijn indirecte bronnen voor ons onderwerp. Knappert is nobel genoeg om openlijk te erkennen, dat de protestanten het gebod van Christus niet zijn nagekomen en een eenzijdige interpretatie gegeven hebben van het 'Gaat en onderwijst alle volkeren', daar zij dat zoo opvatten, dat de nietvrijen er niet onder vielen. Hij heeft bewondering voor de figuur van Petrus Donders in Suriname, doch hij begrijpt het methodisme o.i. te weinig; de revivals geven wel emotie, doch deze zijn bij emotionele naturen al heel gemakkelijk wakker te slaan.

Onder de West Indische Compagnie kon het Katholicisme zich wel niet erg ontwikkelen op St. Eustatius. We weten immers hoe de oude bepaling was: 'Binnen voorgeschreven landpalen zal geen andere godsdienst of religie gepleegd, veel minder geleerd of voortgeplant worden, het zij in het heimelijk of openbaar, dan de gereformeerde christelijke religie, gelijk die in de publieke kerken van de vereenigde Nederlanden geleerd wordt.'

In de praktijk kon men dit toch niet handhaven.

Er zou op St. Eustatius een kerkje geweest zijn voor de katholieken. Men moet dit waarschijnlijk zien als een particulier huis, want de schrijver, H.C. Jong, (Reizen naar de Caraïbische eilanden 1780. 8 Haarlem 1807.) kent er geen katholieke kerk. De kroniek van St. Eustatius zegt: ‘particulier eigendom deel uitmakend van een groep gebouwen van Jan Dijkers aan de baai, aan het lager einde van het benedendorp aan de zeezijde.’ Geen apart Kerkgebouw dus.

Bij Knappert vinden we inderdaad de familie Dickers. Hij spreekt van een Michaël Dickers van Amsterdam, die op 2 Nov. 1765 vroeg te mogen trouwen voor de protestante kerk, dit geschiedde reeds op 4 Nov. d.o.v. Hij trouwde met Anna Catharina Aertsen. Het is echter moeilijk aan te nemen dat deze Dickers katholiek is, daar men juist om gemengde huwelijken tegen te gaan, van protestante zijde voorschreef dat de proclamaties een zes weken zouden lopen, terwijl deze twee reeds binnen twee dagen getrouwd zijn.

Zekerheid is er niet. Het kwam in die tijd ook voor, dat de Dominee gewoon het huwelijk van katholieken, verricht door de priester, in zijn boeken noteerde. (Misschien deed hij dit ook eenigszins in de functie van ambtenaar). In het jaar 1779 zien we hoe er een andere juffrouw Aertsen, met de naam Elizabeth, trouwt met een Guillaume Lacombe van Dijon en wel op 8 Aug. 1779. Deze Guillaume was katholiek. (Een Lacombe is later apostolisch prefect van Guadeloupe. 1836.)

Of er dan vroeger nooit een priester geweest is? De bekende schrijver Dominicaan, Pere Labat, heeft het eiland niet bezocht, wel zijn ordegenoot en tevens schrijver Du Tertre, doch van missionering door de Franschen, dus in de zeventiende eeuw, horen we niets. De Spanjaarden hebben zich om al die kleine eilanden niet druk gemaakt. Als de Hollanders later komen, is er een eeuwigdurende ruzie tussen hen en de Franschen en Engelschen om het bezit van St. Eustatius.

Een Gerrit Bogart schrijft dat een ‘paep’ zou gezegd hebben, dat St. Eustatius eigenlijk aan de Hollanders toekwam. Is die ‘paep’ misschien op St. Eustatius geweest?

Toch zijn er nog wel gegevens te achterhalen en we komen steeds verder.

Zoo bleek uit het archief van St. Bartholomey (zie artikel van Pater de Barbanson, 9 Sept. 1938 in de Amigoe) dat een Dominicaan, Terentius Mac Donnel in het jaar 1762 beweert macht te hebben over St. Eustatius en voor zich en zijn confrater Devenish, ook een Dominicaan, eischt hij de rechten op van trouwen. Misschien werd dus St. Eustatius vanuit St. Bartholomey bediend, daar het verblijf onder de Hollandsche vlag niet werd toegestaan?

Voor het jaar 1774 vermeldt de kroniek van St. Eustatius een priester C. Perrot. In het jaar 1777 vertrok vanuit Curaçao een Dominicaan naar Holland, nl. Willem Jacobs. Hij ging via St. Eustatius, of hij daar ook bleef, weten we niet.

In 1783 is er een priester, J.O. Longhlin, hij doopt er volgens het protestante archief een niet-katholiek kind, (men doopte voor elkaar!) op 23 Augustus. Hetzelfde doet een priester Francisco Remon Mato op 25 Juli 1785.

Er zijn dus telkens priesters.

De priester Perrot staat als apostolisch missionaris en capucijn opgeschreven in het archief van St. Bartholomey. Hij werkte daar in Juli 1767 in de maanden September, October en November, in het jaar 1768 in Augustus en September, terwijl hij in het jaar 1766 in Augustus op St. Maarten is. De conclusie ligt dus voor de hand,

dat hij de verschillende eilanden, afreisde. Hij noemt zich zoals de meeste geestelijken van dat

eiland, pastoor van St. Bartholomey en St. Maarten.

Longhlin wordt ook genoemd als O' Longhlin, wat zou doen vermoeden dat hij een Ier is, en komt nog voor als vice prefect van het eiland Tobago bij Trinidad. Het is een wereldsheer.

Fr. Thomas Devinish o.p. is een compagnon van Terentius Mac Donnel; zij noemen zich aldus: 'missionnaires apostoliques autorisés par Clement XII pour remplir notre mission dans les isles de Danemarck, par exemple St. Croix, St. Thomas, St. Jean, isles Holandais, St. Eustace, St. Martin etc. etc. (19 Nov. 1762). Zij beschouwen zich dus als pastoors van St. Eustatius nog vóór de la Pointe, en in die kwaliteit 'nous reservons aussi de permettre la solemnité tant qu'il n' y aura pas des prêtres de notre mission à St. Eustace pour célébrer la sainte cérémonie.'

St. Eustatius is hun missie, misschien was er een andere geestelijke die ze niet met de macht meenden bedoeld te zien om daar priesterlijke arbeid uit te oefenen. Dat Mac Donnel de eerste priester voor ons op St. Eustatius is, blijkt uit een doop, verricht op St. Eustatius op 9 Dec. 1762 'in sacello parochiali insulae St. Eustatius'. Er is dus in dat jaar een parochie-kapel op het eiland.

De tekst, voorkomend in het doopboek van St. Bartholomey luidt aldus:

Ego infra scriptus fidei facio et atestor Mariam, Luis Dillea filiam Ludovici Dillea et Catharinae Greaux ex legitimo thoro natam a me batizam fuisse in sacello St. Eustatii suicientibus - Antonium Ferie et Mariam Jack.

die nona decembris 1762.

f. Terentius Mc. Donnel.

In een boek van Waymouth over St. Maarten is ook spraak van Michael Dijkers van St. Eustatius. Hij trouwt met Johanna, dochter van J.S. Gibbes, gouverneur van St. Maarten en een Aertsen is er samen met Gumbes directeur. (1784-1790). Er is dus genoeg contact met het half katholieke St. Maarten.

De eerste priester die we kennen, volgens de kroniek van St. Eustatius, is Charles de la Pointe, die er werkzaam was in het jaar 1771.

Zouden de Jezuiten, die op St. Kitts waren, nooit naar St. Eustatius overgestoken zijn?

Met Paschen 1790 is er priester Jozef Alvarez. 25 katholieken dienen een rekest in om hem als hun priester te mogen hebben, de toestand is dus een situatie van staatsbeheer tot in het godsdienstige. Er blijken een 500 katholieken te zijn. De priester is er nog met Kerstmis van dat jaar, want dan doopt hij een protestant kind. De permissie is dus wellicht gegeven. De man schreef een verslag over de kerkelijke toestand, dat wij hier weergeven:

Extract eener opgaaf der Cath. Kerk van St. Eustatius door pastoor Fray Joseph Alvarez, gevonden op het Eustatius gouvernementshuis, en door mij, F.J. van Blarcum, R.K. Pastoor aldaar, overgenomen op 1 April 1858.

- Opgaaf door mij Ondergeteekendt gedaan van de Staat der Roomsche Catholijke Kerk alhier te St. Eustatius.

- 1e. Al het geene dat noodzakelijk is om onze Godsdienst te verrigten, zoo van ornamenten, als andere zaaken, behoort aan mijn Ondergeteekende, hebbende deselve met mijn meedegebragt zonder het minste contributie van eenige Catholijke alhier alles nieuw & in goede order.

De manier van onderhoud derselve bestaat in de maandelijke gifte die eenige Leedemaeten betaelen, als ook eenige giften door vreemdelingen van de Roomsche religie met hetwelke ik

de Huys rent betael & mijn selve onderhoud.

Het getal der Leedemaeten zijnen vijff & Twintigh, zijnde deselve die het request geteekent hebben voor het verkiesen van mijn persoon, als Pastoor van Roomsche Gemeente van deselve zijnen twaelf, die maendelijks betaelen, zijnde 't saemen twaelf pesos per maend.

- 2e. Het getal de Roomsche Gasendens alhier Zoo blanken als andere bestaat in vijfhondert of meer volgens ik herkent heb in de Paeschdaege in de Kerk, maar ik heb vergeefsche moeite gedaen om deselve hunne namen op te geven, noch te contribueeren voor het onderhoud van de Roomsche Kerk. De fondsen van het Kerk zijnen de booven gen. de twaelf pesos per maend & eenige vrijwillige giften in de feestdaegen, doch nooyt meer als drie pesos van 8/8.

De armen van de Roomsche gesindheyd zijnen mijne onbekend voor eenige persoon die mij voor een almoes vraegen, help ik hem met het geene in mijne vermoogen is.

Schoolen voor de armen kinderen zijn er niet, vermits daer geen fondsen zijn om deselve te onderhouden maer alle de kinderen die met hun ouders in de Roomsche Kerk assisteeren zijnen door mijn onderweesen in de Catholijke religie & geloof.

Als voor weeskinderen die zijnen mij zoo onbekend als de armen, zoo kan er geen schikkinge zijn van hunnen.

St. Eustatius den 7 Januari 1790.

(get.) Fr. Josef Alvarez

Miss. Apost.

(onder het stuk staat 'coll. Rypma'.)

In het jaar 1795 is deze Alvarez werkzaam op St. Bartholomey.

Men ziet, er is niet veel organisatie, geen georganiseerde armenzorg, geen school, wel catechismusles, geen weezenzorg. Hij schijnt nog niet lang daar te zijn, doch kent de menschen uit de kerk met Paschen.

Het zullen misschien vooral vreemdelingen geweest zijn, die katholiek waren. Opvallend is, dat de pastoors zelf vreemdelingen schijnen, deze ook is een 'fray', een Spanjaard dus.

Op St. Maarten treft men katholieke compagniedienaren aan, die tot het katholicisme waren overgegaan, dat zal op St. Eustatius minder zijn voorgekomen, daar men er niet dat contact met katholieken had.

De pastoor wendde zich - Christus is voor alle menschen gestorven, - natuurlijk ook tot de nietvrijen. De dominees deden dit niet, zooals Knappert duidelijk laat zien.

Voor hen, deze nietvrijen, was er een mogelijkheid vrijheid te verkrijgen, zoo zij naar Porto-Rico konden vluchten. Men zond ze niet terug naar St. Eustatius, 'daar ze naar Porto-Rico waren gekomen om katholiek te worden'.

De Staten van Holland bemoeien zich er zelfs mee. De Spaansche gezant in Den Haag ontkent het, doch de Staten wisten wel beter, ze wisten dat dat wegloopen geschiedde en men de menschen niet terug kreeg, en ze merkten heel bitter op 'daar diergelijke seer gegronde klachten zelden van eenige uitwerking geweest zijn bij den Hoff van Spanjen'. Dat schreef men reeds in 1751.

De mensen vonden er hun vrijheid en leerden dan toch ook dat Christus kwam voor hen.

In dit land kon het katholicisme niet goed bloeien. Na 1781 kwam de ellende, terwijl men later de nietvrijen niet meer voor zich

kon winnen, daar zij methodist geworden waren. Het methodisme dat zich met hen bemoeide en hun de exaltatie bood in de godsdienstige plechtigheden, die zij anders vonden in den dans, moest die arme menschen wel trekken.

Viermaal kwam Coke er heen. Hij vond Black Harry bezig op St. Maarten. Graaf Zinsendorf bezocht St. Eustatius, doch werkte niet onder hen.

De Fransche revolutie maakte het onmogelijk dat men Fransche priesters kon sturen. 16 April 1795 kwam het onder de Franschen, wat weer aanleiding was dat velen vertrokken naar elders. In 1801 kwamen de Engelschen weer.

Gelukkig plaatste Paus Leo XII de eilanden onder Curaçao, (7 Jan. 1827), en Mgr. Niewindt was zielsgelukkig als hij eindelijk in 1841 pastoor Kistemaker naar St. Eustatius kon sturen.

Het katholicisme scheen werkelijk heelemaal niet te gaan op St. Eustatius. De kapitein ter zee van Lennep Coster, die tusschen de jaren 1837 en 1840 op St. Eustatius kwam, geeft in zijn 'Aanteekeningen gehouden bij mijn verblijf in de West-Indien' Amsterdam 1842, over de godsdienstige toestand het volgende overzicht:

'Het godsdienstig onderrigt wordt uitsluitend door Engelsche zendelingen van de sekte der Methodisten of van soortgelijke sekten gegeven. Geen protestantsche leeraar of onderwijzer van onze natie is op het eiland te vinden, en men behoeft zich dus niet te verwonderen, dat de in de nabuurschap gevestigde Engelschen partij daar van trekken, en zoo wel hunne taal aan het opkomend geslacht, als hunne godsdienstige denkwijze aan de ouderen in jaren trachten in te prenten.'

Naar men ziet, hij spreekt totaal niet over de aanwezigheid van eenig katholiek leven op St. Eustatius.

Voor het jaar 1836 stonden er maar 4 katholieken opgegeven.

Van Lennep Coster spreekt over een emigratie, misschien dat ook verschillende katholieken emigreerden.

Pater Vitus Brenneker O.P. Kunstenaar.

De kunstenaar en zijn groei.

Kunstenaars worden geboren, men maakt ze niet. Sommige mensen hebben van nature een zin voor schoonheid en een drang om schone dingen te maken.

De schepper heeft die aanleg geschonken. In de regel zal deze goede gave niet onmiddellijk maar middelijk geschonken zijn. Dit wil zeggen, kunstenaars zullen meestentijds hun aanleg geërfd hebben. Vandaar kunstenaars-families. Als kind heeft de kunstenaar reeds een voorliefde voor al wat schoon en karakteristiek is. Hij houdt van de natuur, en bewondert de schone werken die de Schepper gemaakt heeft. Hij ziet graag de wolken, de bloemen en dieren, en heeft aandacht voor al wat er bijzonder aan is. Dan ziet hij de schone dingen, die de mensen maken.

Ook hierover is hij in verrukking, en in hem wordt het verlangen levendig om later ook veel moois te maken. Hij begint al vroeg, onbeholpen en aarzelend. Hij is blij met geringe resultaten, en verlangt ernaar zo kundig te zijn, dat hij onbelemmerd kan weergeven wat hem in het hoofd zit. Zijn hoofd zit vol. Al wat hij gezien en gehoord heeft, wil hij weergeven, en let een volgende keer beter op als hij bemerkt, dat hem iets ontglipt is. Onbewust oefent hij zich in het onthouden van wat markant is. Zijn voldoening over de vaardigheid om te kunnen scheppen is groot, al zijn de jeugd-producten nog zo primitief. Maar het constateren van vooruit gang en de vele lofprijzingen die hij ontvangt wakkeren bij hem het vuur aan om eens, als hij groot is heel zijn leven te kunnen wijden aan het voortbrengen van de allerprachtigste dingen.

Om dat ideaal te bereiken heeft hij alles over. Hij ondervindt dagelijks, dat hij arm is aan technische vaardigheid en aan ideeën. Dat wat anderen maken, komt in zijn hoofd nog te weinig op. Zijn beelden zijn enkel nog maar ontleend aan het dagelijkse leven, en gaan daar niet ver boven uit. Hij moet uitgroeien, volwassen worden, een volwassen mens en een volwassen kunstenaar.

Het besef van zijn gebreken geeft hem de ijver zich toe te leggen op schoolse studie en ontwikkeling. Hij gaat leren, lezen, disputeren, kijken, reizen en doet overal veel op. Het minst gaat zijn hart uit naar schoolse opvoeding.

Het meest naar practijk: bezoeken van musea, ateliers, vreemde streken, oefenen in tekenen, stellen componeren, het verkeren met kunstenaars en kunstkeners. Door deze drang naar het schone en het ontwikkelen daarvan, daalt de belangstelling voor dingen van enkel nuttige aard; hij laat die belangstelling hiervoor liever aan anderen over. Geld eten en huisvesting laten hem min of meer onverschillig. Hoofdzaak is hem, dat hij steeds meer kan opgaan in het schone. Enige techniek is noodzakelijk, anders kan hij zich niet vrij uiten.

Godsdienst en moreel goed leven staan niet in direct verband met kunst. Iemand kan een goed kunstenaar zijn, zonder dat hij godsdienstig is, zonder dat hij erkent, dat de oorzaak van al het schone bij den Schepper ligt, zonder dat hij erkent, dat zijn ga-

ven hem door God geschonken zijn. Niettemin zal godsdienst en goed zedelijk gedrag den kunstenaar een grote hulp zijn.

De wijze van werken.

De ware kunstenaar heeft zoveel ideeën in zijn hoofd, die hij verwerken moet met stoffelijke middelen, dat de uren van de dag hem te kort zijn. Zijn verstand dwingt hem zich te beperken, daar hij wel inziet, dat hij behalve kunstenaar ook nog mens is, en een mens kan niet zonder verzorging, rust en ontspanning leven. Zijn leven, z'n dagen zijn gedachten zijn vervuld van het schone. Dat zoekt en ontdekt hij, en waar hij het mist, wil hij het zelf maken. Uit de duizend dingen, die hij zou willen maken, kiest hij dat wat hem het meest dringt. Het doet hem pijn door de noodzaak des levens dikwijls dingen te moeten maken, waartoe hij zich slechts weinig getrokken voelt.

Een enkele keer vallen hem de opdrachten mee, namelijk wanneer het onderwerp hem veel vrijheid laat in de uitvoering.

Ook een kunstenaar heeft zijn goede en kwade dagen. Er zijn dagen, waarop zijn werk niet vloten wil, hetzij dat zijn fantasie niet levendig werkt, hetzij de verwerking van zijn geestesbeeld niet lukken wil, hetzij dat stoornissen van buiten optreden.

In zijn atelier behoort een rustige sfeer te heersen.

Praten leidt den kunstenaar meer af dan straatlawaaï. Er moet staag doorgewerkt worden. Herhaaldelijk het werk onderbreken is nadelig voor het vervaardigen van een kunstwerk. Voorstudies moeten voorstudies blijven.

Als een kunstenaar telkens zijn week stop zet om weer een voorstudie van een volgend onderdeel te maken, zal het geheel er onder lijden. Er zal te veel pose komen in zijn werk. Hij heeft dan zijn fantasie en smaak niet de vrije loop gelaten, maar zijn geestesbeeld bedorven door telkens een model te plaatsen waar enkel een levend beeld behoorde te staan. Een goed kunstenaar is volkomen voorbereid als hij gaat scheppen, en onderbreekt het verwaardigen van zijn kunstproduct zo weinig mogelijk.

Slechts dan, wanneer zijn uiterlijk product een volkomen weergave is van wat hem in de geest zat, is zijn kunstwerk geheel geslaagd. Is theoretiseren in het algemeen reeds een gevaar voor kunst, zeker is het dat, wanneer getheoretiseerd wordt onder het maken van kunst. Een kunstenaar die bezig is aan zijn beeld, moet niet redeneren, hij moet werken. Daarvóór en daarna mag hij redeneren, en dan nog maar met mate, in zijn werk echter moet hij enkel trachten uit te beelden hetgeen hij ziet. Kunst produceren is niet werken naar recept.

Hij zal des te beter gedisponeerd zijn tot goed werken, naarmate hij zijn leven in dienst van het schone gesteld heeft. Gaat hij iedere dag opnieuw op in kunst en schone dingen, dan zal hij zuiver gestemd zijn. Heeft hij te veel andere belangen, die met kunst niets hebben uit te staan of zelfs ertegen in gaan, dan zal hij zich telkens uit de ene sfeer in de andere moeten plaatssen om kunst te kunnen leveren. En dit hindert het scheppen van kunst.

Natuurlijk zal ook hij zijn geest moeten verfrissen door ontspanning en afleiding. Deze laatste echter moeten ten doel hebben zijn liefde voor het schone te bevorderen, niet hem ongeschikt maken voor leven voor de schoonheid.

Vandaar dat grote kunstenaars bij voorbaat onschuldige en natuurlijke ontspanningen zoeken als daar zijn familieleven, natuur bewondering, omgang met eenvoudige mensen. Het meeleven met anderen zal zijn gevoel verfijnen en aan de kunst ten goede komen.

Derde Rangs kunstenaars.

Dat iemands fantasie en schoonheids-visie niet rijk is, is geen schande. Wel is het een schande de matige gaven die men heeft te bederven door ijdelheid, zodat het weinige wat men heeft ook nog verloren gaat. Evenzo is het gesteld met de uitbeeldingskracht. Schone beelden in zijn fantasie hebben is niet voldoende om kunstenaar te zijn, men moet die ook in de stof kunnen belichamen. Heeft men deze gave niet of slechts in geringe mate, dan is dat geen schande. Wel als men deze gave bederft.

Ook matige kunstenaars kunnen zeer nuttig zijn voor de veredeling van een volk. Genieën zijn uiteraard zeldzaam, eveneens zeer goede kunstenaars.

De matig begaafden moeten met hun talenten woekeren, en er behoedzaam mee omgaan, en dan kunnen zij het ver brengen. Zij moeten strikt eerlijk blijven, en noch zichzelf, noch het publiek bedriegen, Zij moeten niet hoger mikken dan in hun vermogen ligt. Geven zij zich uit voor grotere kunstenaars dan ze werkelijk zijn, dan doen ze zichzelf geweld aan, en verminken hun aanleg. Kent de gemeenschap hen niet de hoge plaats toe, die zij zichzelf hebben toegedacht, dan trachten deze lieden door geweldmiddelen die positie te verkrijgen. Ze werpen zich op tal van bijkomstigheden meer dan op de schoonheid. Vreemde kleding moet hun artisticeit verkondigen. Opvallende manieren en geheel anders doen dan andere mensen moet de aandacht op hen vestigen. Bij voorbaat gaan ze tegen alles in wat normaal en gewoon is. Zij verachten zogenaamd al wat normaal menselijk en edel is, maar niet met de kunst verband houdt. Bazuinen hun producten de lof der schoonheid niet uit, hun woorden zijn er des te meer van vervuld. Omdat hun werken niet opvallen door schoonheid, ontsieren zij ze met abnormale vormen kleuren, composities en allervreemdste inhouden, zodat ze toch opvallen, zij het dan ook door niet-schone elementen.

Met dat al verleren zij te leven voor de schoonheid en leven enkel voor zichzelf, voor hun faam, en brengen de kunst in discrediet. De massa krijgt de indruk, dat een kunstenaar een abnormaal mens moet zijn, en dat men om 'echte' kunst te kunnen waarderen al wat gek is doodgewoon moet kunnen vinden.

En dat is een belediging voor de schoonheid. Ware schoonheid en liefde voor schoonheid bederft den mens niet, verreweg integendeel, zij veredelt den mens. Doordat de ware kunstenaar heel en al opgaat in het schone, zal hij evenals de geleerde minder aandacht voor bagatellen en zuiver materiële aangelegenheden hebben. In die zin mag de kunstenaar gerust opvallen. Dat is voor hem een eer, een teken, dat hij wat edel is meer acht en aandacht schenkt dan dingen van stoffelijk aard. Maar ieder ware minnaar van het schone zal wel zo verfijnd zijn, dat hij ook andere dingen, die goed en nuttig en heilzaam zijn, kan waarderen. Het kon voor minder hoog begaafde artisten een heerlijke roeping zijn de veelvuldige schoonheidsleemten in de samenleving te vullen. Er is nog zoveel te doen. Door eenvoudige maar zuiver schone dingen kan een volk opgevoed worden tot goede smaak. Maar door de wanproducten, die door een leger van derderangskunstenaars onder de massa wordt verspreid, wordt een bedorven lucht in de kunstwereld gebracht. Neen, beter iets, wat niet schoon, maar enkel nuttig is, dan een voortbrengsel van valse artisticeit.

Pater W. de Barbanson O.P.
Curaçaos Museum.

De kou en de winter leggen het kiemende leven stil.

Lang kan het duren voordat planten en sprieten, die wij armzalig noemden onder de sneeuw, weer hun groeiende kracht tonen.

Dat is een stille sluimering die wij nauwelijks kennen in de tropen.

Hier staat de zon fel op de aarde, wat er in zit spruit eruit met groeihonger, het leeft zich uit in grootheid, in overvloed, in uitbundigheid van kleuren.

Maar 't zal ook voor zijn uitbundigheid betalen. Er is geen stil leven dat langzaam opbloeit, maar dan ook goed met bescheiden taaigheid zijn leven weet te behouden. In de tropen flapt het leven op in fel rood of hard geel, kleuren die dicht liggen bij het bruin der corruptie.

De gehele natuur in al zijn geledingen toont dat beeld.

Vroeg ontwikkeld, gauw mooi maar ook spoedig geknakt en spoedig onderworpen aan de seniliteit.

Zo gaat 't in de plantenwereld zo zien rasdieren hun sterke karaktertrekken verbleken in enkele geslachten. Zo zien we in de tropen het mensenwerk ook vergaan. Maar de mens verdedigde zich vroeger met een parasol, nu met een ijskast, maar het helpt hem niet al te veel. Zij kunnen hun leven toch niet stollen in vrieskou, het leven gaat verder en eist dat wij ons aan de omstandigheden aanpassen en dat wij daar het merk van dragen.

Lange tijd mocht het individuele leven de felheid gekend hebben van de tropen, het openbaar leven was zonder al te veel schokken.

Waarom zou oud-Curaçao geen oloploepjes en dronkemansscènes gekend hebben? Ook Curaçao kende zijn sensatie, dat het fortkanon de bode was van een Hollands zeil in zicht. Ook Curaçao had zijn zorgen voor handel die meedeint op de werelde-economie, maar alles lag verder van elkaar, de ene sensatie had tijd om uit te werken voor de volgende beleefd werd. Er waren zelfs tijden van evenwicht, tijden dat men kon denken aan grote en deftige huizen, tijden dat er gemeten kon worden met het verblijf buiten en het verblijf in de handelszaken.

Maar dat oude Curaçao - het oude rijke Curaçao, het oude arme Curaçao, het oude rustige Curaçao, het oude werkzame Curaçao is weggeleden.

De geest is aan het veranderen.

We gaan Curaçao vol plakken met wat we horen dat elders mooi goed en nuttig is. Wij zijn in staat met glas en staal te gaan bouwen te midden van een nog karakteristiek brok en we zijn in staat glas en staal te gaan prijzen en minachtend neer te zien op oude stijl, niet omdat wij het lelijk of mooi vonden, maar puur omdat het oud is.

Wij kopen ons huis vol, want de Amerikaanse catalogus zegt niet alleen de goedkope prijs maar weet ook te vertellen dat van Alaska tot Florida elk huis er vol van staat. Onze kleding vinden we in de modeboeken van Parijs en we vergeten dat we daarom niet meer van 'onze' kleding mo-

gen spreken. Het ‘onze’ gaat veel te veel verloren, wij weten nu veel te goed hoe het er van buiten en van binnen in andere wereldstreken uitziet en te dikwijls is er te weinig energie om het goede en aangename van elders hier toe te passen; we nemen het klakkeloos over en plakken Curaçao vol met wat niet in landschap en stad past. Wij smeren rouge op zwarte lippen en gaan het gewoon vinden, omdat we vergeten, dat rouge de accentuatie is van rode lippen.

Er zal wel enige tijd overheen moeten gaan voor het alles weer een natuurlijke Curaçaose kleur heeft.

Wij moeten hebben een open oog voor de noodzakelijke veranderingen, die de stroom van het leven meebrengt, maar als we oog en oor hebben voor het nieuwe mooie, waarom dan niet voor het oude mooi. Het is trouwens een pose, die op geen waarheid rust, dat we alleen maar modern mooi zouden kunnen vinden. Wie werkelijk mooiheid ziet, geniet van oud en nieuw en stelt veel van beide ter zijde.

Curaçao heeft nog velen die dat inzien want nauwelijks is er een ernstige poging gedaan om een museum te stichten of velen schrikken op en zeggen: ja.

We hebben nog veel, maar als we doorgaan zonder museum, dan staan we op het punt, dat dat vele verloren zal raken. We zijn er van overtuigd dat er dan een tijd zal komen, die ons met recht het verwijt kan maken, dat we meer liefde voor de wereldbarbaar hadden, dan voor iets teer eigens.

Een eiland heeft het voordeel van een afgesloten geheel te zijn - de grenzen vervloeien niet - je moet 't hebben of het is er niet. Een eiland dwingt ook gauwer tot eigen stijl; wat er is, is op elkaar aangewezen en beïnvloed elkaar ook meer, dan wanneer grenzen verbeeldingslijnen zijn met eindeloze andere landen daarachter. Buren zijn er niet, eilandbewoners moeten dus meer volledig hun eigen leven opbouwen.

Het zal beperkter zijn, in kleiner verband, enger van leven, maar het is een klein volledig wereldje op zich.

Die kleinheid is zijn na-en voordeel. De kleinheid maakt het in elk geval beperkter en overzichtelijker, wij weten wat er wel en niet was en dat is een voordeel voor de verzamelaars van een museum.

Historisch zijn we ook nog niet oud. Enige eeuwen terug en wij zijn al bij de Indianen, waarvan wij de sporen op al onze eilanden vinden, maar waar we toch nog weinig van weten. En dan staan wij al ineens in de tijd van de West Indische Compagnie, de tijd die zelfs al veel geschreven documenten heeft achtergelaten. Toen werd op St. Eustatius groots gebouwd, toen had Bonaire naam voor verfhout en zout. Maar alle tijden hebben niet dezelfde belangen - Curaçao kreeg zijn Willemstad rondom de haven, zijn oude forten, zijn oude huizen, maar telkens worden weer oude dingen weggevaagd voor nieuwe behoeften. Aan dat wegvagen is dikwijls te weinig aandacht besteed. Veel is nog te redden voor de toekomst. Een samenleving is niet mooi als we alleen het bestaande zien en niet weten hoe het gegroeid is. De groei kan schielijk gaan, zoals het ook werkelijk op Curaçao en Aruba gebeurd is, maar er blijven trekken herkenbaar van het oude. Laat een museum dat conserveren. We bedoelen niet een pakhuis van oude voorwerpen, een modern Curaçaos museum heeft een roeping die levend is. Het moet een actiepunt zijn, die zijn invloed heeft over al onze eilanden. Al was het maar een gesloten huis waar niets anders van uit gaat dan de drang onder de mensen, dat oude mooie dingen, door natuur en mens

ons gegeven, niet worden vernietigd. Heemschut, die niet afhangt van rijkdom, maar die wel behoefte heeft aan veel liefde, die arm en rijk weten te geven aan dingen, die de moeite waard zijn om niet te laten bederven.

Ons museum zal geen gesloten huis zijn - de poorten zullen wijd open staan. Tuin, hof en aquarium wil U al iets laten zien van de natuur. Het museum zelf al wil u tonen wat en hoe een oud goed stads huis was. Heeft de stichting geluk dan zal er ook buiten ergens een landhuis bijbehoren, om U te tonen, hoe het leven daar ingericht was in historische tijden. Al mocht het landhuis ook niet te verwezelijken zijn, toch hoopt het museum zoveel invloed te krijgen, dat oude landhuizen in onze velden niet meer verwaarloosd staan, maar dat ze goed en kundig gebruikt worden, zodat zij in staat zullen blijven. Zoveel invloed bij overheid en bevolking hopen de museum mensen te krijgen, dat we hier monumentenzorg zullen krijgen en natuureservaten, zodat het niet meer zal voorkomen dat flamingo's verjaagd worden van de zo zeldzaam bekende broedplaatsen.

Er is nog zoveel dat nooit gedaan is.

Er is zoveel door zorgeloosheid verloren gegaan.

Moge Curaçao zijn museum krijgen dat levend is en past in onze samenleving.

‘Het positieve recht - en hierin vergisten zich de Atheners, die DEDEN WAT ZIJ WILDEN - is alleen onaantastbaar, als het in overeenstemming is met de absolute orde, die door den Schepper is gewild en door de in de Evangelieën vervatte Openbaring in een nieuw licht is gesteld.

Het positieve recht kan slechts van kracht zijn - en hierin dwaalden de nazis - voor zoover het de grondslagen eerbiedigt, waarop de menselijke persoonlijkheid is gevestigd.

Al degenen die bekleed zijn met de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht, kunnen slechts met objectiviteit, onpartijdigheid en trouw, edelmoedigheid en onkreukbaarheid handelen, als zij een helder inzicht bezitten in het doel, dat door God voor elken vorm van menselijke samenleving is voorgeschreven en als zij daarbij zich diep bewust zijn van hun verheven plicht van sociale werkzaamheid.’

Paus Pius XII in zijn Kersttoespraak op 24 December 1944.

Drs. Ant. de Witte.

De Russische Roman onder het Sovjet-Regiem

Reeds bekend door studie over Gogol, Tolstoy, Nietzsche en Ibsen schreef JANKO LAVRIN **An introduction to the russian novel**, waarvan de derde druk in '45 het licht zag bij Methuen en Co Ltd. Londen.

Lavrin, die blijkbaar docent is aan een engelsche universiteit of op een college en een kenner der russische literatuur als weinigen, bedoelt met 'novel' roman in tegenstelling met story als een kort verhaal.

In verschillende hoofdstukken bespreekt hij de hoofdfiguren en stroomingen vanaf het begin 'der russische fictie, den realist Gogol, Turgenev, Goncharov, Dostoevsky, Tolstoy, de Chekhov periode, Maxim Gorki, tot de schrijvers onder het communistisch regiem. Wij bepalen nu onze aandacht tot de romans onder het sovjetregiem, waarvan we weinig of niets weten.

LEONOV schreef in 1928 **De Dief**, waarin hij de geschiedenis beschrijft van een oude oproerling, die zich het beste thuis voelt in de revolutie en niet goed kan wennen aan de nieuwe plichten, nu de revolutie is gelukt en de reconstructie wacht, - maar hij maakt op het eind van het boek toch het ernstige en vaste voornemen als een braaf man van het nieuwe Rusland te gaan leven.

Sot handelt over het transformeeren van een wildernis bij het Ladogameer tot een centrum van papierindustrie. **Skutarevski** beschrijft de enorme electrificatie, zooals die door Lenin als taak is opgelegd. **In De Weg naar de Oceaan** is een heftige communist de held.

PILNYAK, die reeds eerder schreef over de revolutieperiode, bevestigde zijn reputatie in '31 door **De Volga mondt uit in de Kaspische Zee**: drie ingenieurs moeten de loop van een rivier verleggen. Hij reisde naar Amerika, maar keerde lang niet enthousiast terug en uitte dat in **O.K.** Tenslotte kwam in '38 **De rijpende vruchten**: hij de oude revolutionnair begon zich te verzoenen met de industrialisatie van Stalin.

In **Het Cement** van GLADKOV wordt de sociale en economische reconstructie van Rusland na den burgeroorlog beschreven. Dasha de heldin doet haar liefde geweld aan om vrij te staan voor haar sociale ideaal en taak. Dit is één der uitingen van een nieuwe moraal. **Macht** van '33 gaat over het Vijf-Jaren-Plan.

LYDIA SEIFULLINA, OLYOSOV, MAKARENKO en OGNYSOV bemoeien zich met het probleem van de verweesde en verwaarloosde kinderen, waardoor Rusland vele jaren lang is geplaagd.

Groot succes oogste SERGEY SEMYONOV met zijn **Natalia Tarpova** in '27-'29, beschrijvend de hevige ijver van sovjetwerklieden in een groote fabriek. De heldin Natalia vindt evenals Dasha een oplossing voor haar erotische moeilijkheden in het licht van haar sociaal geweten.

Zoodra in 1928 het eerste Vijf-Jaren-Plan op stapel was gezet werd er een litterair dictatoriaal bewind ingesteld onder leiding van den criticus AVERBAKH. Derderangs-schrijvers met een soort gestandarizeerde Vijf-Jaren-Plan-roman speelden toen de groote meneer. De communistische werklieden zijn de helden, de bourgeois-saboteurs

de schurken. Zij worden ontdekt en de sovjetdeugd triompheert.

Bruski van PANFEROV beschrijft het tot colchoze worden van een Volga-dorp en **De Hoofd-Lijn** van KARTSEV de bouw van een voorname spoorlijn. LIYA ERENBURGS **Zeldzame avonturen van Julio Hureniti** is een sneer op de kapitalistische beschaving van het Westen. Zijn **Dertien Pijpen** is ook anti-bourgeois.

KATAYEV schreef enthousiast over het Vijf-Jaren-plan in '33 Haast je, tijd!, en ziet daarin Rusland aan het werk gedurende een periode van 24 uur. Naast vele short-stories vertelt ZOSHCHENKO in **Het Verhaal van een Leven** de wedergeboorte van een misdadiger doordat hij meedoet aan een groote sociale taak: het bouwen van het Witte Zee-Kanaal!

Loopt er nog geen rilling over uw rug, lezer!

Ik ga weer door met mijn opsomming. In **Rusland** wilde PANTELEIMON ROMANOV den overgang aantonen van het oude bourgeois-Rusland naar de nieuwe sovjet-gemeenschap. In **Kameraad Kislyakov** schildert hij de moreele wanorde onder de intellectueelen tengevolge van de revolutie, in **Bezit** toont hij aan, hoe de oude bourgeois mentaliteit nog steeds voortduurt en door de deur buitengeworpen door het venster weer binnen sluipt, terwijl in **Brieven van een Vrouw** een huwelijk derailleert, omdat het ideaal der vrouw oneindig 'hooger' staat dan van haar man, een intellectueel met bourgeois vooroordeelen.

YURY LIBEDINSKY is een overtuigd communist en schreef verschillende romans, waarin hij ons een blik gunt in het innerlijk van het sovjetleven, zooals **Een Week, Morgen, De Commissarissen**, maar in de **Geboorte van een Held** van '30 stelde hij vast, dat er bij de liefde verhoudingen en in het familieleven nog verschillende duistere resten bestonden van ouderwetsche opvattingen, de kritiek keurde dit beschouwen van zijn helden eerder vanuit hun erotische en emotioneele experienties dan vanuit de partij-ideologie af en hij kwam onder verdenking.....

Het belangrijkste werk van VLADIMIR LIDIN is **De Tombe van den Onbekenden Soldaat** en handelt over Parijs en de Europeesche bourgeoisie: - en hij walgt er van!

NIKITIN en LYASHKOV beschrijven fabrieks- en werkliedenleven, terwijl NIZIVOY en DEMIDOV zich bezig houden met het leven der boeren, - dit alles bekeken vanuit het sovjet-geweten. Dit nieuwe geweten wordt ook bewust naarvoren gebracht in **Hoe het Staal werd bedwongen** door OSTROVSKY. In **Onze Kennissen** van YURY GHERMAN moet de heldin Antonina door twee ongelukkige huwelijken om tenslotte haar levensvervulling te vinden in sociale activiteit.

Denk niet, lezer, dat ik willekeurig hier en daar uitpik wat me te pas komt en de rest weglaat. Ik sla praktisch niets over, al gebruik ik eenigszins mijn eigen volgorde.

Ze mochten kritiek leveren op het sovjetleven. MICHAEL BULGAKOV ridiculiseert niet alleen sovjetleven maar zelfs de officieele persoonlijkheden in **Diavoliada**. KATAYEV in **De Verduisteraars** vertelt van twee ambtenaren, die een aanzienlijke som staatsgeld weten te verdonkeremanen, - let wel, ze worden gepakt en boontje komt om zijn loontje! In samenwerking schreven ILVA ILF en EVGENY PETROV **Twaalf Stoelen** en **Het Gouden Kalf**, waarin zij een nieuw soort schurk introduceerden, die blijkbaar nogal veel voorkwam in de N.E.P.-periode en die op allerlei wijzen op jacht was naar geld en kostbaarheden o.a. in de kostbare

zetels van vroegere machtigen. Maar als ZAMATYATIN, die al in een paar andere romans minder prettig over het regiem had geschreven, in 1922 het tenslotte

aandurft **Wij** op de markt te gooien, een utopistische roman over een gemechaniseerde toekomst zoals Aldous Huxley later zijn *Brave New World* zou concipieeren, was het uit met de grap. Ze werd uitgebannen en hij wist door emigratie uit Rusland weg te komen. Er mocht wel worden gekritiseerd en zelfs bittere satire was mogelijk, maar een beetje oppassen asjeblief, anders loopt het mis, zoals de nar, die wat te ver buiten zijn boekje ging, van Iwan de Verschrikkelijke een ketel kokende soep over zijn baadje kreeg.

En als ze historische romans plegen zien we het volgende. ALEXEY N. TOLSTOY produceert **Peter I**: - hij beschouwt dien blijkbaar als een soort voorlooper van Lenin en daarom ook zeer sympathiek. CHAPYGIN vertelt het geromantizeerde leven van **Stenka Razin**, die een legendarische roover is uit de 17e eeuw, een soort russische Robin Hood en schildert hem als den leider van de eerste bolshevistische opstand onder de slaven. VINOGRADOV heeft een bijzondere voorliefde voor het revolutionaire gedeelte van zijn romans, die handelen over **De Zwarte Consul** d.i. Toussaint Louverture, den leider van den opstand onder de negers van Tahiti, - en **De Drie Kleuren van den Tijd**, waarin het contact van Stendhal met de opstandige carbonari wijdloopig wordt beschreven. Nog zijn er een paar romans, die over de Decembristen gaan, terwijl de romans van OLGA FORSH over den tijd van Catharina (ofschoon ook toen werd getracht Rusland op het peil van het Westen te brengen!), Gogol en de russische symbolisten op het eerste gezicht wel een objectiever indruk maken.

PAVLENKO maakte naam door **De Barricaden** over Parijs gedurende de Commune van 1871, **In het Oosten** ziet hij het conflict tusschen Sovjet-Rusland en Japan naderen en toont de constructieve activiteit der sovjets in Siberië.

Zoo - dus dat is blijkbaar dan de productie van het zgn, SOCIALISTISCHE REALISME, of zoals Gorki het betitelt PROLETARISCHE of SOCIALISTISCHE HUMANISME, dat veronderstelt een socialistische maatschappij en een zoodanig soort van bewustheid en geweten, waarbij het persoonlijke en de belangen der gemeenschap niet langer twee vijandelijke maar complementeerende factoren vormen, die elkaars groei voorthelpen. Socialistisch humanisme eischt niet alleen een maatschappij, die al haar deelen in zich opneemt, maar daar hoort ook een creatief doel en plan bij voor de individueele en collectieve wil, gestimuleerd door een nieuw geloof in mensch en leven. Daarmee vergeleken is het bourgeois-realisme een poovere levenshouding, die niet verder gaat dan een kritiek op het proces van de steeds meer uiteenvallende beschaving, terwijl het individu alle sociale bewustheid verliest en wordt tot een egocentrischen decadent, onverschillig of vijandig tegenover de gemeenschap.

Als wij de effecten beschouwen van dit sociale realisme en humanisme huiveren wij! Als de menschelijk gemeenschap, en dat is practisch gesproken: de staat, zoo volkomen beslag op ons legt, dat wij ons als individuën niet meer mogen afzonderen van de massa, - dan wordt het leven ondragelijk.

Vrijheid van geest brengt mee de mogelijkheid zich in zichzelf te kunnen terugtrekken, ofwel in hoogsten zin om daar in het heilige der ziel Den Maker en Eersten Geest in eerbiedigen omgang te ontmoeten, ofwel desnoods in jammerlijke trots zijn eigen vermeende hoogheid te cultiveeren. Een consequentie daaruit is, wil het leven niet verstikt worden, de vrijheid over deze geesteservaringen met

gelijkgestemden van gedachten te kunnen wisselen, zij het mondeling of in geschrift.
En dit sluit uit volledig vermengend contact met de massa, met

alle inwoners van een staat.

Van al die boeken over fabrieken, kanaalbouw, droogleggen van moerassen zal ik er geen één lezen. Ze interesseren me niet. Ik haat ze. Ik voel er het knotting van den geest achter, de dwang, de doelgerichtheid, het systeem, de verdraaing van objectiviteit en waarheid. De Katholieke Kerk laat haar volgelingen geen bandeloze vrijheid, maar Zij is de bewaarster van een wijsheidsschat, zoo boordevol waarheid en schoonheid, dat zich niemand onder haar hoede benard behoeft te voelen. Hier wordt echter alles verdraaid en verwrongen naar een zuiver materialistisch doel en alles mateloos belangrijk of onbelangrijk geacht volgens de normen van een experiment, dat over 100 jaar als mislukt of onvolledig zal worden bestudeerd.

Maar het bloed kruipt waar het niet kan gaan. SERGEY BUDANTSEV mediteerde **Het Verhaal van een Smartlijdenden Geest**. Om niet in verdenking te komen liet hij zijn held leven in 1860: hij weet niets af van een Sovjet-Rusland, is een intellectueel, een wijsgeer en wetenschappelijk man, die moeizaam zoekt naar de diepere beteekenis van het bestaan en hij heeft geen vertrouwen in alle pasklaar gemaakte formule's..... ah, in dat boek wil ik speuren naar wat er schreeuwend in verzwegen wordt. OLYOSHA's **Afgunst** toont een duidelijke afkeer voor een bovenmate gereguleerde, gemechanizeerde wereld en voorkeur voor het individueele, zooals Zamyatins **WIJ**. Om niet in verdenking te geraken zal hij later wel geschreven hebben **Drie Dikke Mannen**, een satire op de heele burgerlijk-kapitalistische maatschappij. KAVERIN in **De Anonieme Artiest** komt op voor het recht om je toekomstig lot als een persoonlijk bezit in eigen hand te nemen en beschrijft in **Vervulling der Wenschen** de innerlijke problemen, waarmee de studenten in de sovjetunie zich gekweld voelen. Van te voren had hij zijn orthodoxie bewezen door een boek tegen de bourgeois literatoren en artiesten en een aantal gepatenteerde Vijf-Jaren-Plan-stories. SOLOVYOV schreef in '38 **Hooge Druk** en geeft het volle pond aan aloude menselijke gevoelens als liefde, trots, jaloezie en de terugkeer naar dit essentieel menselijke moeten we blijkbaar al als een bloem midden in de dorre woestijn begroeten.

God beware ons voor de armoede en leegheid, dat we nog eens, als de sovjets heel Europa hebben verwoest, met trillende vingers van enthousiasme romans doorbladeren over den hernieuwden bouw van de brug over de Moerdijk, het leegpompen van de overstroomde Zuiderzee en de boortorens op de Veluwe - en dat er dan verder niets te koop is!

[Lux 1946, nummer 2]

Dr. W.Ch. de la Try Ellis

De Commissarissen van Zijne Doorluchtigste Hoogheid te Curaçao in 1789

(Vervolg van bladz. 18).

Weggelooopen slaven.

Er bestond op dit eiland een kaapvaartkas, door Directeur Jan Noach du Fay omstreeks 1725 ingesteld en onder het beheer van zes burgers geplaatst, die gevoed werd door het een percents-recht op aangebrachte of uitgevoerde goederen. Deze kas diende ter bestrijding van de uitrusting van commissievaarders en van het zeelieden-hospitaal en was (volgens Hamelberg, aan wien deze inlichtingen zijn ontleend) later de rijkste van het eiland. De gelden werden ook op hypotheek uitgezet. Daar er klachten binnenkwamen omtrent het wegloopen van slaven, (de Curaçaosche uitdrukking was: haci wantonba) gaf de Heer Grovestins den Raad in overweging de planters ook voor de kaapvaartkas te laten bijdragen, om een vaartuig te bekostigen en zoodoende het ontvluchten te beletten. Oók wenschte hij andere regelingen aangaande passen voor visscherscanoos. Op deze aangelegenheid terugkomende, stelde de Heer Grovestins eenigen tijd later den Raad in kennis van een schrijven van eenige planters in zake het visiteeren van plantages met het oog op weggelooopen slaven, met afschriften van twee requesten, waarop de Raad geen beschikking zou hebben genomen, Hij verwees ook naar een publicatie van Directeur Jacob van Bosveld van 3 Juni 1761, (die sinds in onbruik was geraakt) volgens welke een onderzoek naar weggelooopen - marrons - niet mocht worden belemmerd. De Fiscaal van Teylingen bracht naar voren, dat, toen er eens vermoeden bestond, dat weggelooopen slaven zich op een plantage ophielden en de betrokken planter een order van hem, Fiscaal, niet wilde eerbiedigen, hij zich bij het raadslid, dat bij ongesteldheid van Gouverneur de Veer het voorzitterschap waarnam, vervoegd heeft om een detachement

soldaten ten einde die plantage te bezetten of te visiteeren; doch dat de Raad dat verzoek niet heeft ingewilligd. Met eenige wijzigingen naar tijds- en plaatsomstandigheden werd hierop de publicatie van van Bosveld den 2n November 1789 hernieuwd en aan alle planters op het geheele eiland ter onderteekening rondgezonden, opdat geen hunner onwetendheid zou kunnen voorwenden. Kort na de afkondiging, leverde Fiscaal een verhoog bij den Raad in, waarin hij verklaarde, dat zijn ambt dat reeds het penibelste van het gansche eiland was, oneindig werd bezwaard en met gepaste veneratie vroeg of de billijkheid niet eischte, dat ‘door den eygenaar der teruggekomen slaven als een, wezentlijk verloren goed dat zij terug bekomen, aan den verhoonder (den Fiscaal) betaald werd een somma van tien pesos voor yder slaaf welke alzo weeder is teruggekomen of gebragt, even gelijk aan de vrije negers is geaccordeerd wanneer zij dezelve opvangen en aan haar meesters leeveren, opdat de verhoonder daaruit ten minste een gedeelte kan vinden der extra-ordinaire kosten voor een clerck en des verhoonders importante occupatiën daardoor veroorzaakt’ Hun Edel Mogenden hieromtrent geraadpleegd, adviseerden dat een commissie uit den Raad met den Fiscaal zou besoigneeren en de zwaarigheden nader onder de oogen zien. De haast die bij het tot stand komen van de Publicatie moest worden betracht en juist op een tijdstip dat de Raad zich met vele andere gewichtige onderwerpen moest bezighouden, werd in Januari 1790 aanleiding tot een aanvulling tot beter begrijpen en opheldering van de ware intentie. Was aanvankelijk bepaald, dat weggelooopen slaven strengelijk met watapanaroden zouden worden gestraft, zulks zou in lichte gevallen slechts op verzoek van den eigenaar plaats hebben. Het is ieder onzer bekend, (zoo werd overwogen) ‘dat er onder de slaaven zijn die van aanzienlijke familiën van haar soort zijn en ook ambitie hebben; ook dat de straf van watapana, die van justitiewegen aan een slaaf wordt opgelegd, niet anders wordt uytgevoerd dan door den scherpreger of beul; dit dan geschied zijnde, geraakt zoo een slaaf of slavine in minagting bij de aanzienlijke slaaven; daardoor vervalt de ambitie en de slaaf wordt van een goede slaaf een kwaade, die het niet scheelen kan hoe het gaat.’ Ook werd er aangevoerd, dat slaven die het zich aantrokken, tot chagrijn zouden vervallen en dat die straf strijdig was met het eigendomsrecht. Mocht de eigenaar onbekend zijn of niet bereid den slaaf terug te ontvangen dan zou, behalve de kosten en het vanggeld, aan den Fiscaal voor diens moeite de som van tien pesos verschuldigd zijn uit de opbrengst van den verkochten slaaf of door den eigenaar die binnen zes weken den gevangen slaaf reclameerde. Ook het voorschrift dat de planters slechts aan een of twee jagers (onder hunne slaven) geweren mochten afgeven, moest herzien worden. ‘Het is genoegzaam bekend (zoo luidt het daar) dat er dikwijls gestolen en geroofd wordt op de plantagiën, vooral in den tijd als de mais-rijp op het veld staat; dat de dieven stout van onderneming zijn, nooyt ongewapend komen en dat er zelden maar een uyt stelen gaat.’ Wachters zouden dan ook van een wapen mogen worden voorzien, maar na een ernstige waarschuwing er slechts in geval van nood of tegenweer gebruik van te maken.

In Juli 1790 klaagde de Fiscaal dat er zoovele miserabele personen waren, die door de meesters verlaten, op straat rondliepen, verzoekende ‘qualificatie om de vorige resolutie van waarde te doen zijn of stand te doen grijpen, alles ingevolge reeds geëmaneerde publicatie.’ Hierop gaf de Raad terstond bevel de publicatie naar de letter te doen executeeren.

Inning van belastingen. Drankvergunningen

De aanwezigheid der Heeren Commissarissen noopte tot actie; en ook in zake de heffing en inning van belastingen was de periode van stilzitten en lijdelijk toezien voorbij. Het raadslid Michiel Römer en de Heer A. Bor werden gemachtigd om voor de termijnen van 1 Juli 1786 tot 1 Juli 1789 (dus drie volle jaren) de belastingen in eens in te vorderen en vervolgens elk jaar. De twee ontvangers vroegen hun de lijsten met het getal der slaven, zooals die toen waren opgenomen, ter hand te stellen om de cohieren op te maken ten einde die aan den Raad ter taxatie aan te bieden of wel volgens het aantal slaven de rekeningen uit te schrijven. De mestiezen, vrije negers en mulatten zouden hoofdgeld betalen; de mestiezen bovendien familiegeld. Den Raad werd later een verzoek van de beide ontvangers om de rekeningen door de assistenten die ze hadden opgenomen te doen rondbrengen, dan wel om bij publicatie alle de op- en ingezetenen te doen weten, dat de rekeningen van hoofd- en familiegelden ten kantore der ontvangers in gereedheid gebracht waren en dat zij die daar binnen een vastgestelden tijd moesten laten halen, op straffe 'van door hunne nalatigheid ofte wederstreeving de gunste hun weleer betoond van te moogen dolleeren, te verliesen'. In Januari 1790 arresteerde de Raad de gewone publicatie in opsigt van de doleantie voor de termijn van primo July 1786 tot primo July 1789; en de Heer Richard Raven werd als geassumeerd lid voor deze zittingen aangewezen. Een groot aantal aangeslagenen zijn in beroep gekomen (Onder anderen is gecompareerd de wed. Johanna Elisabeth Brion, die opgegeven heeft geen slaven te hebben. Was deze dame een bloedverwante van den admiraal Louis Brion?)

Een stroom requesten bereikte den Raad om vergunning te verleenen voor een taphuis, herberg, logement of biljard of voor het verkoopen van wijn, bier gedistilleerde wateren, drank in het klein enz. Beducht voor instructies van hooger hand, knoopten verschillenden aan hun verzoek de clause vast 'dat het Hun E.A. goedgunstiglijk behagen moge suppliant te verleenen de behoorlijke vrijheyd tot het tappen enz. en wel in dier voege dat, ingevalle door H.E.A. eenige schikkinge mogte worden gemaakt so tot verminderinge als anderszins der taphuizen en kroegen, suppliant als dan door H.E.A. de gratie moge worden verleend omme te mogen continueeren in 't tappen! en verkoopen van sodanige dranken als suppliant tot nu gewoon is geweest.' Bij toewijzing van het verzoek stelde de Raad de voorwaarde dat de betrokkene den Fiscaal behoorlijk van de beschikking kennis moest geven. Een paar requesten om een speelhuis te mogen houden, werden van de hand gewezen.

Kustbewaarders.

Tijdens hun verblijf op Curaçao kwamen de Heeren Commissarissen ook in aanraking met de regelingen betreffende kustbewaarders. Ongeveer half October werd er gerapporteerd, dat een vaartuig tusschen Curaçao en Klein Curaçao door een Spaanschen kaper was aangehouden en er drie kaperschepen in de buurt waren nl. een aan den oost- en een aan den westkant van Bonaire en een aan den oostkant van Curaçao en maar op een kanonschot afstand van den wal. De administrateurs van de een percents kaapvaartcassa werden ontboden; Jan Brugman, Robert Minors en P.W.

Marrener (?) aangesteld tot gezagvoerders van bewapende vaartuigen en van een instructie voorzien; tevens een verbod uitgevaardigd voor schepen om van deze haven te vertrekken. Een van de administrateurs,

die er over klaagde dat zij tegenkating van sommigen bij het uitrusten der schepen hadden ondervonden moest zijn ontslag nemen toen bleek dat hij zich ‘in den drank te buyten’ was gegaan. Uit Bonaire schreef Brugman, dat van de schepen die hij en de andere kapiteins in het gezicht hadden gekregen geen enkel is ontvlucht, doch zij geen kapers gezien en niets omtrent hen vernomen hadden. Bijna 'n maand bleven de schepen tusschen deze eilanden kruisen; misschien hielden zij daardoor zeeschuimers op een afstand. Door de zorg der administrateurs werden staat-rekeningen en verantwoordingsstukken ingediend en daarna aan Hun Edel Mogenden overhandigd. Op initiatief van de Heeren Commissarissen besloot de Raad de zeebrieven met de Amsterdamsche in overeenstemming te brengen, met last aan allen, die oude zeebrieven in hun bezit hadden, ze ter secretarie in te ruilen. Slechts op vertoon van nieuwe zou de Fiscaal voortaan scheepsvolk mogen aanmonsteren. Hoe de zeebrief toen ingericht was, is steller dezès niet bekend, doch de aanhef van het formulier na de restauratie ingevoerd, luidde aldus: ‘Allerdoorluchtigste, Doorluchtigste, Doorluchtige, Hoogwel-Geboren, WelEdele, Erneste, Achtbare, Wijze, Voorzienige Heeren Keizers, Koningen, Republieken, Prinsen, Vorsten, Hertogen, Graven, Baronnen, Heeren, Burgemeesters, Schepenen, Raden, mitsgaders Regters, Officieren, Justicieren en Regenten van alle goede steden en plaatsèn, die deze zullen zien of hooren lezen, salut!

Fiscaal in de Stad vernachten.

Een tusschen den Gouverneur en den Fiscaal hangende kwestie kreeg de Raad in November 1789 te beslissen. De Heer de Veer legde het college de vraag voor: ‘Of daar so veel malversatiën des nagts plaats hebben, de Heeren Raaden niet met hem, Gouverneur, van gevoelen souden weezen het allernoodsakelijkst te sijn, dat een Fiscaal in de stad des nagts huysveste en dus dat de Fiscaal bij resolutie wierd gelast sijn verblijf des nagts in de stad te houden en als van ouds niet sonder consent buyten de stad te vernagten.’ Toen de Raad van dezelfde meening als de voorzitter bleek te zijn, diende de Fiscaal van Teylingen een memorie in ten einde op zijn buitenhuis Cortijn genaamd te mogen vernachten. De Gouverneur achtte ‘het huys in Willemstad door de Comp. aan den Fiscaal gegeven ter inwooning veel gevoeglijker tot 't uytvoeren en onderhouden der justitie en politie dan op Cortijn’; uit geen aanschrijving uit het Moederland was Z.E.A. voorts gebleken dat de Heer van Teylingen buiten de ambtswoning verblijf mocht houden en daarom diende Z.W.E.G. zich evenals zijne predecesseurs, daaraan te onderwerpen, totdat er orders daaromtrent van de Heeren Mayores zouden zijn ingekomen. De Raad sloot zich bij dit betoog aan. De Fiscaal onderwierp zich schriftelijk aan de beslissing, doch voerde aan, dat hij met voorkennis van verscheidene Heeren Bewindhebberèn der West-Indische Compagnie de Cortijn occupeerde; dat hij ‘nog nooit een behoorlijke nachtrust in dat huys (het onaangename Fiscaalshuys) heeft gehad en wanneer hij daar des nachts is gebleeven, geduurende den dag moet slapen; ja, verscheyde malen geen vijf minuten nachtrust heeft gehad, gelijk zulks nog eergisteren heeft plaats gehad tot merkelijk nadeel van des vertoonders gezondheid..... niettegenstaande zijn hoge jaren zig nooit een quartier uurs ver van de Willemstad of het fort Amsterdam begevende, uytgezonderd

drie nachten in 56 maanden, daar andere Fiscaalen zig drie, vier weeken en de Fiscaal Coerman meer dan twee maanden agtereen zig heeft geabsenteerd' enz.

Practizijns.

De balie was tweeledig en bestond uit advokaten en uit procureurs. De algemeene benaming voor degenen die toelating hadden om rechtsbijstand te verleenen, was practizijn. Als advokaten treffen wij in 1789 aan Mr. Johannes Mattheus Brunings; Mr. Constantinus Petrus Römer; Mr. Cornelis Spencer; Mr. Jean Portal Amalry; en in 1790 nog Mr. Onno Lichtenvoort. Als procureurs waren ingeschreven de Heeren Jacob Jan Hooft; Gerrit Gruijs en Evert Corel de Jonge.

Jaarlijks verschenen al de practizijns die voor den Raad postuleerden, gezamenlijk in een der eerste zittingen van Januari om continuatie als practizijn te verzoeken en te persisteeren bij den eed door hen bij den aanvang hunner bediening afgelegd, bij welke gelegenheid een hunner het woord voerde en namens de balie de gelukwenschen bij de intrede van het nieuwe jaar overbracht; (in den geest van de joyeuse rentrée). Mocht een der practizijns om een of andere rede die plechtigheid niet hebben bij gewoond, dan moest hij ter terechtzitting den eed hernieuwen alvorens aldaar als advokaat of procureur te mogen optreden.

In de veelbewogen jaren, welke de komst van de Heeren Commissarissen voorafgingen, heeft de Raad des eilands Curaçao de tarieven voor de advokaten en procureurs opnieuw vastgesteld. ‘Lunae den In November 1784. De Raad extraordinair vergaderd zijnde, is goedgevonden, ter vermijding van vele oneenigheden en disputen met de ingezetenen en practizijns alhier, het salaris der Heeren **advokaten** voor dezen E.A. Raad postuleerende, mede te bepalen, gelijk bepaald wordt bij deze, namelijk (dan volgt het tarief). De Raad enz. is goedgevonden, ter vermijding van vele onaangenameheden, en disputen tusschen de ingezetenen en practizijns alhier, het salaris der Heeren **procureurs**, niettegenstaande daarvoor bereids in den jare 1761 is gezorgd, de novo met eenige ampliatio tot opheldering, te bepalen enz. (dan volgt het tarief.)

Twee practizijns de balie ontzegd.

De houding van twee advokaten gaf al geruimen tijd aanleiding tot klachten. En ten slotte, moest de Raad zich uitspreken over de vraag: ‘Of het raadsaam is, dat Mr. Jean Portal Amalry en Mr. Cornelis Spencer als postuleerende advocaaten blijven ageeren dan wel of deeze wegens hun kwalijk gedragen tegen de Regeering en Weegens de voor andere lieden, voor de Regeering beledigend geformeerde memoriën of schriftuuren en de eerstgen. nog bovendien, gelijk gebleeken is uyt de brief aan den Heer Hansz te Carthagea dato 19 Junij 1786 en aan den Heer Mr. Hendrik Justus van Oldenbarneveld, genaemt witte Tullingh (?) te Schagen in dato 9 October 1787 geschreven, sig schuldig gemaakt hebbende om twee parthijen te dienen; welke twee brieven bij de Gereformeerde Kerke alhier sijn geregistreert, voor altoos de baly niet behoorden te worden ontzegd en bij resolutie aangezegd sodra sij sig in iets te buyten gaan, men hun 't Land sal ontzeggen.’ Na inzage van de stukken en deliberatiën daarover besloot de Raad in November 1789 beide practizijns voor altoos de balie te ontzeggen met aanzegging bij resolutie als evenvermeld.

Enkele andere beslissingen.

De Heer Reyntjes, commandant van een alhier gestationneerd oorlogsschip, deed beklag wegens het doen van exploitaten aan boord en verzocht dat zulks voortaan niet zonder zijn voorkennis zou plaats hebben. In twee civiele processen was toen de ka-

pitein ter zee A. Kikkert (in een er van nomine uxoris, als vertegenwoordiger zijner echtgenoot) betrokken; mogelijk hield het verzoek daarmee verband. Dit kwam in een vergadering van den Raad ter tafel en dit College vond goed den secretaris en den gerechtsbode te berichten buiten order of last van Hun E.A. geen exploitoren aan boord van 's Lands schepen te doen.

De stukken in enkele voor den Raad aanhangige gedingen van eenige beteekenis of die de algemeene aandacht getrokken hadden, werden na bekomen opdracht door den secretaris in handen van de Heeren Commissarissen gesteld, niet alleen opdat dezen op de hoogte zouden blijven van hetgeen er in het openbare leven plaats had, maar ook met het oog op eventueele nuttige wenken en vingerwijzingen. De Commissarissen konden niet anders dan constateeren, dat men in Curaçao geen denkbeeld had van het onderscheid tusschen het ordinaire en het extra-ordinaire proces. Of dit ‘confundeeren’ van de beide procesvormen een kenmerk van dat slappe tijdvak was, dan wel gaandeweg ontstaan en gewoonte geworden was, blijkt echter niet. In een der zaken luidde het advies die ‘aan den spijker te laten hangen.’

Terwijl allerlei zaken den Raad bezighielden en buitengewone zittingen belegd werden, boden de raadsleden Hayunga en Brands hun ontslag aan; het verzoek van eerstgenoemde van bepaalde omstandigheden afhankelijk. De Commissarissen hierover gehoord besliste de Raad dat het ingediende ontslag niet kon worden aangenomen en dat de beide leden zich desverkiezende tot Hunne Hoog Mogenden in Nederland konden wenden.

De Commissarissen bemerkten intusschen dat de schippers eerst 24 uur na hun aankomst hun manifest aan de ontvangers inleverden, hetgeen gelegenheid gaf tot het fraudeeren van 's Compagnies rechten, te meer daar het vaartuig tot dat tijdstip niet behoorlijk bewaakt werd. Terstond na deze opmerking van de zijde van de Commissarissen droeg de Raad dan ontvangers der recognitiën Römer en Bor op de schippers te waarschuwen, om ‘immediaat na hun arrivement alhier hun manifest ter recognitie-comptoir te verzorgen.’

Baron van Grovestins bracht den Raad onder het oog, dat een ingezetene zich niet had ontzien zijn hoed met een groene lint en een cocarde van roode en witte kleuren op de Fransche wijze te versieren en zich daarmee op den openbaren weg te vertoonen. In het revolutiejaar 1789 moet een dergelijk optreden een Oranjegezinde tegen de borst gestuit hebben. Bedoelde persoon werd ter verantwoording geroepen en wegens zijne onvoorzichtige gedragingen veroordeeld om acht dagen te water en te brood te zitten. Tegelijkertijd stelde de Raad een publicatie vast ‘dat geen der ingeseetenen leusen hoegen. sullen vermogen te dragen, uitgesondert de gepermitteerde cocardes of linten van orange couleur; dat die con[...] deezes aangaan, als verstoorders van de [...]meene rust en oproermakers sullen worden aangemerkt en als sodanige gehandelt.’

Publicatie van H.E.M.

Zaterdag 21 November 1789 lieten Hun Edel Mogenden de Commissarissen van Zijne doorluchtigste Hoogheid een publicatie nopens de alhier plaats gehad hebbende onlusten afkondigen. Den juisten tekst daarvan heeft steller dezes niet in handen kunnen krijgen, doch voorzoover na te gaan, komen de volgende vermaningen en verbodsbepalingen er in voor: ‘Verwagende wij voorts en desnoods beveelende dat alle ingezetenen en een iegelijk van hun

voortaan in het geene (?) zullen betrachten alle pligt van gehoorzaamheid en onderwerping aan hunne wettige regeering vordert, op poene dat die geene die bevonden zullen worden teegens deese onse serieuze wil en begeerte te hebben aangegaan en zig aan eenig wanbedrijf teegens de waardigheyd van de regeering of ongehoorzaamheyd aan de beveelen van deselve schuldig te maken, als verstoorders van de gemeene rust en verachters van onse heilzame oogmerken en bevelen, naar exigentie van zaaken, volgens de wetten, zonder eenige conniventie, anderen ten exempel, zullen worden gestraft.

Beëdiging.

Toen het verblijf der Commissarissen op dit eiland ten einde liep, verschenen, zij in den Raad om den Gouverneur en de leden van den Grooten Raad den eed af te nemen; het formulier luidde aldus: ‘Ik beloove en zweere dat ik Hunne Hoog Mogenden de Heeren Staaten Generaal der Vereenigde Neederlanden als mijn hoogste en souveraine overheyd, mitsgaders Sijne Doorlugtigste Hoogheyd den Heere Prince van Orange en Nassau als Gouverneur Generaal en Opperbewindhebber, en de Generaale Neederlandsche West-Indische Compagnie gehouw en getrouw sal weezen; dat ik de placcaaten, ordonnantiën, reglementen en resolutiën van Hunne Hoog Mogenden, van Sijne Doorlugtigste Hoogheyd en van de Compagnie, in alle haare poincten na mijn vermogen sal nakomen en doen nakomen; dat ik de belangens der Colonie sal behartigen, steeds daarbij in 't oog houdende en voorstaande de betrekkingen derselve op 't Moederland; dat ik altoos in alle de gewoone vergaderingen, of behoorlijk gedagvaard sijnde, te raade sal komen, sonder buyten wettige reeden mij te absenteeren; dat ik na mijn beste kennis en wetenschap sal adviseer en in justitiëele zaaken een recht vonnis wijsen met alle candeur en sinceriteyt, sonder eenige haat, gunst of partijschap, aanzien van persoon of qualiteyt; en voorts alles doen dat een goed en getrouw raad van politie en justitie schuldig is te doen.’ Nadat allen dezen eed hadden afgelegd en zodoende in hun ambt en waardigheid waren bevestigd, machtigden Hun Edel Mogenden den Gouverneur om den leden van den Kleinen Raad den eed af te nemen. De officiëele naam van dat college was Rechtbank van mindere quaestiën. Naar gesteld en gaf het volk er al spoedig den naam van ‘Kleinen Raad’ aan.

Het vertrek.

Eindelijk was Donderdag 10 December 1789 aangebroken, de dag voor het vertrek bepaald. Gouverneur en Raden begaven zich naar de residentie van de Commissarissen, waar de Gouverneur uit aller naam het woord voerde, allen, benevens het gansche eiland in de protectie van Hun E. Mog. aanbevelende, met de beste wenschen voor een behouden reis en alle zegeningen van den Allerhoogste. Het geheele gezelschap toog hierop naar het Gouvernementshuis om een buitengewone zitting te houden. De Heer van Grovestins hield toen de volgende toespraak: ‘E.A.

Heeren, Toen wij voor het eerst in deze vergadering verschenen, vleyden wij ons te zullen kunnen voldoen aan de gewigtige commissie waarmede 't Zijne Doorl. Hoogheyd behaagt heeft ons te vereeren, doordien wij in 't vertrouwen waren dat de zaaken van welke de uytvoering aan Directeur en Raaden is toevertrouwd, in de vereyschte orde zouden zijn; en dat derselver handelwijze althans geen voet zoude hebben gegeven om de onlusten, die alhier hebben plaats gehad, te vermeederen. Dog met leedweezen moeten wij erkennen

in die billijke verwagting bedrogen te zijn geworden en dat wij geenszins het gedrag van Directeur en Raaden kunnen goedkeuren. De notulen van den Raad waren in geene vereyschte ordre, of om beter te zeggen, er exteerden geene notulen. De heylzaame resolutiën door Hunne Mogenden of Heeren Bewindhebberen of door deze Raade zelve in vroeger tijd genomen, waren buyten gebruyk gesteld, ja geheel vergeeten, omdat men geen register op dezelve hadde. De Justitie was inactief en de Politie ten eenemaale verwaarloosd; 'sCompagnies finantiën sijn agteruyt door het niet percipiëeren van derselver rechten en het fraudeeren van dien. De Suppoosten sijn niet tot hun behoorlijken plicht gehouden. De Raad zelve heeft door haar gehouden gedrag dat van de sogenaamde gecommiteerden gestijfd, die gecommiteerden geaprobeerd en als een collegie aangemerkt door zaken in derzelve handen te stellen; uyt een ijdele vreeze heeft men zig niet het minste verzet tegen het oproerig gedrag van sommige ingezetenen. Met één woord, om niet alles op te haalen, wij hebben de de zaaken in zodanige staat gevonden, dat het ons onmogelijk is geweest in den korten tijd, dien wij alhier hebben kunnen vertoeven, alles op den behoorlijken voet te brengen. Wij hebben ons dan ook bepaald tot eenige provisioneele schikkingen om zoveel doenlijk de goede ordre en rust te herstellen, en voorts de nodige informatiën genomen, opdat Hunne Hoog Mog. of Zijne Hoogheid voor 't vervolg zodanige veranderingen en maatregelen zouden kunnen maaken als Hoogstdeselven volgens hunne hooge wijsheid zullen oordeelen te behooren. Intusschen hebben wij U Ed. A. getoond, dat met ijver en fermiteit veele zaaken kunnen worden uytgevoerd, indien men zig door geene verkeerde laat bevangen. Wij hopen en vertrouwen dus dat U Ed. A., onder afwagting van nadere orders uyt het Vaderland, het voetspoor zullen volgen 't welke wij geduurende onze teegenwoordigheid alhier U Ed. A. hebben aangewezen; handhaving van goede Politie, herstelling en uytvoering van de geëtablisseeerde rechten en wetten, aanmoediging van den Godsdienst, bevordering van rust en eensgezindheid sijn daarvan de voornaamste grondslagen; en derselver zorg is aan U Ed. A. toevertrouwd. Dat bedaardheid, voorzigtigheyd en onpartijdigheyd altijd Uwe E.A. deliberatiën vergezellen. Dat beleyd en standvastigheyd U Ed. A. in de uytvoering van dezelve deliberatiën nimmer ontbreken. Hiertoe wenschen wij dat de Almachtige U Ed. A. met Zijnen Goddelijken bijstand ondersteune en deselve pogingen steune'.

Het was den Gouverneur, die zijn adres van vaarwel reeds voorgelezen had, niet gemakkelijk op hetgeen den Commissarissen van het hart moest te antwoorden. Hij sprak slechts kort, waarna de Fiscaal van Teylingen in de vergadering werd uitgenoodigd en hem op het gemoed gedrukt zijn post behoorlijk waar te nemen en een goede harmonie met Gouverneur en Raaden te bewaren. Zijn Ed. Gestr. beloofde van zijne zijde hiertoe alles te zullen bijdragen, hetgeen van de zijde van Gouverneur en Raaden op gelijke wijze werd toegezegd.

'Na alvorens over en weder de behoorlijke complimenten gemaakt en de zegeningen toegewenscht waren, hebben Hun Edel Mog. sig na boord van het voor het hoofdfortres gereed liggende 's Lands schip van oorloge d'Amazoon begeeven, wordende tot 't strand uytgeleyde gedaan door Gouverneur en Raaden; bij welke gelegenheid 't garnizoen, hetgeen, wanneer Hun Edel Mog. sig van hoogstderselver residentie na het Gouvernement begaven, plaats had gehad, in de wapens was, en de behoorlijke militaire ceremoniën verrigte; wordende ook van het hoofdfortres een en twintig

canonschooten gedaan.’

Tijd en gelegenheid ontbraken om vóór het vertrek van de Heeren Commissarissen dieper op de rede van hun woordvoerder in te gaan; de Raad zou er trouwens ook ernstig over moeten delibereren. Dit College besloot daarom, alles waartoe die rede aanleiding gaf, schriftelijk ter kennis van de betrokken instantie te brengen. Met toepassing van den regel ‘hoor en wederhoor’ had ondergeteekende gaarne den lezers van dit tijdschrift den inhoud van die antidotale repliek, desnoods verkort, medegedeeld; doch ondanks gedane moeite is het hem tot dusverre niet mogen gelukken er een exemplaar van te vinden.

wordt vervolgd

Manumissiebrieven

In de tijd voor de afschaffing der slavernij, horen we veel van manumissiebrieven, d.w.z. brieven van vrijdom en ontslag uit alle slaafse dienst.

Ten gerieve onzer lezers geven we hier enkele voorbeelden van dergelijke brieven:

De Gouverneur van Curaçao en onderhoorigheden.

Allen die deze zullen zien of hooren lezen, salut! Nadermaal het Bestuur dezer kolonie aan de landsslavin genaamd Sebel oud 47 jaren, dochter van Flora Janga op het des-

In de oude geschiedenis van Curaçao, wege door den Gezaghebber van Bonaire gedaan verzoek, bij dispositie dd. 14 October 1858 No. 504 vrijdom en ontslag uit alle slaafsche dienst verleend heeft;

In aanmerking nemende, dat zich ter Koloniale Secretary, na aankondiging in de openbare dagbladen, geene oppositie tegen deze manumissie heeft opgedaan;

Zoo is het, dat wij aan genoemde slavin Sebel de tegenwoordige brieven van manumissie verleen, tot al zulke einden als bij het Reglement op de manumissie der Slaven in de Nederlandsche West-Indische Bezittingen zijn uitgedrukt, gevende wij aan haar den voornaam van Sebel en den familie naam Valeron met stelligen last om voortaan dien naam en geene anderen te voeren.

Verzoekende derhalve allen en een'iegelijken, zoo hooge als lage autoriteiten, waar ter plaatse ook gevestigd, om de voornoemde Sebel Valeron op vertooning dezes, voor een vrijen persoon te erkennen en haar het effect van dien landsche autoriteiten in dergelijke gevallen, wederkeerig zullen trachten te verschuldigen en naar behooren te erkennen.

Gegeven onder onze Handteekening en bekrachtigd met het Gouvernements Zegel op Curaçao den 14en October 1858.

De Gouverneur voormeld,

Van Lansberge⁽¹⁾.

De Koloniale Secretaris,

J.W. Beaujon.

(1) Reinhart Frans van Lansberge, Gouverneur 1855-1859

In de linker bovenhoek staat:

Opgenomen in het Burger-Register onder No. 127.
 Bonaire 15 December 1859.
 De waarn: Gezaghebber belast met den burgerlijken stand
 H.F.G. Wagner.⁽²⁾

Rechts boven staat:

Geregistreerd ter Koloniale Secretary, den 16en December 1858 onder No. 95.
 De Commis,
 Voor denzelve
 J.H. Dam
 klerk 2e rang.

Links onder:

Gezien ten Kantore van den Administrateur der Financiën op Curaçao den 16
 December 18586
 Gorsira
 Gezien ten kantore van den Procureur des Konings op Curaçao den 16 December
 1858
 de Rouville⁽³⁾
 No. 401.

Bewys van inschryving in voldoening aan art. 16 van de wet van Augustus 1862
 (Staats-blad No. 165), houdende opheffing der Slaverny in deze kolonie afgegeven
 aan:

Martina Gregoria (zoon)*, dochter van - toebehoord hebbende aan wylen M.J.
 Niewindt, geboren (den) in 1825 (naar gissing oud..... jaren), door wie(n) de
 geslachtsnaam is aangenomen van Holly

Curaçao; Pannekoek den 30 Juny 1863
 De districtcommissaris in 't 5de district,
 J.H. Dam.
 No. 402.

Bewys van inschryving in voldoening aan art. 16 van de wet van 8 Augustus 1862
 (Staats-blad No. 165, houdende opheffing der Slaverny in deze kolonie afgegeven
 aan:

- (2) Herman François Gerardus Wagner;
 1870-1871 a.a. Gouverneur, -
 1871-1877 Gouverneur.
- (3) Mr. Abraham Matthieu de Rouville; Gouverneur 1866-1870.
 J.H. Dam.
- *) Wat tussen haakjes staat is op het origineel doorgestreept.

Maria Magdalena (zoon), dochter van - toebehoord hebbende aan wyleen M.J. Niewindt, geboren (den) in 1850, (naar gissing oud..... jaren), door wie(n) de geslachtsnaam is aangenomen van Holly.
Curaçao; Pannekoek den 30 Juny 1863 De districtcommissaris in het 5de district,

N. van Meeteren
Indianen en Geiten
Een singuliere petitie

Van de hand van Mr. B. de Gaay Fortman verscheen in jaargang 1942, bladz. 251, van de West Indische Gids, een zeer lezenswaardig artikel, zoals wij dat trouwens van dezen historicus steeds gewend zijn, onder den titel ‘Geschiedkundige sprokkelingen, I, De Indianen op Bonaire’.

Ofschoon het stuk licht werpt op veel, dat voordien duister was, heeft het klaarblijkelijk niet in de bedoeling van den schrijver gelegen ons alleen een brokstuk uit de geschiedenis der Bonairiaansche Indianen te geven, maar tevens na te gaan in hoeverre de, in een door 58 dier Indianen gewaarmerkte (het stuk was voorzien van een handtekening en 57 kruisjes) en aan Gouverneur Changuion in 1806 aangeboden verzoekschrift, aangehaalde gronden, de toets van een geschiedkundig onderzoek konden doorstaan en dus steekhoudend waren.

Een voor een worden de argumenten onder de loupe genomen, ontleed en met gegevens, die den schrijver ten dienste stonden vergeleken.

Het verzoekschrift was door den Curaçaoschen schoolmeester, Buskop genaamd, opgesteld naar aanleiding van door den Vice-commandeur van Bonaire, Johannes Palm Hz., uitgevaardigd verbod ‘voor vrije lieden om paarden en ezels te hebben en meer dan 25 cabrieten’.

Om de lezers van LUX, die niet in het bezit zijn van de West Indische Gids, een beter inzicht te geven waarover het gaat, laten wij hier een gedeelte van het betoog der 58 supplianten volgen, zoals door een schrijver aangehaald.

‘..... De Indianen, eene vrije Natie uitmaakende, bleeven na de overheering der Spanjaarden hunne vasallen, hebbende hunne verplichtingen als ook hunne Privilegien. Na de overgaave van dit Eiland aan de hollandsche republiek en het vertrek der Spanjaarden van daar, waren ook hun, Suppliant, voorouderen, gereed met hun te vertrekken en het Eiland te verlaten, maar op verzoek van den hollandsche bevelhebber en onder plechtige belofte, dat de Indiaanen dezelfde vrijheden zouden blijven behouden, die zij onder de Spanjaarden altoos genoten hadden, beslooten zij te blijven.

Dus wierden aan de alhier wonende Indiaanen vasallen van de Hollandsche Republiek, en waren uit dien hoofde verplicht tot Landsdiensten, als om te helpen bij het vergaaren van zout, om de Ezels uit de Bosschen op te jaagen, dezelve te vangen, dezelve te helpen inscheepen, alsook het zout aan strand te brengen, alsook als 't verkogt was en ingescheept moeste worden.’

‘Daarentegen wierd hun van hunne Leen Heeren alle de voorrechten geaccordeerd, die sij onder de Spanjaarden genoten hadden, te weeten eene vrije en onbepaalde teelt van Ezels, Paarden, Cabrieten en klijn

vee, het beplanten van Tuynen. Alle Nieuwjaar ontvingen zij eenen genoegzaame quantiteit Osnabrugs Linnen tot een pak kleeren tot vergoeding van die, die sy in 's Landsdienst vooral bij het opjagen van Ezels moesten verslijten. In 's Lands werk zijnde, ontvingen zij daaglijks eene kanne mais met een behoorlijk randsoen vleesch en drank. Op St. Jans en Nieuwjaarsdagen ontvingen zij een kelder drank en een os.'

Verder zet de schrijver van het request uiteen, hoe het bestuur in den loop der tijden zich minder en minder aan de gemaakte overeenkomst liet gelegen liggen, zonder rekening te houden met de rechtmatige eischen der Indianen; hoe ten langen leste op de twee aangehaalde feestdagen slechts 'ettelijke flesschen drank' werden gegeven; hoe omgekeerd steeds meer en meer van de Indianen werd gevergd, waarbij nog kwam het schoonmaken der putten, 'waartoe sij veeltijds twee of drie weken successiv besteedden'; hoe de 'eertijds geweestene slaven die door geld of anderszins vrijgeworden zijn' en daar woonden, zich dezelfde rechten van veefokkerij aangematigd hadden en 'deeze zoowel als 's Lands slaaven, Coraalen bezaten' met vrij wat meer vee dan die der Indianen; hoe het grootste gedeelte der geiten, die naar Curaçao werden uitgevoerd, aan die slaven behoorden, die op order van den Gouverneur naar Curaçao moesten worden overgebracht en dus verplicht waren hun vee te verkoopen, om dan door te gaan met:

'In 1799 was een gelijk verbod van aanteelen van Paarden en Ezels afgekomen maar Gouverneur Lauffer had hen bij Provisie het genot van hun aloude Privilegie gelaten, met belofte te hunnen gunste aan de hooge regeering der Bataafsche republiek te schrijven', en dan te eindigen met het verzoek aan Gouverneur Changuion, om hen in hunne privilegien te handhaven.

Van Eck herinnert zich niets

Dit request werd om bericht, consideratie en advies in handen gesteld van den boekhouder generaal, C.A. van Eck, die, zooals de schrijver laat uitkomen, zelf op Bonaire is geweest en ook wel zou kunnen weten, wat er in 1799 besloten was. Van Eck echter volstond met te zeggen, niettegenstaande de verzoekers juist op dit besluit van Lauffer een beroep deden, dat hij zich daarvan niets herinnerde en dat hij het onwaarschijnlijk achtte, dat de toenmalige Gouverneur in gemelden geest zou hebben beslist.

Nu rijst bij ons onwillekeurig de vraag: was van Eck zoo kort van geheugen, dat hij zich niet meer kon herinneren welke maatregelen er in 1799, dus amper zeven jaar tevoren, en dan nog wel met zijn voorkennis waren genomen? Waarom heeft hij de stukken uit dat jaar niet geraadpleegd? Was het hem maar te doen om zich met een paar woorden van een zaak, door hem zelf voorgesteld als lid der commissie 'om den staat van Bonaire te onderzoeken' enz., af te maken, of achtte hij verzoek en verzoekers van te weinige beteekenis, om zich eenige moeite voor te getroosten? Een andere reden ervoor is moeilijk te vinden, daar van Eck in 1799, onder Lauffer, denzelfden post van Boekhouder generaal, (wat wij heden ten dage administrateur van financiën zouden noemen) na dien van Directeur de belangrijkste in de kolonie, bekleedde.

Toch maatregelen 1799-1800

Gaan wij de gegevens uit die dagen, die wij hier op Curaçao bezitten na, dan blijkt het, eerstens, dat er voor 1800 bepalingen bestonden, die betrekking hadden op de veeteelt op Bonaire, denkkelijk door Lauffer vastgesteld, en tweedens, dat Lauffer in

1800 ‘de vorige ordre van ons’, die bepalingen dus, intrekt om, **in overleg met van Eck**, nieuwe in het leven te roepen, doch zich, voor zoover wij kunnen nagaan, door heel andere overwegingen liet leiden dan de door requestanten in hun request aangevoerde gronden. Nergens wordt gerept van rechten, die zouden zijn ontstaan uit een oude overeenkomst met de Indianen. Trouwens golden de nieuwe bepalingen eerst Aruba en pas een paar maanden later Bonaire.

Aruba.

Op 5 Januari 1800 vinden wij in zijn dagboek aangeteekend: ‘Terwijl den aandeel (aanteelt) van 's Lands vee op Aruba grootelijksch verhinderd worde door gebrek aan water, en de Indiaanen en andere Ingezeetenen niet dan met zeer veel moeite tot het schoonmaken der Tankies gebracht kunnen worden ben ik met den boekhouder generaal van Eck overeengekomen van particulieren op Aruba te permitteeren om vee te houden (hetgeen zij buiten permissie tog reeds deden), en om hetzelfde te mogen verkoopen en uitvoeren, mits daarvoor betaalende dezelve gerechtigheid aan den Lande, als bij een vorige Schikking omtrent Aruba op den invoer van het vreemde vee was gesteld, dat meede alle bestialen van buiten aangebraght en langer als twee maanden op Aruba vertoefd hebbende, onderworpen zijn aan dezelfde gerechtigheid; door dit middel hoop ik, dat de ieverheid der Ingezeetenen van Aruba opgewekt zal worden tot het schoonhouden der Tankies, alzo zij daarbij nu hun eigen voordeel mede vinden.’

Reeds den zesden Maart daarop werd door Lauffer, **alweer met ‘concurrentie’ van den boekhouder generaal van Eck**, gearresteerd het volgende tarief, welke de gerechtigheden op den uitvoer der Bestialen te Aruba zullen moeten ontvangen’, te weten:

Een volwassen

Hoornbeest	Ps. 2-4-
Kalf	Ps. 1-2-
Geit	Ps. 0-2-
Paard	Ps. 2-4-
Schaap	Ps. 0-4-
Muyl Ezel	Ps. 2-4-
Ezel	Ps. 1-2-

Verder werd bepaald, ‘dat deze gerechtigheid betaald zal worden door Inwoonderen van Aruba welke bestialen verkoopen om vervoerd (uitgevoerd) te worden; alsook voor zo danige Bestialen welke van buiten ingevoerd, langer dan twee maanden op Aruba vertoefd zullen hebben, dog dat van de geregtheid bevrijd zullen zijn alle beesten van het Land.’

In verband hiermee werd den dag daarna, dus op den zevenden Maart, wederom **‘met concurrentie van den boekhouder generaal van Eck’**, een nadere instructie vastgesteld voor den Bombardier Petrus Govertsz Quant, die met de ontvangst der ‘gerechtigeden en belastingen gechargeerd was.’

Deze nadere instructie luidde:

1.

Zal voortaan aan niemand meerder gepermitteerd zijn drooge koopmanschappen en manufacturen aldaar door vaartuigen aangebracht te verkoopen op poene van confiscatie, -als alleenlijk provisie, zullende echter hiervan uitgezondert zijn zodanige droge koopmanschappen en manufacturen, welke alhier (Curaçao?) ingekogt zijn, mits dezelve alsdan aan hem, Bombardier kunnen aantonen een declaratoir van ons, Gouverneur, dat die koopmanschappen en manufacturen alhier zijn ingekogt, en welke ook vrij zijn van alle gerechtigheeden.

2.

Zullende geen schippers ofte Super Cargos iets hoegenaamd aan de Wal mogen lossen ofte laden, zonder alvorens daarvan gem: Bombardier kennis gegeven te hebben, ten einde hetzelfde door hem Bombardier kan worden nagegaan, hier is onder begrepen het gras dat aldaar (Aruba) word ingekogt.

3.

De Inwoonders van Aruba zullen voortaan geene gronden mogen in zerken als zodanige welke zij tot onderhoud van hun huishouden, met mais ofte andere vrugten beplanten, ten einde voor te komen dat er geene weigronden ingetrokken worden welkers gras door hun verkogt word tot merkelijke prejuditie aan 's Lands Bestialen en verkoop van gras.

4.

Van alle de ontvangsten bestaande in, ankerage gelderen, gerechtigheden door aangebragte en aldaar verkogt wordende provisie, in en uitvoer der Bestialen, gras etc. wat door hem geincasseerd, zal hij Bombardier, van den ontvangst mogen aftrekken vijf per cento als een Emolument voor zijne verrigtingen in deeze, en de Lijste van Ontvangst alle maanden in dubbeld met het netto provenue in Geld den Commandeur prov. Specht aldaar onder Quitantie overhandigen.

Deeze gerechtigheid van uitvoer der Bestialen zal betaald worden door den verkoper, terwijl het Emolument dat door den Commandeur op den uitvoer als een oude usantie berekend word, door de kopers der Bestialen zal moeten betaald worden.

Bonaire aan de beurt.

Van een dergelijke maatregel op Bonaire hoort men niets, totdat Lauffer op 11 Juni 1800 in zijn journaal de volgende aantekening maakt:

‘Inziende dat de vorige directie (voorschriften?) omtrent den aantel van Bestialen op Bonaire geenzints beantwoord aan het oogmerk en dat de vrijlating aan de Inwoonders om zelve vee aan te teelen en hetzelfde onder betaling van eene daartoe gestelde gerechtigheid, te mogen verkopen aan vreemdelingen meer voordeel aan het Land opbrengt, hetgeene uit het voorbeeld van Aruba beantwoord word, heb ik **met concurrentie van den boekhouder generaal van Eck**, ingetrokken **vorige ordre van ons**, en de vrije aantel van vee aan de Inwoonderen te permitteeren en de gerechtigheeden op den uitvoer bepaald als volgt.’

voor een volwassen Hoornbeest

Ps. 2-4-

voor een Kalf	Ps. 1-2-
voor een Schaap	Ps. 0-4-
voor een Paard	Ps. 2-4-
voor een Muylezel	Ps. 2-4-
voor een Ezel	Ps. 1-2-

Wat behelsde die ‘vorige ordre van ons’? Denkelijk het verbod, waarvan in het verzoekschrift gewag wordt gemaakt. Opvallend is het echter, dat terwijl de lijst voor Bonaire anders geen verschil vertoont met die voor Aruba, een post voor geiten er niet op voorkomt. Wij staan nu voor de vraag: waren er toen geen geiten op Bonaire, of was de uitvoer van geiten met opzet niet opgebracht met het oog op de rechtmatige of vermeende aanspraken der Indianen?

Geiten of schapen?

Momenteel is Bonaire het geiteneiland bij uitnemendheid, maar was dat wel altijd zoo?

De gegevens, waarover wij kunnen beschikken, zijn schaarsch en, wat nog erger is, zij spreken soms tegen. Zoo werd Bonaire in 1681 door Dampier bezocht, die later een beschrijving van het eiland gaf. Onder meer zegt hij dat het eiland 5 of 6 Indiaansche huisgezinnen herbergde, die zich voornamelijk bezig hielden met vee hoeden, want het eiland is **overvloedig van geiten voorzien**, waarvan jaarlijks een groote menigte naar Curaçao gezonden wordt. Schapen daarentegen zou hij niet hebben gezien, en zouden dus niet op het eiland worden gefokt.

Hollandsche gezagvoerders van schapen, die het eiland in de eerste helft van 1600 aandeden, met name Boudewijn Hendriksz (Februari 1626), spreken steeds van schapen, nooit van geiten. Dit is echter geen bewijs dat er geen geiten waren. Geitenvleesch was bij de Hollanders nooit gewild bij de meesten zelfs onbekend; ook was het opvangen van geiten veel moeilijker dan van schapen, die in kudde grazen en makkelijker kunnen worden opgedreven.

Wijs geworden door de gestadige, niet prettige bezoeken van Hollanders en Engelschen, zullen de inwoners bij het zien naderen van het schip van Dampier, de kudden schapen wel op een veilige, voor de oogen van den vreemdeling verborgen plaats hebben gebracht. Met geiten ging dat niet zoo makkelijk.

Sommigen beweren dat geit en ezel pas later, begin 1700 namelijk, door de West Indische Compagnie zouden zijn ingevoerd Mij lijkt dit niet aannemelijk, tenzij men de bronnen kan aanwijzen, die zulks bevestigen want, terwijl de geit in Holland zoo goed als onbekend was, gold in denzelfden tijd geitenmelk in geheel Spanje, maar vooral in Catalonie en Galicie, als een lekkernij en werd zelfs boven koemelk geschat. Ook is het niet aan te nemen, dat het de West Indische Compagnie was, die de geit in Venezuela van Paragoachoa tot Coquibacoa invoerde.

Van Grol zegt op bladz. 48 van zijn werk 'De Grondpolitiek in het West-Indische Domein der Generaliteit, deel I: Op Bonaire bevonden zich toenmaals (1630) ongeveer 60 Spanjaarden en een iets grooter getal Indianen. De **eersten**..... en hielden zich om de wol met schapenteelt bezig. De **aanzienlijke** veestapel bestond verder uit runderen en **geiten**, ook waren er varkens en paarden.

Van Curaçao zegt hij dat het eiland in 1634 bij de 1000 geiten telde, die evenals het andere vee, vrij over het eiland graasden. Dus half of heelemaal verwilderd.

Ieder die bekend is hoe de geit tegen groote droogte bestand is, in leven blijft en zich voortplant in tijden en op plaatsen, waar het ander vee van gebrek omkomt, de ezel wellicht uitgezonderd, zal wel met mij eens zijn, dat de geiten door de Spanjaarden vóór 1634 ingevoerd, niet zijn uitgestorven, maar als de stamouders dienen te worden beschouwd van onzen tegenwoordige geitenstapel. De invoer van rasbeesten in den loop, der tijden had enkel ten doel de nakomelingen te veredelen, door kruising met de inheemsche geit.

De meening, dat de geit voor de komst der Hollanders reeds een deel van den Bonairiaanschen veestapel uitmaakte, scheen ook Pastoor Pirovano te hebben gedeeld, die op verzoek van den Vice-commandeur J. Palm Hz., als bemiddelaar tusschen Bestuur en Indianen is opgetreden, toen deze in staking gingen, na een afwijzende beschikking op hun verzoek. Het lukte hem de Indianen weer aan het werk te krijgen. Op 7 September 1806 schrijft hij een brief aan Gouverneur Changuion, waarin hij als zijn meening laat uitkomen, dat de Indianen geen rechten hadden op de teelt van koeien, paarden of ezels, dus waarschijnlijk alleen op de geitenfokkerij.

Mijns insziens blijkt uit dit alles voldoende, dat er op Bonaire ten tijde van Lauffer wel degelijk geiten werden gefokt. Maar wij hebben nog een ander en wel een direct bewijs. Als namelijk luitenant Pittel, op den 10den September 1799, naar Bonaire vertrekt als militair commandant ter plaatse, wordt aan hem ‘een maand gagie, vooruit te genieten en voorts zoo lange hij op Bonaire is, een Cabriet des weeks geaccordeerd.’

Gerust mogen wij dus, zonder vrees voor tegenspraak aannemen, dat ten tijde dat er tot heffing van uitvoerrechten op vee van Bonaire werd overgegaan op 11 Juni 1800 het eiland wel degelijk een geitenstapel rijk was; dat voor het niet belasten van den uitvoer dezer dieren dus een ander reden moest hebben gegolden. Ligt het dan niet voor de hand, en zulks met vrij groote zekerheid, een verband te zoeken tusschen dezen vrijdom van belasting en het protest der Indianen tegen het schenden hunner werkelijke of vermeende rechten? Zij mochten dus in Lauffers tijd niet alleen geiten fokken, maar die ook vrij van rechten uitvoeren.

Een open vraag blijft het echter, hoe het wel te verklaren is, dat van Eck slechts zeven jaren daarna, zich niets meer van dat alles kon herinneren.

‘Het zwaartepunt van een normale Democratie ligt in de volksvertegenwoordiging en daarom is de practische kunde en de intellectueele bekwaamheid van de afgevaardigden een levenskwestie voor den democratischen staat

Elk wetgevend lichaam moet bestaan uit geestelijk hoogstaande, krachtige figuren, die zich moeten beschouwen als vertegenwoordigers van het heele volk, en dus het volksleven in al zijn veelzijdigheid vertegenwoordigen. Zij moeten worden gekozen wegens hun vurig christelijk geloof, hun gezond en helder oordeel, vanwege de vastheid en zuiverheid van hun beginselen en omdat zij zich onder alle omstandigheden gelijk blijven. Zij moeten leiding weten te geven, vooral in roerige tijden. In een tijd van overgang moeten zij de nationale eendracht en broederlijke samenwerking aankweeken.

Mensch, staat en regeering zijn zo nauw met elkaar verbonden, dat zij samen vallen of staan.

Paus Pius XII in zijn Kersttoespraak op 24 December 1944.

Dr. Ant. de Witte. O.P.
De Gekluisterde en 'Ontketende' Muze
Kroniek der Noord-Nederlandsche letteren.

- Oh, Clio, Erato en Calliope, alsof ik een zee moest opslorpen, wordt mijn brein overspoeld met namen, getallen, persen, boeken, bladen, gedichten, verhalen, tijdschriften, besprekingen, kreten, klachten, juichen, zuchten..... stort toch in den baaierd van mijn fantasie het bevrijdende licht van het ordenende verstand, opdat er structuur moge groeien in de chaotische veelheid der gegevens.

Eenige maanden na de bevrijding van het Zuiden verscheen 'De Nieuwe Eeuw' en in de rubriek 'Kunst en Letteren' wordt de op de markt verschijnende literatuur geregeld besproken, zeker de voornaamste katholieke specimina ervan. Sinds ongeveer drie maanden geleden 'De Linie' haar grootsch opgezette entree maakte, is daar wekelijks een volledige bibliographie te vinden van alles wat er in Nederland verschijnt. Sinds October worden ook weer de 'Nieuwe uitgaven in Nederland' in het licht gegeven, terwijl de eerste aflevering trachtte samen te bundelen de boekwerken van Mei '43 tot Oct. '45, ofschoon daar wegens de clandestiene pers veel aan ontbreekt. Hierin kan men dus al heel wat opsporen van hetgeen er geproduceerd is in den donkeren tijd, toen de Muze uiterlijk geheel aan banden lag, maar ondergedoken veel dartele en gewaagde sprongen aandurfde. Men kan catalogi als van de boekhandels Coebergh en Plantijn nazien om nog meer te achterhalen. G.H. 's-GRAVESANDE zocht bij elkaar **Onze letterkunde in bezettingstijd** ('s Gravenhage, M. Dijkhoffz, 2e dr. '46). Vooral de lijst van pseudoniemen pag. 38-40 geeft oplossingen voor bijna onontwarbare kluwens. Er blijkt o.a. uit, dat Pieter Bakx dezelfde is als Andries van Doorn en beiden weer te identificeeren zijn met Anton van Duinkerken, die zooals we weten W. Asselbergs tot stadhuisnaam draagt. Dr. K. Heeroma heeft zich met de meeste pseudoniemen omtooverd: zijn gewone schuilnaam is Muus Jacobse, hij dook dichtelijk onder als Gerben Bos, Marten Kolkman, Leen Visser, A. Waterman. Zeer belangrijk zijn de artikels van P.J. MEERTENS, **Verzetspoezie, De poezie der allerjongsten** I en II, in Ad Interim (Aug., Oct., Nov-Dec. '45). Aan de twee laatstgenoemden, vooral P.J. Meertens, ontleende ik veel materiaal.

De voornaamste letterkundige tijdschriften vóór de duitsche invasie waren: Forum, met haar cultuur van de persoonlijkheid onder leiding van Du Perron en Ter Braak, later voortgezet in Groot Nederland; De Stem van Dirk Coster; De Gemeenschap, De Gids en De Nieuwe Gids. Speciale jongeren-periodieken vormden: Helikon, waaraan de namen zijn verbonden van Ed. Hoornik, Bertus Aafjes en Vasalis; Werk, waaraan medewerkten Hoornik, Vasalis, H. Hoekstra, Paul Haimon, Gerrit Achterberg en N. Tergast; Criterium, onder leiding van Cola Debrot, Han Hoekstra en Hoornik.

Al deze tijdschriften verdwenen in den storm van de duitsche cultuur, het jammerlijkst ging De Nieuwe Gids ten onder, die

eerst nog een tijd lang stond onder de leiding van den nationaalsocialist Haighton. Maar overal doken illegale literatuurperiodieken te voorschijn. LICHTING, dat van Nov. '42-April '43 uitkwam onder leiding van G.J. de Jong en Hondius verzette zich tegen de persoonlijkheidscultuur van Du Perron en Ter Braak, dat door de Criteriumgroep was overgenomen. Zooals uit de nood der tijd valt te begrijpen wenschen zij de poezie te zien als een gemeenschapsuiting en kunnen niet langer haar isolement en het beroemde terugtrekken in het ivoren torentje der tachtigers waardeeren. Dezelfde tendens treffen we aan bij de tijdschriften OVERTOCHT, uit Maastricht, PODIUM, uit Leeuwarden, en ZAANSCH GROEN. Nog kunnen worden vermeld STIJL, MAECENAS, EN PASSANT uit den Haag, GROEI, DE NIEUWE LENTE, DE BRIES uit het Zuiden, terwijl PARADE DER PROFETEN uit Utrecht, waar o.a. Ad den Besten aan mee werkte, een vrij belangrijk tijdschrift was, dat weer de individueele verdieping cultiveerde en zich uit de harde werkelijkheid terugtrok naar het rijk der schoonheid. Het belangrijkste is wel AD INTERIM gebleken, dat vanaf April '44 in Utrecht verscheen en waaraan o.a. Gabriel Smit, J. Romijn, Bertus Aafjes, Jan Groot, M. van Randwijk medewerking verleenden.

Slechts Lichting en Stijl zijn respectievelijk van '42 en '43, de overigen dateeren allen van 1944, terwijl en Passant slechts een paar nummers heeft gekend van April tot Juni '45. Al de illegale letterkundige bladen waren onder de bezetting gestencild behalve Zaansch Groen, dat sierlijk werd gedrukt en geïllustreerd. Bijna al deze periodieken werden gesticht en gedreven door piepjongeren, die zooals is te begrijpen bijzonder door de Sturm und Drang der tijd nog niet altijd talentvol bleken, zoodat de meesten van het letterkundig tooneel verdwenen of zullen verdwijnen. De verdere lotgevallen dezer tijdschriften na de bevrijding worden behandeld op pag. 62.

Toen de Cultuurkamer de papierschaarschte afkondigde, was er tegelijk papier in overvloed voor vele, vaak zeer kostbare, uitgaven van allerlei clandestiene persen: De Vijf Ponden Pers van A.A. Balkema in Amsterdam, De Bezige Bij, die f800.000 afdroeg aan een fonds voor bijzondere nooden, In Signo Piscium, Huib van Krimpen in Den Haag, de Mansarde Pers van Bantzinger in Den Haag, die tot Final Stage Press werd, A.A.M. Stols in Den Haag, In Groningen de Volière Reeks en H.N. Werkman met De Blauwe Schuit, tenslotte de Bayard Pers en in Breda de Eenhoorn Pers. Deze uitgeverijen verzorgden vooral de producten van de gevestigde en erkende literatoren. Daarnaast gaven ze kostbare bibliophile uitgaven in het licht. Men moet vooral niet denken, dat al hun werken rechtstreeks verband hielden met de oogenblikkelijke tijdsnood. Met allerlei verfijnd illustratiemateriaal en op het meest exquise papier verschijnen: 'Le Vin' van Baudelaire, 'L'après-midi d'un faune' van Mallarmé, 'Bateau ivre' van Rimbaud, de 'Sonnets' van Degas, bloemlezingen van Yeats en Dickinson, 'Le petit ami' van Paul Léautaud, werkjes van Stendhal, Paulhan, Villon, Francis Jammes, Valéry enz. - opmerkelijk veel fransche auteurs. Ook nog wel 'De Pendule' van Jacobus van Looy, 'Helle en Hemelvaart' van Perk, een Reynart-uitgave en een prachtige Psalm Davids in de vertaling van Marnix - dus ook nederlandsche klassieken. Dit wegvluchten in romantiek, schoonheid en droom is een nevenverschijnsel in elk tijdperk van onrust en ellende, terwijl heel nuchter moet worden opgemerkt, dat het geld weinig waarde had en men voor dergelijke uitgaven vaak fabelachtige prijzen betaalde.

Men kan niet zeggen, dat de oudere dichters zich stil hielden. Ter dege droegen zij

hun aandeel bij en slechts zeer weinigen moeten als verraders gediskwalificeerd worden.

A. ROLAND HOLST dichtte **'In memoriam Charles Edgar du Perron et Menno ter Braak obierunt idibus V MCMXL'**, dat grooten opgang maakte en op allerlei wijzen werd herdrukt, waaruit wel duidelijk blijkt hoe een belangrijke plaats deze twee persoonlijkheden in het nederlandsche geestesleven hebben ingenomen. Een gedicht dat reeds twintig jaar geleden voor het eerst op stapel was gezet, verscheen afgewerkt in '43 bij 'Gerard Leeu' in Gouda als **'Helena's Inkeer'**. Roland Holst bekent er, zooals in De Nieuwe Eeuw werd geconstateerd, de oerkern van zijn wereldbeeld en dichterschap: volmaakt heidensch, volmaakt schoon. Meer dan het lot der wereld gaat hem het lot der schoonheid ten harte, maar het is nauwelijks nog een vraag voor hem, of dit uur ook Helena's inkeer zal brengen dan wel het definitief vertrek der schoonheid uit de wereld. HENRIETTE ROLAND HOLST VAN DER SCHALK liet vier gedichten tot een bundel binden met den titel **'De loop is volbracht'**, terwijl als een vliegend blad werd verspreid **'Aan de Hollandsche Joden en hun vrienden'**.

NIJHOFF en VESTDIJK schreven ijverig in 'De Blauwe Schuit', terwijl Vestdijk **'De uiterste seconde'** in de Bayard Pers publiceerde. Van JAN ENGELMAN verscheen nog onder eigen naam **'Het Bezegeld Hart'** en **'Noodweer'**, terwijl bij de Final Stage Press uitkwam **'Hart en Lied'**, waarin we o.a. een stuk ware poëzie aantreffen als in de volgende regels aan U wordt voorgezet:

Het voorjaar dat wij nimmer meer vergeten,
de bloem die geurde in 't beminde haar -
en van het leven dit ontstellend weten:
wij blijven korter dan een leven bij elkaar.

(N.E. 14-7-'45).

Als rijmprent verscheen de grootsche **'Ballade van de Waarheid'**, die in het Geuzenliedboek werd opgenomen en door ons in het geheel daarvan wordt aangediend.

ANTON VAN DUINKERKEN publiceerde nog **'Waiend Pluis'** en **'Bescheiden Gastgeschenk'**, onder eigen naam **'Priël van Troje'** als Pieter Bakx en **'Drie Balladen'** als Andries van Doorn, terwijl na de bevrijding bij Het Spectrum in Utrecht uitkwam: **'Verzen uit St. Michielsgestel. Legende van den Wederkeer,'** waarvan reeds vele verzen zeer bekend waren en gedrukt stonden in het Geuzenliedboek. Van Duinkerken toont zich wederom een fel mannelijk dichter met toch soms het fijne gevoel dat ook aan echte mannen eigen is.

Laat geen angst uw hart verharden,
nu gij bitse woorden hoort.
Overdenk in den benarden
tijd den troost van 't Levend Woord:
Krijgstrofeeën worden flarden,
doch de lelies bloeien voort.

Zijn vrouw bezocht hem in het gijzelaarskamp:

Mijn vrouw is de wuivende.....

Zij zendt mij een uiterste teeken van liefde
nu zij mij, gedwongen, verlaat.

Van Duinkerken de geloovige:

Laat mij nog eenmaal zeggen, hoe schoon ik vond,
Onder Gods oogen enkel een kind te zijn.....

Als Odysseus met vast vertrouwen:

Als ik weeromkeer - en ik keer weerom -
Ontsteek voor 't avondmaal het smalste licht,
Dat mij in de oogen van 't mij liefst gezicht
Geen zorg kwelt, waar 'k ter eigen tafel kom.

Wende ik nochtans 't hoofd in gepeinzen om,
Vorsch niet, waarheen ik mijn gedachte richt,
Doch tusschen jong verdriet en ouden plicht,
Laat mij eenzelvig zijn zonder waarom.

En het schoone einde van dezen levensbelijder:

't Is al voorbij, nu ik mijn lief hervond
En in haar armen tot mijzelf herboren
Nauwelijks meer weet, hoe zwaar mijn leven was,

Toen ik den glimlach van haar lieve mond,
Den opslag van haar oogen had verloren
En ter vertroosting in Homerus las.

GERARD ACHTERBERG gaf een aantal kleine bundels uit o.a. **'Eurydice'** en **'Sintels'**, van BERTUS AAFJES dient vermeld zijn schotschrift tegen de **'Boeren'**, van GABRIEL SMIT **'Tempore Belli'** en van COLA DEBROT **'Bekentenis in Toledo'** en daarmee zijn we van de ouderen en jongeren met naam aangeland bij die P.J. Meertens betitelt als 'allerjongsten'.

Ik moet mij hierin volkomen verlaten op diens bovengenoemde documentatiestudie. Slechts een verbeterd jacht van maanden en veel geld kunnen de hondertallen gedichten en bundels, die bijna allen in kleine oplaag clandestien in tijdschriften of bij uitgevers zijn verschenen, op je schrijftafel brengen. Dr. Meertens heeft dat gepresteerd. Laten wij er hem dankbaar voor zijn en hem voorloopig gelooven.

Als de besten onder die piepjongeren vat hij op de hiernavolgende vijf. M. VASALIS Margaretha Drooglever Fortuyn - Leenmens, verdiende in '41 met haar bundel **'Parken en Woetstijnen'** de Van der Hoogt prijs. E. DEN TEX die uit de Criteriumgroep voorkomt en de bundels **'Slagzij'**, **'In me-**

moriā patriae, **'Schipbreuk'**, **'Stilte in den storm'** uitgaf, is een epigoon van Slauerhoff en een wereld verachter. Ook H.J. SCHEEPMAKER, die **'Het gedenken'** en **'Aan het raam'** op zijn naam heeft staan, heeft in al zijn jeugd de wereld al door en walgt ervan. Meer romantici en droomers zijn PIERRE H. DUBOIS, die uit de Criteriumgroep stamt en **'In den vreemde'** en **'Het gemis'** schreef, en KOOS SCHUUR, die **'Novemberland'** en **'Windverhaal'** dichtte.

Nog zijn er verscheidenen, die in de clandestiene tijdschriften of door peperdure bundeltjes zijn opgevallen. Over tien jaar zal blijken of zij als halfpoeten in de schaduw moesten blijven dan wel hun ster helderder ging oplichten. Hier volgt in snel tempo een serie namenclose-ups: Jan G. Elburg, Eddy Evenhuis, Wytse Gs. Hellinga, J.W. Hofstra, A. Van Pelt, C. Buddingh, Theo Haag-Theo J. Hondius, Willem Hijmans, Peter van den Burch, Elfred van der Vliet, H.P.G. de Wringer, Jan Stevens-Loek den Boef, Fred van Enske - Anton Oosterhuis, Maarten Welsloot - Attie de Vries, Elisabeth Woud Yda E. Andréa, B. Rydes, Reinold Kuipers, Max Schuchart, Jan Spierdijk, W.S. Noordhout, A.C. Leroy, Frans Muller, Aldert Witte, Jan van den Bracken Vloedt - Jan Weiland, Max Dendermonde, Hanno van Wagenvoorde, Maarten Vroolijk.

Bij al dezen vindt men soms wereldverachting, vrij veel romantiek, een wegvluchten uit de harde werkelijkheid naar den droom, naar de schoonheid van Arcadië en de klassieke oudheid en innige liefde voor het Hollandsche landschap en tenslotte vrij veel erotiek.

Wij behoeven hier geen enkel probleem in te zoeken, het behoort immers bij het Leiden des jungen Werthers, die nog bijzondere moeilijkheden ondervindt ten gevolge van het ingewikkelde en spannende tijdsgewricht, dat zelfs oudere en zeer evenwichtige mensen met verbijstering slaat. Het wegvluchten uit de werkelijkheid naar een individu-cultus vol wereldverachting, naar droom, klassieke schoonheid en amoureuze hunkering, is te verklaren als evenzoovele compensaties en tegenpolen voor den doodangst en als een teruggrijpen naar de oerbronnen van het leven. Opvallend zijn de zeer vele diepreligieuze gedichten: ook het godsdienstige in den mensch behoort tot de oerbronnen van het leven, die inniger worden aangeboord, naargelang lijden en ellende hem hopeloozer overstromen. Maar nu vanuit de donkerte even in het verblijdend licht getreden! Beroemd is het lied in honderd verzen **Maria Lécina** van Werumeus Buning, vol brandend heete spaansche namen en woorden. Een ondeugende rakker ten name van C. STIP ontmoette, ondergedoken in Friesland of daaromtrent, op een landweg slechts voor een paar minuten **'Dieuwertje Diekema'**, hij bleef over haar napeinzen en schreef ter opfleuring op een sombere namiddag zijn lied over Beatrice, 'waar geen woord spaansch bij is' en dat een parodie beteekende voor Maria Lécina. Het werd clandestien uitgegeven, overal verspreid en hij heeft ermee aangetoond, dat men niet in vreemde landen moet gaan zoeken naar plaatsnamen vol poezie:

De kersen zijn rood in Kerk-Avezathe
en de tomaten in Altena,
maar rooder dan kersen en tomaten
is de mond van Dieuwertje Diekema.

Een schipper laat zich door Dieuwertje catsjes schenken:

Hij had turf geladen in Siddeburen
en suikerbieten in Appelsga,
maar nooit nog had hij zooveel geladen
als dien avond bij Dieuwertje Diekema.

Met al die jenever in zijn hoofd kan hij zich niet langer bedwingen komt Dieuwertje te na, maar heeft op de meest lugubere wijze buiten den waard gerekend, immers:

Honderd stieren in Dieren doen Dieren tieren
en tweehonderd wolven in Wolvega,
maar geen stier kan zoo met z'n viere tieren
als de pa van Dieuwertje Diekema.

Hij wordt als nog nooit in zijn leven door elkaar gerobbeklost en door het bovenraam buiten gezwierd:

In Huizen suizen de lichtgasbuizen
en de waterleiding in Amsterdam,
maar geen buis kan zoo in het duister suizen
als het suisde in zijn hersepan.

Een dokter lijmt de stukken weer aan elkaar, maar dit is zeker:

Hij heeft nog menigen borrel gedronken
in Zwaag-Westeinde en Wartena,
maar nooit meer heeft hij een druppel gedronken
in Scheemda, Sneek of in Wolvega.

Dit dwaze geval heeft in donkere dagen velen doen glimlachen, lachen en gieren, het heeft onmiskenbare poetische kwaliteiten, kan worden gezongen op de wijze van Maria Lécina en zal tot in lengte van dagen één der beste repraesentanten blijven van het dichtgenre, dat men vroeger vagantenlied noemde en nu misschien met studentenkolder moet betitelen. En let wel, dat is heel wat anders dan het straatlied als De Moord van Raamsdonk - het veronderstelt intellectualiteit.

Het is opvallend hoe weinig proza er is verschenen tegenover de zeer rijke voortbrengst aan poezie, zooals het ook bemerkenswaard is, dat er zoo'n overgrote belangstelling bestond voor allerlei dichterlijke producten door menschen, die vroeger hoogstens naar een liedjeszanger gingen luisteren. Verbluffend weinig weet SJOERD LEIKER te voorschijn te brengen in zijn artikel '**Het clandestien verschenen proza**' (Ad Interim, Nov-Dec. '45).

THEUN DE VRIES onder pseud. M. Swaertreger deed bij de Bezige Bij verschijnen '**W.A.-man**'. R. BLIJSTRA, als R. van Harlingen, schreef '**Bij nadere kennismaking**', een boek over een bewoner van het gijzelaarskamp St. Michielsgestel. B. DE BEAUFORT gaf in Dec. '44 in het licht '**Kerstmis in Scheveningen**', waarin hij be-

schrijft, hoe de gevangene van cel 551 de nabijheid van God ervaart. De Schildpadreeks onder leiding van Jaap Romijn gaf eenige kleine novellen uit, waartoe ook behoort **'Ontmoeting met Selma'** van Anna Blaman, een jonge schrijfster, die reeds eerder van zich liet spreken door **'Vrouw en Vriend'**, die met een soort wrangheid de personen van haar verhaal tot hun leege en verveelde ziel ontleedt, maar die door haar waarachtigheid toch doet vermoeden, dat het in haar hunkert naar warmte, zielegrootheid en zelfs godsdienstverrinniging. ROMIJN zelf gaf **'Zoo ging de oorlog voorbij'**, en **'Kleine Kerstkroniek 1944'**. Interessant is **'Het derde beeld'** van B. Rijdes. Pheidias probeert datgene wat Socrates ziel noemt te vangen in steen en er ontstaat de Venus van Milo, maar dan legt Socrates de laatste hand aan het beeld door het 'de armen die den minnaar omhelzen en de voet, die tot hem ijlt' af te hakken. 'Wat brak waren niet handen en voet, het waren de laatste ketenen, die de vrouw aan de aarde bonden. In vollen glans straalde hun de ziel tegemoet.' Voorzeker niet alledaagsch! We moeten nog vermelden: **'Achter slot en grendel'** van FERDINAND LANGEN, **'Van kracht tot kracht'** van HEIN DE BRUIN, het lugubere **'De nood der ratten'** van JAN H. DE GROOT, **'Sparsa'** van ARTHUR VAN SCHENDEL, **'Verbrande Erven'** van BORDEWIJK - de laatste boekjes zijn alle van reeds gevestigde auteurs, de twee laatsten zijn B.B. uitgaven, de drie daaraan voorafgaanden hooren bij de Schildpadreeks.

Tot slot behandelen wij het GEUZENLIEDBOEK 1940-1945.

In Mei 1941 gaven JAN DE GROOT, G. KAMPHUIS en H.M. VAN RANDWIJK een **'Nieuw Geuzenliedboek'** uit, dat nog niet zooveel bevatte, in het najaar van '43 brachten M.G. SCHENK, G.L. TICHELMAN en H.M. MOS een vrij groot vervolg van het **'Geuzenliedboek'**, op 1 April (waarop Alva verloor zijn Brill!) '44 zorgden HAN HOEKSTRA, JAN DE GROOT en HALBO KOOL voor een typographisch goed verzorgd **'Het vrij Nederlandsch liedboek'**, terwijl tenslotte na de bevrijding uitkwam **'Het Geuzenliedboek 1940-1945'**. Er werd gebruik gemaakt van verzetbundels van MUUS JACOBSE en DR. L.J. ZIMMERMAN, terwijl van overal de beste verzetspoezie werd bijeengegaard. Wij hopen, dat de twee flinke deelen **'Het nieuwe Geuzenlied'**, die nog als een laatste samenvatting moeten verschijnen, licht zullen doen schijnen over de tot nu toe verborgen namen der auteurs.

Het Geuzenliedboek bevat een prachtige verzameling, die werkelijk kan vergeleken worden met de gelijknamige collectie uit de 16e eeuw. De toon, de versificatie is vaak volksch of althans ontsprongen niet zoozeer uit een bron met talent dan wel uit die van het gemoed, maar dan toch van een zuiver gevoel vol echte vaderlandsliefde, toorn, medelijden, diepe religieusiteit, die altijd leiden tot ontroerende taalproducten. Met dat al hebben ook geijkte dichters er hun plaats in gevonden.

Graag zou ik er veel van citeeren, ik moet mij echter beperken. Het begint met:

Ik sla de trom en dreun de droomers wakker.
Wie droomt verraadt zijn vrouw, zijn kind, zijn makker.
.....
Maar wordt nu wakker, want de nood is groot.

In verschillende gedichten wordt een eeregroet gebracht en trouw betuigd aan het Huis van Oranje. De eenheid van het Rijk wordt benadrukt: - 'Wij hooren bij mekaar.....'. Dan volgen zeer vele gedichten, die de liefde tot het vaderland tot hoofdmotief hebben. Velen daarvan zijn geschreven naar aanleiding van fusillade's en één der meest bekende en ontroerendste is '**De achttien dooden**' van den doodgeschoten JAN CAMPERT:

Een cel is maar twee meter lang
 en nauw twee meter breed,
 wel kleiner nog is het stuk grond
 dat ik nu nog niet weet,
 maar waar ik naamloos rusten zal
 mijn makkers bovendien,
 wij waren achttien in getal,
 geen zal den avond zien.

.....

Op een celdeur staat haastig met potlood gekrabbeld: 'God, help mijn vrouw en kinderen! Ik kom wel terecht!' - en een dichter schreef '**De ballade van de ter dood veroordeelden**', met dit wijdsche slot, waaruit wel blijkt, hoe diep geworteld de nederlandsche geest staat in het vorstenhuis:

Prinsesse van Oranje, hoog verheven,
 Die het symbool van ons verlangen zijt,
 Wij weten wel: dit kost ons straks het leven,

Heer, Uw soldaat, die sneuvelt in 't gevecht,
 Smeekt U: help Holland! Ik kom wel terecht.

Nederland kende geen jodenhaat. Meer dan welk ander verschijnsel heeft de kille miljoenenmoord op hen aangetoond, dat onze Westersche beschaving wankelt op haar grondvesten, beter gezegd siddert als een doodziek lichaam dat spoedig volkomen gaat ineenstorten. Onder den kop 'En niemand staat ons bij in dezen nood' zijn een aantal zeer ontroerende verzen bijeengebracht. Elke avond zag iemand een joodsch meisje haar door zorgen gebeten vader halen van het station en hij schreef '**Joodsch Kind**', met deze slotverzen:

O Heer, ik heb vandaag één bede maar:
 Elk Joodsch gezin wordt haast vaneengereten,
 Laat de Gestapo deze twee vergeten,
 Laat die in Jezus' naam toch bij elkaar.

Een Joodsche vrouw, innig gelukkig getrouwd, wordt bij een razzia opgepakt, Haar man, geen dichter, slijt zijn droevige dagen in de ‘Eenzaamheid’ en denkt aan:

Je lippen, die ik heb gekust,
 Je haren, donker en verward,
 En dan je hart, je jonge hart,
 Waaraan ik zoo heerlijk heb gerust.....

..... Mijn ogen zagen
 Jou ergens ver, aan een rivier
 Van Babylon de slavenketen dragen

Had ik van Aladin de wonderlamp,
 Het zweeftapijt van khaliefs en sultanen,
 Ik zou mij een weg door de wolken banen,
 Totdat ik neerstreek in je jodenkamp.

.....
 En door de sterrenluchten zou 'k je laten voeren
 Naar 't eiland van Epipsychidion.....

En dan zou ik je kussen: eerst in je handen,
 Waarmee je hebt geboent, gedweild, geschrobt,
 Kannen geschuurd, de vuile wasch gesopt:
 Je handen eerst. En dan je donk're haar.

Vooraf het leed der jodenkinderen trof ons diep. Hier volgen de eerste regels van
‘Moderne kinderkruiſtocht’ en eenige uit **‘Jodenkind’**

Zij hadden een ſtem in den nacht vernomen,
 Die ſcheurde het web van hun kinderdroomen.

Daar gingen ze, weenende, één voor één,
 Verloren in nacht, verlaten, alleen.....

Dit mooie kind,
 dit kleine jodenkind,
 ik moet het brengen naar.....

.....

Ze is zoo lief
 Ontroerend mooi en teer;
 haar huid is glanzend
 en volkomen gaaf,
 de oogen donker en diep,
 de wimpers lang, gebogen
 en glinst'rend zwart.
 Ik neem haar koude hand
 die koud is en heel zacht;
 ze kijkt me aan en lacht.....

‘Met mijnes Heeren kracht’ zal Holland overwinnen en het Beest verslaan. Uit talrijke gedichten blijkt de oude diepe godsdienst zin van ons volk, al onderkent men duidelijk den predikant die voorgaat in het gebed:

In angst roep ik tot U, o God!
 Gij hebt het menschen-wereldlot
 Alleen in uwe handen

Wie roept ons?
 De stem van den Heer,
 Hij geeft ons Zijn zegen,
 De vrijheid herkegen,
 ORANJE keert weer!

‘**Gebed voor het Nederlandsche volk**’, ‘**Holland**’, ‘**God geef ons trouw**’ en vele anderen zijn zeer mooie en waardige gedichten. Fleurig en zuidelijk staat daar tusschenin de heerlijke ‘**Ballade der Waarheid**’ van Engelman:

Wanneer de Waarheid niet meer wordt gezeid,
 gelijkt de ziel een landschap zonder regen:
 de grond versmacht, de bloei is vóór den tijd
 verdord, verschrompeld.....

Prins Jezus.....

Wij hebben van dat gif genoeg gekregen.
 Versla den vijand, die de Waarheid schendt!-
 de leugen staat den Nederlander tegen.

Er volgen ontroerende gedichten over de duivelsoorden, de concentratiekampen.
Daar steeg vaak vanuit bloed en tranen de ziel tot hooge genaden, zooals blijkt uit
de eindregels van de **‘Celbrief’**:

Ver is het peloton,
En als een stem roept: vuur!
Zien wij alleen de Zon.
De lucht is hier zo warm.
Dat, wij, als vallend graan*
Gevangen in Gods arm,
Liggen en slapen gaan.

Wraak en spot voor het nu trotsche Herrenvolk, dat ten gronde zal gaan en dan.....
somber zijn de beginregels van **‘Verloren’**:

Hoe zal het volk van Duitschland ooit ontwaken
Uit dezen droom naar deze zekerheid:
Daar is geen pad - niet één - uit deze hel te raken,
Wij zijn verdoemd voor alle eeuwigheid!

Een aantal heerlijke vaderlandsche verzen volgen.

Ik snak naar een dag, vol van rood, wit en blauw,
Met den zwier van Oranje er boven.....
.....

en, op de wijs van de Vlaamsche Leeuw:

Zij zullen het niet hebben
ons oude Nederland.....
.....

op dezelfde melodie:

Zij zullen hem niet knechten,
Den Nederlandschen Leeuw.....
.....

En de voornaamste honger van den Nederlander in deze jaren, het oude erfgoed -
zoo schreef Engelman:

O vrij te zijn, de nieuwe vrijheid eten
Met grage beten, als een gul, goed brood,
De vrijheid drinken, drinken en vergeten
Het schroeien van dien dorst.....

Krachtig klinkt het ‘**Hollansch Lied**’

Ik weet, ik weet zoo zeker als mijn hart
 Zijn eigen maatslag kent,
 Dat Holland thans geteisterd en gesard
 Herrijzen zal in 't end.

Nog vele warme gedichten over Nederland sla ik over. Het ondergrondse verzet ging zijn harden weg, één hunner vermaant:

Klets hen niet in den dood.
 Klets niet, zet een wacht bij uw mond,
 De verrader loert overal rond!
 Elk verhaal is een brandende lont.....

‘**Een van de knokploeg**’ komt doodelijk gewond thuis en:

Ik lig in de armen van mijn vrouw
 Om te sterven, maar ik ben niet bang voor den dood.
 ‘Wat wordt het donker! Neem mij dichterbij jou.
 Wat ben je mooi; wat zijn je oogen groot.
 Je kunt niet weten, hoe ik jou bemin;
 Je zachte lippen kussen mij de Eeuwigheid in.’

Volgens het schabloon van Werumeus Buning wordt een nieuwe ‘**Ballade van den Boer**’ gemaakt, met o.a. de bittere woorden:

Wat hem de Man van Golgotha
 Van barmhartigheid
 Geleerd heeft, laat hem koud en doof,
 Hij heeft zoo zijn geloof.....

Eenvoudig maar ontstellend diep spreekt ‘Een doodgewoon man’:

Ik ben een doodgewoon man,
 Die moeilijk iemand haten kan,
 Maar Hitler moet ik haten.
 Ik haat hem met een wilden haat,

 Ik wensch hem.....

 Dat, als hij zich tot bidden waagt,
 Hij 't woord, dat om vergeving vraagt,
 Door doodsangst niet kan vinden.

.....
 Ik wensch hem, dat men 't wreede hart,
 Terwijl 't nog krimpt en klopt van smart,
 Hem uit zijn corpus rukke.

Volksch en leutig klinkt het bekende liedje

Op den hoek van de straat
 Staat een N.S.B.-er,
 't Is geen man, 't is geen vrouw,
 Maar een ras-plebejer!
 Met een krant in zijn hand
 Staat hij daar te venten;
 En verkoop zijn vaderland
 Voor zes rooie centen.

Maar eindelijk is de strijd volstreden, de bevrijders zijn gekomen en hun klinkt een
 ‘**Nieuw Welkomstlied**’ tegemoet, met de prachtige 7e strophe:

O, volk, mijn volk, een wolk van tranen
 hangt als een mist op ons gebied,
 wij zien alleen de roode banen
 van bloed, maar beseffen niet
 hoe zóó ter kim de zegevanen
 van een zonsopgang in 't verschiet
 het morgenrood zijn doortocht banen.

En hiermee zijn wij aan het einde van het Geuzenliedboek. Van den eenen kant moest ik mij erg inperken en tegelijk heb ik getracht de optimale verzen los te beitelzen uit het vaak onbelangrijker geheel, aanhanger ook van de theorie, dat meestal slechts een paar verzen zijn geïnspireerd en de rest erbij gemaakt.

Met het uitkomen van dit Geuzenliedboek, frank en vrij en openlijk te koop aangeboden in alle boekwinkels, werd de ontluistering der Muze en het sluiten van de Kultuurkamer ten duidelijkste gemanifesteerd. Wat in het duister was gedicht, moeizaam gedrukt of gestencild en slechts voor weinigen ingewijden bereikbaar, stond luisterrijk in het volle licht. Binnenkort zal dan nog ‘**Het nieuwe Geuzenlied**’ verschijnen, waarin naar we hopen zooveel mogelijk de namen der dichters zullen worden geopenbaard.

Ook vele clandestien verschenen uitgaven werden opnieuw gedrukt en hierin moet ik de Muze berispen, dat ze toeliet, dat zooveel volkomen onbelangrijks ter markt verscheen, zij had dat kaf uit het koren behooren te wassen. Of is zelfs die Hooge Vrouwe door den geest des tijds vergiftigd en fluisterde ze met een knipoogje tegen de uitgevers: ze koopen toch wel die snertdingen voor hun overcomplete guldens?

Wat betreft de tijdschriften. Eenigen van de ‘**Parade der profeten**’ stichtten DE ROODE LANTAARN, die slechts één nummer branden bleef om dan samen met leden van

‘**Maecenas**’ en ‘**Zaans Groen**’ COLUMBUS uit te geven, waaraan o.a. Ad den Besten meewerkt en dat bij mijn weten nog bestaat. ‘**Groei**’, ‘**De nieuwe Lente**’ en ‘**De Bries**’ fuseerden tot SPIEGEL EN STEM, dat geloof ik weer verdwenen is.

AD INTERIM, dat blijkens zijn naam heelemaal niet als een blijvertje was bedoeld, is hard op weg een gedegen tijdschrift te worden. Het heeft ook medewerkers van formaat: J. Romijn. G. Smit, Bertus Aafjes, Jan Groot, M. van Randwijk, Gerrit Kamphuis, C.J. Kelk, P. Meertens en ik vond in één der afleveringen van dit jaar (p. 84) het volgende vers, waarmee Gerrit Achterberg zijn meesterschap bewijst, als het ware een phaenomenologische beschrijving biddend van:

Kus

Uw lippen stulpen
 hun sterke schulpen
 van geluk
 tegen de schulpen
 van mijn lippen
 en de stippen
 in uw oogen
 worden hard.
 Onbewogen,
 onbenard,
 staat het oog-
 blik gebogen
 uit het leven
 als het doode,
 adempauze,
 tusschenpooze;
 wordt het drooge
 vuur gezogen
 naar de wegen
 van het hart.

Een zwarte fijne
 regen daalt
 uit uw blik,
 die weer verdwaalt.

Een vloed van nieuwe periodieken stroomde los: HET WOORD, waar o.a. Ab Visser bij behoort, CENTAUR, met de belangrijke namen Vestdijk Binnendijk, Gerard den Brabander, PROLOOG, onder K. Lekkerkerker, H.J. Scheepmaker en Jan Spierdijk, SEMAPHORE, die C. Buddingh onder haar vaandrager telt, DE HARP, onder niemand minder dan Nijhoff, Engelman en Roland Holst, de VOORPOST, waaraan zich blijkbaar alleen Vestdijk bezondigt, in het Noorden PODIUM, met o.a. Wilders in de leiding, SYMBOOL, met Bert Voeten en Maarten Vrolijk, APOLLO is de voortzetting van Elseviers Maandschrift, grootsch van allure en met medewerkers van formaat: Joh. Tielrooy, Fr. van Thienen, Toussaint van Boelaere, Helman, Maurits Dekker, Johan Prins, Vestdijk, Van Moerkerken. Dan is CRITERIUM herrezen onder S. van Lier, B. Drion e.a., en zelfs met veel schandaal ontstond daarnaast KRITERION; CRITISCH BULLETIN, onder Anthonie Donker en R. Blijstra, is opnieuw verschenen en eveneens die oude, waardige matrone, door ons allen geliefd,

DE GIDS. Als ik het goed begrijp zijn De Gemeenschap en De Nieuwe Gids ten grave gedaald. Het is practisch zeker, dat ik een of ander nieuw of herrezen tijdschrift over het hoofd heb gezien, want het aantal en de leesstof die ze onze arme hersenen aanbieden doen ons bijkans duizelen, maar laten we gerust zijn, want, als de Muze haar te dartele sprongen heeft uitgedanst en er voor goed geld meubelen, kleeren en allerlei andere nuttige zaken zijn te krijgen, zal het weer worden als vanouds, toen alleen door bijdragen van gehalte lit-

teraire periodieken het hoofd boven water konden houden. Dan zullen de jongelieden, die zichzelf 'kunstenaars' noemen en elkaar bewierookten op vergaderingen van '**Der Weerelt Conste**' enz. als weleer de rederijkers, wel zorgen, dat ze een baan krijgen op een kantoor of voor de klas om op tijd aan een nestje voor zich en hun teeder geliefde te bouwen.

De periode na de bevrijding van het Zuiden en eveneens na die van het heele land gaf aanleiding tot velerlei **reflexen**.

Men peinsde over het nog geknevelde Indië en er verschenen gedichten, getuigenis aflegend van de verbondenheid van lange eeuwen en spijt daarna over het kuipen der nationalisten - had daarvoor de bloem van de nederlandsche marine zich in den dood gestort? Een andere soort belangstelling is de achtergrond van de verzenbundel van JOHAN FABRICIUS '**De Kraton**' en de roman van MARIE VAN ZEGGELEN '**Kurtini**', die handelt over een hoogadelijke vrouw, die tracht de knellende banden van de adat te verbreken (allebei A'dam, 1945).

Wij hadden zooveel over den luisterrijken tijd na den oorlog gedroomd en bitter klinken de slotregels van '**Doodslied van een Naamlooze**' (N. Eeuw 28-7-'45). Iemand herinnert zich het laatste bezoek van één die in de huiverende nacht der doodskampen verdween: Alleen die angst..... was het die angst die toch nog in je oogen was - die angst..... dat alles vergeefs was. Moffenvrienden bedonderen nu weer de Engelschen. enz..... Zou je offer toch nog vergeefs geweest zijn? -

TOP NAEFF zoekt in De Gids (Mrt. '46) naar de diepere oorzaken:

Nietsche! ontspoot aan uw 'Wille zur Macht'
Dit wereldverwoestende menschengeslacht?
Dit Herrenvolk zonder hart of geweten,
Millioenen ellend' met geen maten te meten.
Dichter, ontlook aan uw genialen geest
Dit godverlaten oorlogsfeest!

E. WEBER schreef een gedenkboek over '**Het Oranjehotel**', de gevangenis van Scheveningen, waarin de celmuren spreken en gevangenen getuigen. MAURITS DEKKER vervaardigde '**De Laars op de Nek**', dat de oorlogstijd schildert, zooals die voorbijging in een Amsterdamsche volksbuurt (Leiden, Sijthoff) en THEUN DE VRIES gaf '**De Laars**' in het licht, een bundel waarin een aantal menschen van verschillende klasse hun oorlogsleed krijgen te dragen (Arnhem, Van Loghum Slaterus) ROGIER VAN AERDE beproefde zijn zeer persoonlijke stijl op '**Bezet Gebied**'. Hier volgen nog een aantal prozawerken die zoover ik weet alle in 1945 verschenen: J.G. VAN DER HOEVEN '**Groote Verdrukking**', (A'dam) MARJO ROG '**Land in mist**' (Baarn) WIM DAK '**Schoon schip lek**' (Bussum), WILLY CORSARI '**Die van ons**' (A'dam).

Wij gaan weer over tot de poezie en vragen eerst de aandacht voor de bundel gedichten van MARY VAN WESSEM '**Volk in smart**', die in '46 in A'dam de twee druk beleefde, en voor PETER DE GEUS '**Geuzengedachten in de bezettingsjaren 1940-1945**' (Zeist z.j.), terwijl Dr. L. DANIELS deed verschijnen '**Het Lied van de Vrede**', een bloemlezing van Vondel tot Roland Holst (Naarden '45).

Bizonder belangwekkend is het als epos bedoelde gedicht '**De Nederlanden**' van ARTHUR VAN SCHENDEL (Meulenhoff, A'dam '46). Het heeft geen onverdeelde bij-

val gevonden. Het schijnt wel, dat epische werken op den nederlandschen bodem niet behoorlijk gedijen, ofwel..... dat wij Hollanders epiek niet naar waarde kunnen waardeeren?

Wij bespraken reeds de na den oorlog bij Het Spectrum uitgegeven **‘Verzen uit St. Michielsgestel’** van ANTON VAN DUINKERKEN en moeten nog JAN ENGELMANS **‘Vrijheid. Tijdgedichten en berijmde schotschrift’** (Utrecht '45) vermelden, waarin is opgenomen de bovenaangehaalde Ballade der Waarheid. SCHREURS liet in Heerlen in het licht verschijnen **‘Laus Infantis’** - kerstgedichten. De belangrijkste verzenbundel van na de bevrijding is **‘In het Atrium der Vestalinnen’** van BERTUS AAFJES (Balkema, A'dam), die de Rademacher Schorerprijs verkreeg. Het is mij niet gelukt van deze zeldzame uitgave een exemplaar te bemachtigen en dus moet ik een paar verzen citeren uit een recensie:

Ik zoek als gij, goddelijke priesteressen,
Een kuisheid die van deze aarde is,
Hartstochtelijk als de vlam der cypressen
En zuiver als het water en de lisch.
Ik zoek voorbij de purperen alkoven
Den ouden Eros, goddelijk en rein;
Ik wil zoo diep in het lichaam gelooven
Tot waar zijn droomen ongeschonden zijn.

.....

Tenslotte moge ik U wat nieuws melden van 'n paar voorname literatuurhistorici. Prof. MOLKENBOER moest in de oorlogsgebeurtenissen zijn heele Vondelbibliotheek in vlammen zien opgaan, waardoor het immense materiaal voor zijn vele deelen Vondelbiographie verloren ging. Nog in '45 liet hij in Tilburg **‘Mijn Vondelbiographie en de oorlog’** drukken. Prof. G. BROM gaf bij Elsevier **‘Geschiedschrijvers van onze letterkunde’** uit en Prof. DONKERSLOOT schreef **‘Karaktertrekken der Nederlandsche Letterkunde’**

En hiermee ben ik door de rijstebrijberg heengegeten en zet er een dikke streep onder.

[Lux 1946, nummer 3]

Dr. W.Ch. de la Try Ellis

De Commissarissen van Zijne Doorluchtigste Hoogheid te Curaçao in 1789

(Vervolg van bladz. 41).

Uittreksel uit het rapport van H.E.M.

Na hetgeen in beide voorgaande artikelen geschreven is lijkt het niet ondienstig. daarmede het rapport van de commissarissen Grovestins en Boey aan Zijne Doorluchtigste Hoogheid den Heere Prince van Oranje en Nassau d.d. 11 Februari 1791 te vergelijken en, voor zoover ten deze van belang, daaruit eenige aanhalingen te doen. Den 31n Augustus 1789 kwam het landsschip, waarop de commissarissen (hierin verder te noemen de Heeren G. en B.) zich bevonden, te Curaçao aan, na onderweg de bezaansmast te hebben verloren en in groot gevaar geweest te zijn ook de groote mast te verliezen. Het lag in de bedoeling van de Heeren G. en B. aanvankelijk slechts inlichtingen in te winnen en een ieder die daarvan gebruik wilde maken, audientie te verleen, zonder zich omtrent het een of ander uit te laten.

Oorsprong der oneenigheden. Voor zoover de Heeren G. en B. uit ‘een zee van verwarde opgaven’ hebben kunnen nasporen, moet de eerste bron van het misnoegen gezocht worden in de verandering van de wijze van procedeeën, ingevoerd op voorstel van den advocaat Hessen, die pas het jaar te voren (nl. 1783) in Curaçao gekomen was. Die ordonnantie van procedeeën moge grootendeels aan die van Holland in de steden en ten plattelande van het jaar 1580 ontleend zijn, Directeur en Raden hebben niet alleen onvoorzichtig gehandeld door die eigener autoriteit in te voeren, maar zijn daarbij de hun verleende macht verre te

buiten gegaan. Verschillende notabele ingezetenen bevonden zich bij de menigte die 1785 aan Directeur en Raden een verzoekschrift aanbood; en een gedeelte dier requestanten en een menigte andere ingezetenen, daartoe bij biljetten uitgenoodigd, passeerden den derden Januari d.a.v. de onderhandsche akte van qualificatie op twaalf personen daarin gecommiteerden genoemd, die gemachtigd werden om de vermelde ‘dispositie of resolutie van Directeur en Raden van 22 December 1785 met behoorlijk respect en alle mogelijke attentie na te gaan en te examineeren en vervolgens te debereeren en werkstellig te maken zodanige efficacieuse middelen als dienstig zoude kunnen zijn tot ondersteuning en bevordering van meergemelde resolutie, alles met zodanige magt als breeder bij dezelve acte omschreven enz, en generaallijk om zoo in dit als alle andere opzigten de beste middelen tot de beste eindens voor het algemeen welzijn in het werk te stellen, onder verband als naar regten enz.’ Vrij wat aanstootelijks oordeelden de Heeren G. en B. de volgende passage in zich te bevatten nl: ‘insgelijks met magt om zich te verzetten tegens alle obstaculen en resensen die hun Ed. tenderen onverhooptelijk mogten ontmoeten’

Erkenning der gecommiteerden. Een onvergeeflijke onvoorzichtigheid achtten de Heeren G. en B. het dat den 17n Januari 1786 aan die gequalificeerden communicatie was gegeven van een resolutie op het request van verscheidene burgers en ingezetenen, en dat den 20n dier maand goedgevonden is de gecommiteerden boven te ontbieden om de rekening van de praktizijns over te geven, vermits de commissarissen der dingtalen zich te zeer geoccupeerd bevonden; waarvan (zoo gaat het rapport verder) ‘die gecommiteerdens zich zoo wel kweeten, dat zij ten gevolge van dien eigener autoriteit de boeken op het bodenscomptoir gingen nazien.’ Den 7n Februari tijdens de beraadslagingen over een verzoekschrift van den fiscaal van Teylingen nopens voormelde gequalificeerden, openbaarde het raadslid Hansen zich als aanhanger dier partij, waarvan het gevolg was dat eenige gecommiteerden insgelijks in den Raad verschenen. En naar Hansen aan de Heeren G. en B. heeft medegedeeld, verklaarde de Directeur toen, dat de Raad niets aanstootelijks in de acte van machtiging gevonden had en ‘de Heeren loueerde in hunne prijselijke oogmerken ten beste van het Land..... neen Heeren, de Raad kan geene hoegenaamde remarques daarop vinden en approbeert dien.’ Directeur en Raden die dagelijks met adressen werden geplaagd, begonnen in de tweede helft van Maart te begrijpen dat van de acte van commissie misbruik werd gemaakt en dat het in wezen blijven van zulk een instrument niet dan ongelukkige gevolgen hebben kon. De Volksstem won hand over hand, zoodat Hessen die als de berokkenaar van het kwaad werd aangemerkt in Juni 1786 van Curaçao vertrok.

Kerkelijke twisten. Aanleiding was een attestatie voor den secretaris van Starckenborgh, die op het punt stond naar Europa te vertrekken gedeeltelijk om de belangen der regeering in de geschillen waar te nemen, gedeeltelijk om den haat der ingezetenen, waarin hij rijkelijk deelde te ontgaan. De advocaat Amalry heeft als Diacon van de Kerk gansche niet christelijk of broederlijk gehandeld in de zake die attestatie en is daardoor een van de oorzaken van de oneenigheid geweest; van den anderen kant heeft de Directeur hem een affront aangedaan als Diacon, op grond dat hij geen attestatie van lidmaatschap had overlegd, ofschoon de Directeur zulks te voren wist en hem niettemin als Diacon had geapprobeerd.

Klachten tegen den Fiscaal van Teylingen. ‘Het was te dier tijd-September 1787- (verklaren G. en B.) dat enige ingezeetenen, zijnde de hoofden der misnoegden, in den Raad verschenen en eenige klagten van zeer weinig aanbelang teegen den Fiscaal inleverden en zulks over zaken welke hun in geene deele concerneerden en zonder eenig bewijs; dan hier bleef het niet bij: ten zelven dage verschenen meede in den Raad drie zoogenaamde oudsten des Volks, die buiten hunnen ouderdom zeekerlijk niets eerwaardigs hadden en gaaven te kennen dat zij door de burgers gequalificeerd waaren om te verzoeken dat de Fiscaal mogte worden gedemitteerd en te declareeren hem niet langer als Fiscaal te kunnen erkennen uyt hoofde van de conduite die hij ten nadeele van het algemeen welzijn hield.’ Het rapport voegt er tevens aan toe dat ‘deze historie op zig zelve een groot boekdeel in folio opleevert.’ Op losse beschuldigingen zonder eenige schijn van bewijs werden oppointementen verleend om personen op interrogatoriën te horen, die anders niet tegen den Fiscaal wilden getuigen; zodoende vermeerderde de aanhang der beschuldigers met den dag; en door een averechtsche rechtspleging verlangden zij dat het punt in quaestie eerst gedecideerd en daarna onderzocht zou worden. Toen eenige andere ingezetenen eveneens een geschrift wilden teekenen, behelzende dat zij een strikte neutraliteit zouden in acht nemen ‘met daarlating van hetgeen voor of tegen den Fiscaal mogte militeeren’ en drie hunner den Directeur het geschrift ter lezing hadden aangeboden met de mededeeling dat velen gereed stonden ter verkrijging van rust en veiligheid dat stuk te teekenen, indien zij op eenige protectie van het Gouvernement staat konden maken, werden deze drie, van het Gouvernement in de stad gekomen, door een menigte aangevallen en mishandeld, welke aanranding zonder eenig onderzoek ongestraft bleef. De tegenstanders van den Fiscaal wilden nu niet langer wachten en den 18n October d.a.v. werd de Fiscaal bij resolutie van Directeur en Raden om politieke redenen gesuspendeerd, de deurwaarder en gerechtsbode in zijn plaats als fiscaal-provisioneer aangesteld en een apotheker-bediende als deurwaarder tevens gerechtsbode. Men deed den Fiscaal de fiscaalwoning verlaten ‘terwijl Directeur en Raden die heuglijke gebeurtenissen ten zelven dage bij zijn successeur met een plegtig feest vierden.’ De handelwijze van het Bestuur was even weinig te billijken als die der aanklagers, want meermalen had de Fiscaal tevergeefs gevraagd om een twintigtal soldaten; en de beschuldiging van inactiviteit, den Fiscaal ten laste gelegd, was ongegrond, omdat sommige zijner verzoeken afgewezen waren en er niet op beschikt werd toen het tijd was, Den 15n Juli 1788 werd de Fiscaal door een mandement van maintenu van Hunne Hoog Mogenden in zijn post hersteld en de meeste van zijne tegenstanders leefden sinds in vrede en vriendschap met hem; geen enkele klacht werd dan ook zijdens de ingezetenen bij de Heeren G. en B. tegen hem ingebracht.

De eed aan den Burger-Capitein. Bij de aanstelling van den Heer Striddels is op de wacht door burgers een eed aan hem afgelegd ‘welke direct aanliep tegen de gehoorzaamheid aan de Regeering verschuldigd.’ Dagen achtereen lag een copie van dien eed op de burgerwacht en werd telkens aan de burgers voorgelezen, zonder dat Directeur en Raden zich de moeite getroost hebben die machtig te worden. Aangezien de Heer Striddels tijdens het verblijf van de Heeren G. en B. op Curaçao ontslag gevraagd en bekomen heeft en zij, G. en B. ‘onlangs de tijding hebben ontvangen dat dezelve is overleden, zal het niet noodig zijn zijne assche te ontrusten.’

Memoriën van klachten en bezwaren. In een memorie lieten Directeur en eenige raadsleden zich ten sterkste uit ten opzichte van de twaalf gecommiteerden, het raadslid Hansen, verscheidene andere personen en, in zachtere termen, ten opzichte van den Fiscaal. Deze laatste leverde eveneens een memorie in met een groot aantal bijlagen, ter rechtvaardiging van zijn handelwijze. Hansen liet zich ook niet onbetuigd; namens hem diende een advocaat een stuk in, waarin hij zich beklaagde over Directeur en Raden, den Fiscaal, den Secretaris en anderen, met bijvoeging van hatelijkheden die niets ter zake deden of van alle bewijs ontbloot waren. De memorie van den advocaat Spencer ‘was meest vervuld met loftuytingen van zich zelven en hatelijkheden omtrent anderen.’ De advocaat Amalry, die ook een memorie aanbood, was op klaarlichten dag door een der belhamels van de zoogenaamde Volksstem verraderlijk aangevallen, mishandeld en hem zijn rotting met gouden knop ontnomen, zonder dat hij deswege ‘eenige justitie had kunnen bekomen, niettegenstaande de Fiscaal getragt had die te bezorgen.’ Nadat met eigenhandig door hem Amalry geschreven brieven was aangetoond, dat hij twee partijen tegelijk als advocaat had gediend, werd hem de balie ontzegd, en zijn aanrander (diens naam wordt niet genoemd) voor tien jaar verbannen. Voordien had de Raad Amalry verboden den titel van Advokaat voor den Hove van Holland en West-Vriesland te voeren, hetgeen hij werkelijk geweest was. Als de Raad zich over de twaalf gecommiteerden beklaagde, moest natuurlijk het antwoord een vraag zijn nl. waarom de Raad hen had erkend, hun akte van machtiging goedgekeurd, hun rekeningen ter examinatie in handen gesteld, hen telkens in den Raad toegelaten, en hun als waren zij leden, een stoel aangeboden; waarom de Raad zich niet gehouden had aan de resolutie van Hunne Hoog Mogenden d.d. 19 December 1766, die in krachtige termen was gesteld en den Raad machtigde zich recht te verschaffen.

Notulen. De secretaris had, voor wat 1784 betreft, voor zich zelf eenige aantekeningen gehouden om daaruit de dispositiën en resolutiën op te stellen, maar ‘nooyt een gereguleerden extractnotulboek’. Die aantekeningen, zeggen de Heeren G. en B., verdienen terecht den naam van kladnotulen, want om slechts een staaltje te geven: aan het slot van de ordonnantie op de manier van procederen, een stuk ‘van een zo grooten nasleep’ staat ‘aldus gedaan en gearresteerd in onze Raadsvergadering op Curaçao den 19 January 1784’ terwijl volgens die kladnotulen op dien 19n Januari in het geheel geen vergadering is gehouden en ook nergens in die notulen blijkt of en wanneer die ordonnantie is gearresteerd.

Privileges. (in het civiele en in het crimineele recht; zie hiervoren) De Heeren G. en B. hadden veel moeite om den Raad het dwaze van die stellingen te doen inzien; en toen bleek, dat al die privileges ‘hun bestaan hadden genomen in eenige vertellingen die men elkander had wijs gemaakt’ gelastten G. en B. den Raad om zoo in het civiele als in het crimineele te doen procederen alsof zoodanige privileges nimmer hadden plaats gehad en zooals in de andere coloniën gebruikelijk was.

Ordinair en extraordinair proces. Het onderscheid tusschen de beide was hier ten eenemale onbekend. Een crimineel gedaagde, die niet goetvond te verschijnen, was er wel zeker van dat geen bevel van aanhouding of medebrenging tegen hem zou worden verleend. In een proces deed men een incident ontstaan hoe ongerijmd ook;

die het verloor, teekende revisie aan en daarmee ‘bleef alles aan den spijker hangen.’ Weinige processen werden afgedaan.

Ordonnantien. Voor een groot gedeelte waren zij buiten gebruik of vergeten. En het is gebeurd dat resolutien van den Raad, die tegen den zin van eenige weinigen waren, ingetrokken of niet ten uitvoer gebracht werden.

Maatregelen van de Heeren G. en B. Dagelijks ontvingen de twee Heeren klachten van den Directeur over het onbehoorlijke gedrag van sommige ingezetenen die zich niet ontzagen op een beleedigende wijze over de regeering te spreken, praatjes uit te strooien dat de commissarissen (de Heeren G. en B.) niet de minste macht hadden; dat zulks hieruit voortkwam dat de Heeren G. en B. nog geen van de twaalf gequalificeerden in rechten hadden doen vervolgen. De Heeren G. en B. die hetzelfde ook van andere raadsleden hoorden, begrepen dat het noodzakelijk was iets te doen, doch daar de Raad onmogelijk als rechter, en de Fiscaal niet als openbaar aanklager kon optreden, ontboden zij de Parnassims van de Israëlitische Gemeente en vestigden hun aandacht op artikel 30 hunner Escamoth. Een der vijf Israëlitische gequalificeerden zat in de kerkelijke vergadering en de groote verzoending was op handen. Naar aanleiding van dit onderhoud deden G. en B. resolutie toekomen, voor zoover na te gaan, in krachtige termen vervat en onder toevoeging van een bedreiging. Het gevolg beantwoordde aan de verwachting; de geheele aanhang, ook de Christelijke trok zich van de twaalf gequalificeerden terug. De Israëlitische gequalificeerden, op wie een strenge kerkelijke straf, de excommunicatie, was toegepast, zochten toenadering en de Parnassims vroegen den Heeren G. en B. toestemming de opgelegde straf weer op te heffen, waarmede dezen zich vereenigden, aangezien het doel voor het grootste gedeelte was bereikt en Directeur en Raden zelf aanleiding gegeven hadden.

Geen wijziging in bestuur of bestuurs-voorgesteld. Ofschoon naar de opvatting van de Heeren G. en B. dit eiland een geheel andere regeering vorderde, achtten zij het beter niets dan iets ten halven te doen, als wanneer zij de rechten van den Prins bij de resolutie van Hunne Hoog Mogenden d.d. 27 Augustus 1788 verleend, gaaf en ongeschonden zouden bewaren. De moeilijkheden, waarvoor de Heeren zich geplaagt zagen, waren hoofdzakelijk van tweëerlei aard, nl. de samenstelling van den Raad en vervolgens ‘het lokaal der plaatse’ en de aard der inwoners. De groote Raad bestond uit een Directeur en negen raadsleden benevens een secretaris. Zes leden waren civiele en militaire ambtenaren (zie hiervoren) en zaten ambtshalve in dat college; de andere drie leden waren burgers. Om degenen die aan hun qualiteit hun lidmaatschap van den Raad ontleenden, uit dat college te verwijderen, zou men hen eerst als ambtenaren moeten ontslaan, dan wel wijzigingen in de samenstelling moeten aanbrenge, waartoe de Heeren G. en B. niet bevoegd waren. Ten aanzien van de drie burgerleden stond de zaak anders; doch een hunner, Hansen, had zich al lang aan de werkzaamheden van den Raad onttrokken en was naar de Spaansche Kust vertrokken; en de beide anderen hadden nog niet zoo lang dien post bekleed. De drie officieren van het garnizoen moesten dagelijks zitten over allerhande burgerlijke geschillen en quostiën, zoodat hun geen tijd overbleef voor hun eigen werk; als leden van den Raad gaven zij bevelen aan zich zelf; meermalen hadden zij

al verzocht van het lidmaatschap ontheven te worden. Er dienden middelen te worden beraamd

om de Justitie op een behoorlijke wijze te doen administreeën; over het algemeen (zoo teekenden de Heeren G. en B. hierbij aan) waren de ingezetenen zo afkerig van den post van den Raad, dat velen zich bij de Luthersche Gemeente aangaven om niet verkiesbaar te zijn, daar de Directeur volgens zijne instructie moest toezien, dat slechts personen die den Hervormden godsdienst beleden, als leden van den Raad werden aangesteld. (de Luthersche predikant werd door de leden van die Gemeente zelf gesalariëerd) Verder was er een Kleine Raad, bestaande uit den Directeur en vijf Burgerraden benevens een secretaris, voor welk college alle kleine zaken werden afgedaan. Omtrent dezen kleinen Raad moest worden afgewacht welke bestuursvorm en rechterlijke organisatie voor de kolonie zouden worden voorgeschreven. Curaçao moest (betoogden de Heeren G. en B.) niet zoozeer als een handelsplaats worden aangehouden als Sint Eustatius, maar als de eenige veilige haven die de Staat in West-Indië heeft, waarin meer dan driehonderd schepen van het grootste cherter geborgen kunnen worden, waarheen een verslagen vloot of koopvaardijschepen kunnen vluchten, zooals men in den laatsten oorlog heeft kunnen zien, toen de Fransche vloot onder admiraal de Grasse zich na den slag daar heeft teruggetrokken. Daaruit volgt dan ook, dat het ‘Gouvernement moet kunnen strekken tot verdediging en beveiliging en dus zoo veel als doenlijk is, moet gelijk gesteld worden met een frontier vesting te Lande’. Eenige kooplieden woonden in de hoofdplaats, de voorname familiën meestal op hun plantages, de ambtenaren en bedienden van de Compagnie meestendeels in of achter het Fort; daarentegen trof men in de stad en de overzijde volk van allerhande natiën aan, varensgezellen, vrije negers en mulatten, alsook slaven; en daaruit kan men nagaan dat strikte orde en politie noodzakelijk was; door vermenging en vermaagschapping was de zoo hoog noodzakelijk band van discipline geheel en al verbroken.

Financiën. Van 1784 tot en met 1788 hebben de inkomsten bedragen ruim 331 duizend gulden, waaronder gerekend de recognitie- en waaggelden, de 50e penning van accijns, de placaat-paspoort- en laadgelden, de plantagewindmolen, alsmede hetgeen Aruba en Bonaire opbrachten; de onkosten gedurende die jaren daarentegen ruim 744 duizend. De Compagnie had wel is waar plantages, andere gronden en ongeveer 99 gebouwen benevens 171 slaven, doch de plantages, die alle, op drie na, verhuurd waren, konden niet meer dan zeven duizend gulden opbrengen. Hato met 99 compagnieslaven werd alleen gehouden ten dienste van den Directeur; de twee andere plantages werden door ambtenaren ‘bezeten’; terwijl het onderhoud der gebouwen aanmerkelijke sommen verslond. Op Aruba en Bonaire had de Compagnie 323 slaven; brandhout, kalk, veen en diergelijke werden vandaar gehaald; doch van den anderen kant moest geregeld met een vaartuig provisie er heen gebracht worden; en dit was eerder nadeelig dan voordeelig voor de Compagnie. Het hoofdgeld dat voor slaven betaald moest worden, was sinds 1784 niet meer ingevorderd, en wel omdat het Bestuur dat niet durfde. Volgens een opgave, voor de juistheid waarvan men evenwel niet kon instaan, waren er in 1789 ongeveer dertien duizend slaven; het hoofdgeld was laag, voor een werkbare slavin een halve peso of een Hollandschen gulden en het aantal huisslaven was tot een bovenmatige luxe vermeerderd, aan recognitie- en accijns-gelden was, volgens een nauwkeurige berekening, welke de Heeren G. en B. hadden laten maken, voor ongeveer 94 duizend gulden in het jaar 1788

gefraudeerd. Dit een en ander vorderde een algeheele herziening ‘verscheidenerlei inkomsten voor de Compagnie zoude zijn te vinden, zonder de ingezetenen eenigszints te bezwaaren.’ Er waren in Curaçao beëdigde visitateurs, die men met garnituren en gouden gespen kon zien loopen, doch zij werden zoo slecht betaald, dat zij ‘onmogelijk een sober bestaan daarvan zouden kunnen hebben.’ Het meest doeltreffend middel zou zijn hier een douane op te richten. Eén kas was in goeden staat nl. de een percents of kaapvaartkassa, waarvan het batig saldo ruim 190 duizend gulden bedroeg, welke som op hypotheek was uitgezet.

Het commerciewezen. Een regelmatige handel werd door de Spanjaarden verhinderd, want sedert het te niet gaan van de Biscaaysche of Philippijnsche Compagnie en de vergunde vrije handel van Spanje naar zijn West-Indische bezittingen, waren alle hoeken en baaien langs de kust van het vasteland ten koste van aanzienlijke jaarlijksche uitgaven door de regeering van wachten en kustbewaarders voorzien. De schepen, die vroeger van Curaçao naar de kust voeren, konden er niet meer komen; de handel kon alleen gedreven worden door vaartuigen die goederen naar Curaçao brachten, hetgeen groote stremming veroorzaakte, aangezien een vergunning, en wel voor een bepaalde quantiteit, van den Spaanschen Gouverneur vereischt werd.

In den handel werden niet zoozeer vastgestelde wetten of gewoonten gevolgd, maar ‘particuliere begrippen’, evenals te Essequebe en Demerary. Wenschelijk ware het evenwel, voor wat betreft geschillen in commercieële en zeezaken, een korte wijze van procederen en een spoedige afdoening in te voeren ten einde oponthoud en tijdverlies te voorkomen.

Een wetboek. In zake het samenstellen van een wetboek voor Curaçao verwezen de Heeren G. en B. naar hetgeen zij nopens dit punt omtrent Essequebo en Demerary hadden gemeld, met deze uitzondering, dat het gedeelte rakende de vrije Indianen of naturellen van den Lande hier minder te pas kwam, daar er op het eiland Curaçao slechts drie of vier afgeleefden en op Aruba en Bonaire weinigen nog over waren.

Behandeling van slaven. Naar de losbandigheid der slaven te oordeelen, zou men denken dat de meesters niets over hen te zeggen hadden, doch bij nauwkeuriger onderzoek zou blijken, dat de Curaçaosche slaven in veel ongelukkiger omstandigheden verkeerden dan die in Guyana; want Curaçao bracht geen voldoende mondbehoeften voort en zoodoende werden die spaarzaam uitgedeeld; en zelfs waren er voorbeelden dat in drooge en dure tijden slaven uit gebrek aan voedsel zijn omgekomen. Als gevolg hiervan is de gewoonte ingeslopen dat een oude en verminkte slaaf door zijn meester vrij werd verklaard, welke zoogenaamde gunst wegens bewezen diensten hem noodwendig aan gebrek moest blootstellen, indien hij niet met bedelen den kost kon verdienen: ook dat zeer veel slaven vergunning hadden om buiten het oog van den meester of opzichter te gaan werken als arbeider en zelfs varensgezel, te visschen of iets dergelijks, of negotie te doen, mits zij elke week een bepaalde som oprachten; met het gevolg dat zij niet onder voldoende discipline waren. Het straffen met zweepslagen was hier niet gebruikelijk; de publieke straf was geeseling met watapana; huisstraffen hadden met een bullepees plaats, doch zelden tot een bovenmatigen graad.

Het militaire en defensiewezen. Hieromtrent zouden de Heeren G. en B. kort zijn, daar inspecteur Daniel Creefts eenigen tijd, te voren een verdedigingsplans bij den Prins en de Bewindhebbers der West In-

dische Compagnie had ingeleverd. Ofschoon de haven van Curaçao wegens het moeilijk binnenvaren gemakkelijk van de zeezijde tegen een vijand kon worden verdedigd, waren er verschillende plaatsen waar een ondernemende vijand met kleine vaartuigen een landing zou kunnen doen; voldoende troepen moesten er daarom zijn om zulks te beletten.

De schutterij bestond voor een groot deel uit menschen die weinig of niets te verliezen hadden en het was zelf gevaarlijk hen zich in den wapenhandel te laten oefenen tenzij onder een militaire subordiatie konden worden gebracht. De Heeren G. en B. waren van meening dat het beter was de geheele schutterij af te schaffen, waartoe toen een goede gelegenheid was, wegens het gedrag der schutters in de laatste onlusten en den eed dien zij aan hunnen kapitein gedaan hadden. De zoogenaamde cavalerie was van geen nut; de manschappen, bijna allen oude lieden, die geen van allen paarden hadden, werden alleen gebezigd voor het doen van boodschappen. Als een groot schip in zicht was, werd een zoogenaamde ruiter te voet of op een ezel van een buitenpost naar de stad gezonden om rapport te doen, meestal bereikte hij de stad lang na de aankomst van het schip. De boschschieters of artilleristen waren bijna allen oude en onbekwame menschen; slaven vervulden de tamboersplaatsen als men iemand noodig had, en de meester kreeg het tractement en rantsoen. Onder de soldaten bevonden zich veel oude, gebrekkige, verminke manschappen; gelukkig voor hen was in tijd van vrede de dienst zeer gemakkelijk, want de wacht was nog geen vijftig passen van hunne woning. In den laatsten oorlog van de Republiek met Engeland is er op Curaçao een Vrijcorps opgericht, ongeveer 250 man sterk, ten deele ‘opgeraapt volk’, onbedreven in den wapenhandel. Dit corps werd over de buitenposten verdeeld en heeft over de zes ton gouds gekost. Voor hetgeen er met weinig voordeel voor zoodanige hulpmiddelen is uitgegeven had een reguliere troep onderhouden kunnen worden. De stad was zoo dicht bij de muren van het hoofdfort, dat de eenige veilige plaats moest zijn, aangebouwd, dat men over een plank of ladder uit de vensters der huizen in het fort kon komen; voor de batterij en het fort aan de zeekant waren er magazijnen gebouwd, zoodat deze geheel aan het vijandelijk vuur blootgesteld waren; het groote kruitmagazijn lag aan den zeekant ver van het fort en bij een aanval zou het niet mogelijk zijn kruit daaruit te halen. Konden de Heeren G. en B. meerdere soortgelijke aanmerkingen maken, van den anderen kant moesten zij de aandacht vestigen op ‘eenige andere poincten raakende het bestier over dit eiland alhier in het Vaderland namentlijk de wijnige aandagt op de petitiën door den Cheff gedaan, de geringe zorg met welke de ammunitiën en provisiën worden nagezien, de uytzending van onbekwame bediendens en diergelijken.’

Alhoewel het den Heeren G. en B. niet mogelijk was de noodige veranderingen in het bestuur en ambtenaren te maken, begrepen zij niet te mogen vertrekken, zonder aan den eenen kant de ingezetenen te hebben laten zien hoeverre een gedeelte der bevolking zich tegen de wettige overheid vergrepen en zich aan straffen schuldig gemaakt had, en aan den anderen kant Directeur en Raden te hebben aangetoond hoe zij hun plicht hadden verwaarloosd en zelf oorzaak waren van hun gering gezag. Om deze redenen lieten zij een publicatie afkondigen en hielden zij bij hun vertrek een zeer ernstige toespraak en aanmaning aan het adres van Directeur en Raden. Dezen waren daardoor zo getroffen, dat zij hun secretaris aan boord van het schip zonden om zich deswege te beklagen en mede

te deelen, dat daar er geen tijd meer was, zij de toespraak schriftelijk zouden beantwoorden en het antwoord naar St. Eustatius nazenden. De Heeren G. en B. droegen den secretaris op Directeur en Raden te zeggen: ‘dat wanneer dezelve met een bedaard gemoed de voormelde aanspraak overweegden, zij dan overtuigd zouden worden, dat niets in dezelve was vervat hetgeen niet volkomen was bewezen door het eigen aveu van den Raad, door derzelver notulen en overgegeven stukken, doch dat zij het gemelde antwoord zouden afgwarten’ (G. en B. voegen hier aan toe, dat zij op St. Eustatius ‘een ampele missive hebben ontvangen, in welke niets weezenlijks ter defensie was bijgebracht.’) Van de hoogereren -verklaren zij in hun raportwaren eenige weinigen niet zonder verdiensten en onder de minderen eenige trouwe bedienden; vooral het ontvangers en boekhouderskantoor was in zeer goede orde.

De Heeren G. en B. wilden tegen 26 November vertrekken, doch onder de equipage van het schip waren er 78 zieken onder wie verschillende met zware koorts en rooden loop; en het was niet vóór den tienden December 1789 dat zij naar St. Eustatius onder zeil konden gaan.

Bij hun vertrek uit Curaçao verklaren de Heeren Grovestins en Boey aan het slot van hun verslag, hebben zij, ‘niet hetzelfde genoegen moogen smaaken hetgeen zij te vooren te Essequebo en Demerary hadden genoten, namentlijk van de meeste leden der Regeering en amptenaren te vreedden gesteld en derzelver geneegenheid te hebben verworven; dan zulks belet niet dat zij de vrijheid moeten neemen Curaçao en deszelfs inwoners in de gunstige gedagten van Uwe Hoogheid aan te beveelen, als zijnde een plaats van het allergrootste aanbelang voor de Nederlandsche Scheepvaart en welke voor de commercie van nut kan zijn.’

De Caraïben

door M.D. Latour O.P.

Mensen, die op een eiland in de Caraïbische zee wonen, wensen allicht een en ander te weten over die beruchte Indianen, die eeuwenlang de schrik van West-Indië geweest zijn en die kans gezien hebben, hun naam te doen vereeuwigen, door deze te schenken aan onze grote Amerikaanse middellandse zee. Wie en wat de Caraïben waren is ons voornamelijk bekend geworden uit de geschriften van verschillende missionarissen, waarvan Père Labat een van de bekendste is. Deze Franse Dominikaan, die omstreeks 1700 als missionaris te Guadeloupe werkzaam was, heeft werken gescheven, die hem een Europese vermaardheid verworven hebben en die nog steeds herdrukt, bestudeerd en aangehaald worden.

Het is daarom wenselijk eerst iets over den Pater zelf te vertellen.

Jean Baptiste Labat werd geboren te Parijs in 1663. Zijn familie was afkomstig van de Landes, een kuststreek in het Zuid-Westen van Frankrijk, zich uitstrekkend tussen de beroemde badplaats Biarritz en de mond van de Gironde. Labat is daar nog steeds een vaak vóórkomende naam. Men is natuurlijk geneigd deze naam uit te spreken volgens de gewone Franse uitspraakregels, dus zonder hoorbare **t** op het eind. De plaatselijke gewoonte echter van de Landes eist, dat de **t** wordt uitgesproken.

Over zijn studies weet men weinig. Vermoedelijk maakte hij ze in hetzelfde klooster, waar hij in 1682 als novice intrad en waar hij 11 April 1685 zijn religieuze geloften aflegde. Het was het Jacobijnenklooster van de rue Saint Honoré, het zelfde, waar het gepeupel van 1793 zijn hoofdkwartier opsloeg. Pater Labat bleef er zijn hele leven aan gehecht. Later, na twee en twintig jaar reizen, zou hij er terugkeren om te overwegen, te werken en te sterven.

Na zijn geloften zien we hem rondtrekken om te preken; hij wordt leraar in de wijsbegeerte en wiskunde aan het college te Nantes, maakt een oorlog in Vlaanderen mee als aalmoezenier bij een regiment. Militaire neigingen waren hem niet vreemd. Op Guadeloupe zien we hem het pastoorschap enige tijd verwisselen voor het bevelhebberschap in de strijd tegen de Engelsen.

In 1693 valt hem een oproep in handen voor missionarissen voor de Amerikaanse eilanden. Zijn apostolische geest, samen met zijn onmiskenbare zucht naar het ongewone en avontuurlijke, deden hem aanstonds besluiten, zich op te geven voor West-Indië.

Het portret van Père Labat in de Collection Petitot te Parijs geeft hem weer als een groten, zwaren man. Dit is echter historisch volkomen onjuist; hij was klein van gestalte en broodmager; de dokters gaven hem geen lange levensduur. Het gedeelte van zijn leven, dat samenvalt met zijn reizen, is door hem zelf akelig minutieus beschreven. Hij bespaart ons letterlijk geen enkele bijzonderheid, zelfs niet het recept van de purgaties, die hij bij tijd en wijle inneemt. Behalve zijn priesterlijke arbeid, verrichtte hij werkzaamheden op allerlei ander gebied. Hij bouwt kloosters,, forten en batterijen, legt suikerplantages aan, begint een teelt van cochenille-luizen, waar men prachtige rode verf van maakte, vindt verbeterde suikermolens uit, bestudeert en beschrijft tot in de uiter-

ste bijzonderheden de mensen, vogels, vissen, zoogdieren en planten en het is hem niet kwalijk te nemen, dat hij zo nu en dan ook wel eens met spek schiet.

Als in 1705 Père Cloche een Dominikaan zoekt om op het Generaal Kapittel van Bologna de privileges van de Missie te verdedigen, is Père Labat de uitverkorene. Hij vertrekt naar Europa om niet meer naar Amerika terug te keren. Hij wilde eigenlijk te Marseille landen, maar de Engelsen blokkeerden Gibraltar, hetgeen hem dwong te Cadix aan land te gaan op 10 October 1705. Daarmee behoren zijn missionarisjaren tot het verleden. Hij schreef en vertaalde vele boeken en stierf op 75 jarige leeftijd te Parijs.

De titel van zijn meest bekende werk over West Indië heet in de Nederlandse vertaling van 1725:

‘Nieuwe Reizen naar de Franse Eilanden van America. Behelsende de Natuurlijke historie van die Landen, derzelver Oorsprong, Godsdienst, Regering der oude en tegenwoordige Inwoonders; alsook die der zwarte Slaaven. Beneffens de oorlogen en voornaamste Gevallen, die in het lang verblijf van den Auteur in dat Land zijn voorgevallen. Als ook: Een nauwkeurige Verhandeling van het maken der Suiker, Indigo, Cochenille, Cacao en andere nuttigheden, tot den Koophandel dienende. Zijnde dit nuttig werk in 't Franse beschreven door den Heer P. Labat. En in 't Nederduitsch in 't ligt gebragt door W.C. Dijks. Met veel fraye kopere Plaatsen verciert, in de Eilanden door den Autheur zelfs afgeteekent. Te Amsterdam, bij Balthasar Lakeman. 1725.’

De Caraïben worden in dit werk beschreven met zoveel uitvoerigheid en afdalend in zoveel bijzonderheden, dat we slechts hier en daar een greep kunnen doen, waardoor we echter een vrij goed en volledig beeld krijgen van deze machtige en gevreesde Indianenstam.

Hun Uiterlijk.

‘Zij waren zeven en veertig in getal, zo mannen, vrouwen als kinderen, in twee vaartuigen, waarmede zij aangeland waren. Hun gestalte is gewoonlijk wat boven het middelmatige. Zij zijn allen welgemaakt en goed geproportioneerd en de trekken van het aangezicht zijn tamelijk aangenaam. Slechts het voorhoofd schijnt iets buitengewoons te zijn, omdat het zeer plat en als ingedrukt staat. Echter worden zij zo niet geboren, maar zij dwingen het hoofd van de kinderen met geweld tot het aannemen van deze gedaante, door een klein plankje, dat zij over het voorhoofd heenleggen, daarop strak vastbinden en zolang daar laten, totdat het voorhoofd zijn vastheid heeft verkregen en plat blijft; zodat ze, zonder hun hoofd op te heffen, bijna lijnrecht boven zich kunnen zien.’ (Deel 1, 23ste Kapittel, blz. 188).

Hun Onverschilligheid.

‘Zij zijn zeer blijde, wanneer zij een snaphaan (geweer) kunnen krijgen; maar hoe goed deze ook is, ze zien al spoedig kans hem ongebruikbaar te maken, hetzij dat ze hem doen barsten, door teveel buskruit daarin te doen, hetzij dat ze de schroef of een

ander stuk verliezen, omdat ze zwaarmoedig van aard en zonder werk zijnde, gehele dagen op hun hangmatten liggen en zich met niets anders, dan met het uit elkander halen en in elkander zetten van een geweer bezig houden. En daar het dikwijls gebeurt, dat ze de plaatsing van de stukken vergeten, of dat ze er een van verliezen, werpen ze de snaphaan geheel weg, zonder meer enige moeite daaromtrent te doen en zonder verdrietig te worden, want ze zijn de onverschilligste schepsels van de gehele aardbodem.' (Idem blz. 192).

Drie tere punten. Ongodsdienstigheid.

‘Daar zijn maar drie dingen, waarin men niet kan bemerken, dat de Caraïben onverschillig zijn: ten eerste omtrent hun vrouwen, waarop ze zo jaloers zijn, dat zij ze om de minste argwaan doden, ten tweede in hun wraakgierigheid en omtrent dit punt zijn nauwelijks lieden in de gehele wereld te vinden, die levendiger en werkzamer zijn om gelegenheid te zoeken om zich te wreken, zodra ze beledigd zijn; en ten derde omtrent de brandewijn en andere sterke dranken. Zij geven daarvoor al hetgeen zij hebben en drinken er vervolgens zeer overdadig van. Buiten deze drie punten is niemand in staat hun aandacht ergens voor te wekken.

Al hetgeen men tot nu toe gedaan heeft om ze te onderrichten en ze de christelijke religie te doen omhelzen, is vruchteloos geweest. Onze Orde (de Orde van de Predikheren of Dominikanen) heeft er sedert dertig jaren enige missionarissen onderhouden, die hun taal hebben geleerd, die met hen hadden geleefd en die hen in de geloofsartikelen en in de gebeden hadden onderricht en niets nagelaten, dat enigzins dienstig had kunnen zijn om ze tot God te bekeren, maar zonder vrucht.

De Pater Raymundus Breton en Philippus Beaumont van onze Orde, zijn langer dan vijf en twintig jaar op Dominica gebleven zonder iets anders te bereiken, dan het dopen van enige kinderen, die op sterven lagen en van enige zieke volwassenen, waarvan zij bijna zeker waren, dat ze binnen weinige ogenblikken de geest zouden geven. (Idem blz. 197)

Onbetrouwbaar personeel.

Ik zou me dikwijls van dezen gevluchten Caraïbe hebben kunnen bedienen en ik zou het zelfs geprobeerd hebben, of ik hen onder redelijke voorwaarden in mijn woning had kunnen behouden, indien ik geloofd had, dat ik enige dienst van hen had kunnen verwachten, maar dat is bijna een onmogelijke zaak, want zij zijn zeer achteloze en koppige mensen en men moet hen zeer veel toegeven. Zij kunnen niet dulden, dat men hen iets gebiedt, en hoe groot een misslag zij ook begaan, moet men zich echter wel verwachten, om ze daarover te berispen of ze terzijde aan te zien, want hun hovaardij is omtrent dit stuk onbegrijpelijk. Daar vandaan is het spreekwoord gekomen: ‘Een Caraïbe van terzijde aanzien, is hem slaan; en hem slaan is hem doden en zichzelf in gevaar stellen gedood te worden.’

Zij doen slechts hetgeen zij willen, wanneer ze willen en zoals zij willen, zodat het dikwijls gebeurt, dat, wanneer men ze nodig heeft, zij niets willen doen; of dat, wanneer men hen beveelt op jacht te gaan, zij willen gaan vissen, en dat moet men allemaal door de vingers zien. De korste weg is, dat men ze niet gebruikt, of nooit staat op hen maakt en hen niets in handen laat; want zij zijn gelijk kinderen, die alles willen hebben, wat zij zien en behandelen het zonder achting, nemende, etende en drinkende zonder onderscheid al hetgeen zij kunnen betrappen.’ (Idem blz. 224).

Zijn de Caraïben Menseneters?

Het is een mislag te geloven, dat de wilden van onze eilanden menseneters zijn en dat ze expres ten oorlog gaan om gevangenen te krijgen, om zich daaraan te verzadigen, of dat ze ze bewaren om ze later op te eten. Ik heb bewijzen van het tegendeel, die klaarder dan de dag zijn. Het is wel waar, dat ik door verscheiden van onze kapers heb horen zeggen, dat naar de kant van de landengte van Darien (Panamá), van Boca del Toro, van het eiland d'Or of het Gulden Eiland en van andere plaatsen van de Kust, heen en weer zwervende

Natiën worden gevonden, die de Spanjaarden Indiëns braves of dappere Indianen noemen, die nooit enige verkering met iemand willen hebben en die al degenen, die in hun handen vallen, zonder barmhartigheid opeten. Maar dat kan misschien waar zijn, maar ook misschien gelogen. Want indien ze met niemand enige verkering hebben, hoe kan men het alsdan weten? En indien zulks al waar was, wat zou er uit worden bewezen ten opzichte van onze Caraïben der eilanden, zo ver van de voornoemde gelegen?

Ik weet dat de Markies d'Angennes, die in het jaar 16..... het Koningsfregat de Toveresse commandeerde, zijn sloep met 18 man, die daarin waren, verloren heeft, die, wanneer ze uit een rivier water wilden scheppen, door de Indianen opgelicht werden; en men kan gissen, dat ze de mensen, zo dode als levende ontvoerende, zulks niet gedaan hebben, dan om zich met hun vlees te verzadigen.....

Ik weet insgelijks - en het is waarachtig - dat er in het begin, wanneer de Fransen en Engelsen zich op de eilanden hebben neergezet, verscheidene lieden van die twee Naties gedood, gerookt en door de Caraïben gegeten zijn; maar dat was een ongemene (ongewone, uitzonderlijke) daad bij deze volkeren. Het was de woede, die hen tot deze buitensporigheid aanzette, omdat zij zich niet volkomen konden wreken over het ongelijk dat de Europeanen, door hen uit hun landen te verdrijven, hun aandeden.

Het is wel waar dat, wanneer ze iemand doden, zij de leden daarvan boekaneren (drogen en roken) en het vet in enige kalebassen doen en mede naar huis nemen, maar dat is gelijk als een zegeteken van hun overwinning en dapperheid, ten naaste bij zoals de wilden van Canada het hoofdhaar van hun vijanden nemen en bewaren. Onze wilden zijn wat beleefder, want indien zij enige vrouwen gevangen krijgen, van welke kleur of natie deze ook mogen zijn, verre van haar iets kwaads te doen, is het zeker, dat zij ze met zachtheid behandelen, en dat zij haar, als ze willen, trouwen, en ze zo hoog achten, alsof ze van hun eigen natie waren. Wanneer het kinderen zijn, voeden zij ze onder zich op, zonder aan het doden van hen te denken, en het ergste dat hun kan overkomen, is dat zij aan de Europeanen worden verkocht.

Ten opzichte van de mannen, die zij met de wapenen in hun handen vinden, is het zeker, dat zij ze in de eerste hitte van het gevecht doden, zonder de moeite te doen om hen gevangen te nemen. Ik herhaal het dan nog eens dat, wanneer ze enige ledematen dergenen, die ze gedood hebben, boekaneren, zulks maar geschiedt om de heugenis van het gevecht en de overwinning levendig te houden en om zich tot wraak en tot uitroeien van hun vijanden aan te moedigen en niet om zich daarmee te verzadigen.' (Deel III, I, blz. 197, 198).

Mannentaal, vrouwentaal, geheimtaal.

De Caraïben hebben drie soorten van spraken. De eerste, de gemeenste (meest verspreide) en die welke alle mensen spreken, is aan de mannen eigen. De tweede is aan de vrouwen zodanig eigen, dat, hoewel de mannen deze verstaan, zij zich voor onteerd zouden houden, indien zij aan hun vrouwen, indien deze de stoutheid hadden gehad om hen in deze taal aan te spreken, in diezelfde taal geantwoord hadden. Zij verstaan de spraak van haar mannen en moeten zich daarvan bedienen, als zij hem aanspreken, maar ze gebruiken die nooit, als ze onder elkaar spreken en besteden

daartoe geen andere, dan haar eigen taal, welke van die der mannen geheel verschillend is.

Daar is een derde taal, die alleenlijk bij de mannen, die in de oorlog zijn geweest, en voornamelijk bij de ouden bekend is; doch dit is veel meer een brabbeltaal, die

zij uitgevonden hebben, dan een spraak. Zij gebruiken ze op vergaderingen van aangelegenheid (belang), welker resolutiën (besluiten) zij geheim willen houden, want de vrouwen en jongelieden verstaan er niets van.

Uit deze eerste twee talen trekt men een gevolg, dat rechtmatig genoeg is, te weten, dat de wilden, die Christoforus Columbus op de kleine eilanden van het Oosten (die men de Antillische of Vooreilanden noemt) heeft gevonden, op die eilanden niet oorspronkelijk zijn geweest, want daar is een zeer groot onderscheid tussen die van de kleine eilanden en die van Terra Firma of het Vaste Land van Amerika, dat daar het naast bij ligt, met dewelke zij voortdurend in oorlog zijn, en tussen degenen, die de Spanjaarden op de grote eilanden hebben gevonden, hetzij ten opzichte van de taal, hetzij t.o.v. de zeden en de costumen (gebruiken).

Hun Afkomst.

De auteurs, die over hun afkomst geschreven hebben, geloven, dat zij uit Florida komen en dat ze naar de kleine eilanden gebracht zijn, of bij toeval, of omdat ze zich in hun land te talrijk bevindende, of door hun vijanden vervolgd wordende, genoodzaakt zijn geweest hun geboorteland te verlaten en nieuwe landen te gaan ontdekken, om zich daar te vestigen. Dit gevoelen is hierop gegrond, omdat zekere Indianen van Florida bijna de zelfde taal spreken als onze Caraïben en ook dezelfde gewoonten hebben, hetgeen men bij geen van de Indianen van de grote eilanden en van sommige plaatsen van Terra Firma vindt; want de spraak van dezelve lijkt in het minst niet op die van onze Caraïben, hoewel ze zeer nabij die welke de vrouwen spreken, komt.' (Over taal en afkomst: Deel III, 1, blz. 202, 203).

De Caraïben rookten sigaren.

'Men gebruikt in Amerika schier geen tabakspijpen. De Spanjaarden en Portugezen, vele Fransen en Engelsers, bijna al de Negers en al onze Caraïben roken aan einden, of gelijk de Spanjaarden zeggen, aan cigales. De cigale of een eind tabak is een klein en rond stuk van zes of zeven duimen lang en vijf tot zes liniën dik, samengesteld uit bladen tabak, op deze lengte gesneden en gewikkeld in een stuk blad, de rok genaamd, hetwelk netjes gedraaid is rondom die, welke het midden uitmaken en waarvan men het einde met een draad dichtbindt. Het is dit gedeelte, hetwelk men in de mond houdt, terwijl het ander aangestoken is. Het is, gelijk men ziet, een natuurlijke pijp, die de tabak en het werktuig om te roken in zich verenigt.

(Deel III, 2de helft, blz. 87)

We geven hier geen kritiek op het werk van Pater Labat, doch vermelden slechts als merkwaardigheid, dat er vroeger op Aruba Caraïben moeten gewoond hebben. Omstreeks 1882 heeft Pastoor van Koolwijk (Oranjestad) er een typische Caraïbenschedel gevonden met afgeplat voorhoofd, zoals door Père Labat hierboven beschreven wordt. Omstreeks 1840 stierf op Aruba een man, die men voor den laatsten onvervalsten Arubiaansen Caraïbe hield. Zijn naam was Nicolaas Pyclas en hij leefde

als een wilde in de bossen van Savonet. Zijn voedsel bestond uit zeeslakken (cocolishi, carcó) en wilde kruiden en hij sprak en verstond de taal van de oude Caraïben. Hij was volkomen godsdienstloos en werd op zekere dag dood gevonden, hangend over een dikke boomtak, niet ver van zijn woning. Zijn lijk werd ter plaatse op de grond uitgestrekt en met een laag aarde en stenen bedekt.

Zijn schedel prijkt nu in 's Rijks Ethnographisch Museum te Leiden.

Dr. L. Grollenberg O.P.
De Scheuring in de Gereformeerde Kerken in Nederland
(Vervolg van pag. 337. 3e Jaargang).

Zeer dikwijls en met zeer veel klem wordt in de recente gereformeerde literatuur de overtuiging uitgesproken, dat het in de huidige strijd gaat om het zuiver belijden van Gods Woord, en dat deze belijdenis in geen geval mag worden scheefgetrokken door wat men wel met de naam van ‘theologische constructie’ betitelt. Daaronder schijnt men te verstaan: een logisch geheel van stellingen, waarvan er wel enkele zijn gebaseerd op teksten van de H. Schrift, maar andere met letter en geest van den Bijbel in strijd zijn. De consequente doorvoering nu van dit beginsel is het, wat ons van katholiek standpunt uit hoopvol voorkomt.

Of deze hoop gegrond is, moge de lezer beoordeelen aan de hand van de volgende beschouwing over een belangrijk punt van het leerstellig geschil, nl. de Doop. Hierbij dienen wij uit te gaan van wat het Nieuwe Testament over het Doopsel zegt. Helaas moeten wij wegens gebrek aan ruimte volstaan met verwijzingen naar de voornaamste teksten en vertrouwen dat de belangstellende lezer ze nauwkeurig zal nagaan; de doopteksten immers blijken fundamenteel voor de geheele opvatting van het christelijk leven en zijn een onuitputtelijke bron voor vruchtbare overweging. Men noteere met zorg alle uitdrukkingen die worden gebruikt om het Doopsel zelf, de toestand der gedoopten voor en na het ontvangen van dit sacrament enz. aan te duiden, en men lette er vooral bij Sint Paulus voortdurend op, om welke reden hij den Doop ter sprake brengt. Ziehier de teksten:

1) Joh 3:1-10; 2) Titus 3:1-7; 3) Ef 5:26; 4) Matth 28:19 5) IKor 6:9-11 Verg. Hand 22:16; 6) Rom 6. Verg. Gal 2:19-20 waarin dezelfde gedachten: gekruisigd met Christus-dood voor de Wet-levend voor God, als in Rom 6:6, 11 en 14. Verg. ook nog Gal 5:24 en 6:14; 7) Kol 2:20, 3:3 Rom 6:11 8) Kol 2:11-13:9) Kol 3:1-13; 10) Gal 3:25-28; 11) Verg. Kol 3:10-11 met Gal 3:27-28, IKor 12:13 en Kol 3:15 in het verband. Verder Ef 2:15-18 12) IKor 10:1-13 schakel in een gedachtengang die al in 8:1 begint; 13) Rom 6:12, 13:14, Ef 4:22, IKor 10:6; 14) IKor 1:10-13 uit het feit dat allen in Christus gedoopt zijn is het zonder meer evident, dat zij geen scheuringen mogen maken en allen hetzelfde moeten zeggen.

Men kan de inhoud dezer teksten aldus weergeven:

Niemand kan het koninkrijk Gods zien of binnengaan zonder opnieuw geboren te zijn, door een geboorte uit water en Geest⁽¹⁾. Door dit bad der wedergeboorte en vernieuwing van den H. Geest heeft God ons gered, niet op grond van gerechte werken die wij hebben gedaan, maar op grond van

(1) Men lette op het veelvuldig gebruik van de verschillende vormen van het woord ‘nieuw’ in de teksten. Verg. ook IKor 5:17, Gal 6:15, Ef 2:15.

Zijn barmhartigheid (2). De kerk wordt gereinigd en geheiligd door dit waterbad, dat vergezeld gaat van een woord (3), de aanroeping van den Vader, den Zoon en den Vader, den Zoon en den H. Geest (4). Zoo zijn de ontuchtigen, overspelers, dieven en lasteraars van weleer in den naam van den Heer Jezus Christus en door den Geest van God rein gewasschen, geheiligd en gerechtvaardigd (5). Voor het oude, zondige wat in de Doop tenietgaat en voor het nieuwe, dat er door Gods Geest word gebaard of geschapen, vindt men de volgende uitdrukkingen:

Enerzijds wordt men in de Doop met Christus gekruisigd, wordt de oude mensch gekruisigd (6) sterft men met Christus (6,7) wordt men begraven met Christus (8) wordt het zondige lichaam ten onder gebracht (6) de oude mensch met zijn praktijken afgelegd (9) wordt men aan de slavernij der zonde onttrokken, in welker dienst men zijn ledematen had gesteld, voor wie men vroeger leefde, maar waarvoor men nu dood is (6,7) **Anderzijds** verrijst men in de Doop met Christus (6,9) wordt men met Christus levend gemaakt (8) wordt men met de nieuwe mensch bekleed (9) met Christus bekleed (10) wordt men slaaf van de gerechtigheid of van God, in wiens dienst men nu zijn ledemanten stelt, voor Wien men nu leeft samen met den verrezen Christus. (6,7). **Wat de verhouding tot de medemenschen betreft:** vóór het Doopsel stonden de mensen ver van elkaar door verschillen van ras, stand en geslacht; bijzonder waren joden en heidenen, ‘zij die nabij waren’ en ‘zij die verre waren’ gescheiden door de muur van de Wet. Al deze verschillen betroffen de oude mensch. In het Doopsel wordt die oude mensch bij allen met den éénen Christus bekleed. Nu is er geen jood meer of heiden, geen slaaf en geen vrije, geen man en geen vrouw, geen barbaar en geen Scyt meer, maar allen zijn één in Christus die bij allen de plaats van de oude mensch inneemt, Christus is alles in allen, zij vormen één lichaam in Christus (11).

Hoe God hier door een waterbad de oude zondigheid van de menschen afwascht ze verlost en ze één maakt in Christus, werd reeds in het Oude Testament voorafgebeeld, toen Hij de joden in de Roode Zee verlost van de Egyptenaren en hen, als één man geschaard rond Mozes, leidde naar het beloofde land, hen voedend met een wonderbaar voedsel. Maar evenmin als die verlossint van het joodsche volk en dat deelhebben van allen aan dezelfde geestelijke spijs voor iederen jood afzonderlijk definitieve redding beteekende is de redding der christenen door het waterbad definitief. Dit staan sluit een vallen niet uit. Want ondanks de geestelijke verrijzenis blijven in het sterfelijk lichaam lusten en begeerten naar het kwaad, waaraan men niet mag gehoorzamen, gelijk vele joden in de woestijn dat deden (12,13) Daarom moeten de gedoopten zich beijveren om het doopgebeuren voort te zetten en **eenerzijds** te dooden wat aardsch is in hun leden, dit alles af te leggen (9) hun ledematen niet weer in dienst te stellen van de zonde, het vleesch niet te vertroetelen tot begeerlijkheid (6,13), **anderzijds** zich voortdurend te vernieuwen naar Gods beeld, te zoeken naar wat boven is en te streven naar de sfeer van den verrezen Christus (9)

In hun verhouding tot de andere gedoopten moet het feit alleen, dat zij in Christus gedoopt zijn, het motief wezen om alle partijschappen en scheuringen te vermijden en allen hetzelfde te zeggen (14) geen boosheid en haat en afgunst jegens elkander te koesteren (2) maar zich te bekleeden met innige barmhartigheid, ootmoed, lankmoedigheid, verdraagzaamheid, kortom met de gezindheid die Christus eigen was, opdat in het één lichaam dan ook de vrede van Christus heersche (9)

Heel dit streven der christenen moet staan in het teeken der waakzaamheid: wie sta, zie toe dat hij niet valt! De wonderbare vereeniging met den Heer ontslaat geen enkele christen van zelftucht en onthouding. Paulus zelf geeft een sprekend voorbeeld: hij, die toch door den Heer zelf een uitverkoren werktuig was genoemd en met visioenen en openbaringen werd begiftigd, hij stelt zich voor als een wedlooper die den prijs nog moet behalen, als een worstelaar die de kamp nog niet heeft gewonnen; hij legt zich onthouding op en beukt zijn lichaam om niet na heraut geweest te zijn voor anderen, zelf afgewezen te worden. God zelf spreekt niet minder duidelijk: de vreeselijke gebeurtenissen met diegenen onder de joden, die toegaven aan hun begeerte naar het kwaad, heeft hij laten geschieden en laten opteekenen als een voorbeeld en een waarschuwing voor de gedoopten 12.¹⁾

Herinnert men zich nu de twee tegengestelde meeningen omtrent de Doop, dan ziet men het merkwaardige verschijnsel, dat het Nieuwe Testament aan beide partijen eenigzins gelijk geeft. Het valt de vrijgemaakten bij, als zij beweren dat de Doop voor allen hetzelfde is. Het geeft aan de synodalen volkomen toe, dat Doop en inwendige genade onafscheidelijk met elkaar verbonden zijn. Wat is de oorzaak van deze verrassende situatie?

Volgens de leer van Calvijn zijn de sacramenten geen instrumenten van Gods genade, doch slechts teekens en zegels. En de genade wordt alleen aan de uitverkorenen gegeven, die daarin noodzakelijk volharden. Zijn systeem is volkomen logisch, en zoolang de kerk bestaat uit een kleine kudde van menschen, die allen als volmaakte chrisprakijk te passen. Maar wordt zij een wereld-kerk, waarin vele gedoopten een onreld-kerk, waarin velegedoopten een onchristelijke levenswandel voeren en daardoor blijk geven niet uitverkoren te zijn, dan ontstaat er een zekere spanning tusschen de dogma's en de praktijk en rijzen de vragen omtrent de verhouding tusschen Verbond en uitverkiezing, de uitgestrektheid van het Verbond, en de waarde voor den enkeling van het Zegel des Verbonds. In de oplossing van die vragen kan men logisch de twee richtingen uit die men nu gaat, zoolang men tenminste vasthoudt aan de beginselen van Calvijn. Nu komt het ons voor, dat het juist dit vasthouden aan Calvijns beginselen is, dat beide partijen verhindert om alle doopteksten in hun voor de hand liggende zin te verstaan en hen in die merkwaardige situatie brengt ten opzichte van het Nieuwe Testament.

- 1) Deze vergelijking van de christelijke kerk met het joodsche volk in de woestijn was traditioneel. Zoo geeft Stefanus aan Mozes namen, die eigenlijk aan Christus toekomen, nl. 'hoofd en verlosser' en spreekt hij over 'de gemeente (kerk) in de woestijn.' Volgens sommigen heeft S. Paulus de uitdrukking 'heilige geroepenen' (klètoi hagioi) waarmee hij de Korinthiërs en de Romeinen aanduidt, gevormd naar de merkwaardige vorm 'heilige samenroeping' (klètè hagia), waarmede de Grieksche vertaling in Ex. 12:16, Lev 23:2 en volg, Num 28:25 een Hebreeuwsche uitdrukking weergeeft, die het woestijnvolk aanduidt, juist voorzoover het profane bezigheden staakt en zich geheel wijdt aan de dienst van God, dus juist in zijn specifieke functie van uitverkoren Godsvolk.

Wanneer de synodalen zeggen, dat de Doop de bezegeling is van de inwendige genade, dan moeten zij die teksten op de achtergrond laten, waarin wordt gezegd, dat de Doop voor allen hetzelfde is en die teksten, die zeggen dat de heiliging door den Doop wordt bewerkt, anders interpreteren. Want de dogma's over de sacramenten als zegels en over de volharding der heiligen moeten gesauveerd worden.

Beweren de vrijgemaakten, dat de Doop voor allen dezelfde is, dan moeten zij heenglippen over de teksten, waarin de Doop gekenmerkt wordt, niet alleen als bezegeling, maar zelfs als oorzaak der inwendige heiliging, om dezelfde reden.

Hoezeer het gereformeerde schriftonderzoek in zijn vrijheid wordt belemmerd door de binding aan Calvijns beginselen, moge blijken uit de volgende citaten. Zij zijn genomen uit een van de weinige strijdschriften, die ernstig werk maken van het Schriftbewijs, nl. 'Verbondscollectivisme' waarin Prof. H.N. Ridderbos het synodale standpunt verdedigt. De spatieering is van ons.

Op pag. 9 wordt Titus 3:5 geciteerd (woordelijk vertaald luidt dit versdeel: hij heeft ons gered door het bad der wedergeboorte en der vernieuwing van den Heiligen Geest). **'Daarmee wordt gezegd**, dat de Doop de inwendige, hartvernieuwende, wederbarende genade **beteekent en verzegelt**. De Doop **veronderstelt dus** naar zijn idee de wedergeboorte'

Op dezelfde pagina leest men bij Joh 3:5 'Met dit water wordt weer het doopwater bedoeld. En dit geboren uit water (d.i. gedoopt worden), kan daarom een voorwaarde voor het ingaan in het koninkrijk Gods genoemd worden, omdat het water (de Doop) hier weer in het allernauwste verband gebracht wordt met het geboren worden uit Geest (wedergeboorte). Wel komt deze wedergeboorte niet door den Doop tot stand, maar in den Doop wordt de wedergeboorte aldus **bezegeld en bekrachtigd**, dat hier van een geboren worden uit water en Geest, als een onverbreekelijke geestelijke realiteit gesproken kan worden. Als iemand niet "geboren is uit Geest" (wedergeboorte), dan kan van hem ook niet gezegd worden, dat hij "geboren is uit water" (den vollen Doop ontvangen heeft). Gelijk de wedergeboorte door den Doop wordt afgebeeld, aldus **veronderstelt** de Doop bij den doopeling deze wedergeboorte en **bekrachtigt** haar in haar doorwerking.'

Op pag. 10 bij Eph 5:26 'Ook hier komt het waterbad, d.i. de Doop, weer voor als het zinnebeeld en de bevestiging van de innerlijke reiniging, d.i. van de wedergeboorte en de heiligmaking door den Heiligen Geest. En zoo nauw is het verband tusschen Doop en innerlijke reiniging, dat het **ook hier** naar den letterlijken zin der woorden de schijn heeft, dat de Doop zelf de reiniging van het hart tot stand brengt. Dat is een sacramentele spreekwijze, waaraan echter de gedachte ten grondslag ligt, dat het waterbad van den Doop en de reiniging door den Geest van Christus a.h.w. niet los van elkander te denken zijn'.

Een buitenstaander verwacht nu, dat de auteur tegenover de vrijgemaakten zal bewijzen, dat volgens de H. Schrift de Doop alleen voor de uitverkorenen zulk een bezegeling der inwendige genade is en dus niet dezelfde voor allen. Maar dat is niet noodig; want ook zijn tegenstanders moeten vasthouden aan het dogma van de volharding der heiligen en dan is het gegeven bewijs voldoende: daaruit volgt dan logisch, dat alleen de uitverkorenen dezen Doop ontvangen. Daarom kan de schrijver Rom 6:3 zonder commentaar en teksten als Gal

3:27 buiten beschouwing laten. Hij volstaat met de opmerking: ‘Dat is de schriftuurlijke zin en idee van den Doop, en al leert de Schrift ook, dat dit alles niet op iederen individueelen doopeling van toepassing is, dit neemt niet weg, dat zij nergens den diepen zin van den Doop aan deze praktijk gaat aanpassen’.

Wanneer in de Doopkwestie beide partijen de H. Schrift ‘naar den letterlijken zin der woorden’ zouden aanvaarden, was het leerstellig geschil van de baan. De verzoeningsgezinden willen een compromis, te bereiken in broederlijke samenspreking. Het lijkt ons echter, dat een verzoening, waarbij de tegenstanders elkaar vinden in het eenvoudig aanvaarden van Gods eigen woorden meer in overeenstemming is met het gereformeerde ideaal dan een leerstellig compromis. In zijn sympathieke brochure ‘de psychologie van een schisma’ bedoelt Popma toch wel het ideaal van alle gereformeerden weer te geven als hij schrijft over het verlangen naar een kerk die ‘als een moeder al onze schreden begeleiden zou met de klare duidelijk taal van de Schrift, met haar profetisch **na-spreken, enkel maar na-spreken** van wat de Heere voor-zeide in zijn Woord.’ (p.28)

Wanneer men nu bij dit na-spreken van de Doopteksten in botsing komt met menselijke stellingen, dan is het voor iederen gereformeerde duidelijk wat hier wijken moet. ‘Elke binding aan menselijke wetenschap, aan menselijke vondsten’, schrijft Popma (p.16), ‘hoe goed bedoeld ook, tast in beginsel het hart van de Kerk aan.’ Hij schrijft dit wel met het oog op de stellingen die in de huidige strijd als menselijke constructies werden gebrandmerkt, maar het gaat ook op voor de machtige constructie van Calvijn. Hoezeer men dezen theoloog ook vereert, men geeft toch toe dat hij een mensch was, en dat ook aan zijn constructie een kerk zich niet binden mag.

Zeker wanneer een systeem het stempel draagt van zeer bijzondere historische omstandigheden en van de bijzondere geaardheid van zijn schepper, lijkt het gevaarlijk om de geloovigen de eeuwen door in hun belijden hieraan te binden. Nu is het stelsel van Calvijn niet in sereene beschouwing, maar als een fel protest in heftige strijd ontstaan, en het is gebaseerd op het zeer persoonlijke Godsbesef, dat het ‘decretum horribile’ kon formuleeren.

Calvijn wist ook wel, dat men in felle polemiek moeilijk aan eenzijdigheid ontkomt, en hij zou de eerste zijn, om na het luwen van de strijd een rustige toetsing van zijn stellingen aan Gods Woord geestdriftig toe te juichen. Wat nu zijn leer over de sacramenten betreft: in zijn ijver voor de eer van God streed hij tegen alle onwaarachtig en veruiterlijkt christendom; nu zag hij in het oude geloof, dat dóór de sacramenten genade wordt gegeven, de diepste oorzaak van alle mechanisme en sleur in het kerkelijk leven; dit streven en dit inzicht, samen met zijn logische deducties uit zijn praedestinatie-leer, schijnen hem, **veel meer dan rustige schriftuurstudie** te hebben gebracht tot de stelling, dat de sacramenten slechts teekens en zegels van genade zijn. Het blijft toch merkwaardig, dat de terminologie van zegel, bezegelen enz. in het N.T. **nergens** wordt gebruikt in verband met Doop of Eucharistie. Men kan wel tot de stelling **redeneeren**: de besnijdenis wordt zegel genoemd (Rom 4:11), de Doop wordt met de besnijdenis vergeleken (Kol 2:11), dus is de Doop een zegel. Maar het is de vraag, of deze redeneering leidt tot het gewenschte resultaat. De zin van de aangehaalde vergelijking is wel deze: zooals door de besnijdenis de voorhuid

werd weggenomen, zoo wordt door de Doop de oude zondigheid weggenomen, elders wel de onbesnedenheid des harten genoemd.

Nu zal een gereformeerde onmiddellijk opmerken, dat niet het gezag van Calvijn noch dat van de calvinistische traditie hem leidt bij de interpretatie van de doopteksten, doch zijn eigen, volgens de H. Schrift gevormd inzicht. ‘Ik kan mij niet indenken, dat de God die Zich in Zijn Woord aan mij als absoluut geestelijk en volkomen transcendent openbaart, Zijn hoogste geestelijke gave aan den mensch zou meedeelen door een simpele uitwendige wassing met water, al gaat die wassing dan ook vergezeld van de aanroeping van Zijn heiligste naam. Het is ondenkbaar, dat Christus, die ons toch kwam leeren God te aanbidden in geest en waarheid, een dergelijke op magie gelijkende praktijk zou hebben ingesteld. Bovendien: wanneer de Doop aan allen ook aan niet-uitverkorenen de inwendige genade gaf, dan zou men moeten aanemen, dat die geweldige gave van den Oneindige, Wiens trouw op iedere bladzijde van de H.-Schrift wordt verheerlijkt, zou kunnen verloren gaan door de zonde van een nietige mensch. Dat is onmogelijk!’ Zulk een gedachtengang is volkomen begrijpelijk in een geest, die in gereformeed milieu is gevormd. Wij gaan niet trachten die moeilijkheden te ontzenuwen en ook niet aantonen, dat vele groote schriftuurkenners vóór en ná Calvijn deze niet zagen. Wij vragen alleen dit: Kan zulk een gedachtegang, kunnen **verstandelijke moeilijkheden** een mensch machtigen om, waar het Woord zegt, dat God door den Doop zonden afwascht en heiligt, te zeggen, dat God door den Doop **niet** zonden afwascht en **niet** heiligt? Kunnen zij een mensch machtigen om, waar het Woord zegt, dat allen die gedoopt, zijn met Christus zijn bekleed, te zeggen dat **niet** allen die gedoopt zijn, met Christus zijn bekleed? Zoo ja, gaat men dan niet in tegen het ideaal van geloovig na-spreken, van absolute gehoorzaamheid aan het Woord? Wordt dan tóch niet het menselijke logica tot criterium van Gods openbaring?

In de H. Schrift zien wij dikwijls menschen geplaatst tegenover woorden en daden Gods, die hun volkomen tegenstrijdig voorkomen. En dan eischt God altijd volledige aanvaarding en overgave, dan eischt Hij **geloof**.- Abraham krijgt een bevel, dat volgens menselijke logica volkomen in strijd is met al wat God tevoren gezegd en gedaan heeft. Hij gehoorzaamt en de Bijbel prijst hem om zijn geloof.- Isaias moet namens Jahwe zijn volk verbieden, om in de hachelijke situatie, ter behoud van zijn nationaal bestaan, een bondgenootschap aan te gaan met zijn machtige naburen. Dit is tegen alle gezond politiek inzicht. Isaias eischt geloof.-Job ondervindt aan den lijve een pijnlijke tegenspraak tusschen Gods handelwijze met hem en datgene wat hem uit de openbaring over Gods volkomen rechtvaardigheid bekend is. Tenslotte dicteert Jahwe hem op overweldigende wijze de eenig juiste houding welke de mensch tegenover den Onbegrijpelijke moet aannemen: alle bedenkfels laten varen, zwijgen, aanvaarden,-Petrus kan zich niet indenken, dat Degene, Dien hij zoeven als Zoon Gods heeft beleden, zal vallen in de handen der zondaars. Men weet, hoe scherp Christus deze houding veroordeelde (Matth 16:23, Markus 8:33)- Zoolang Jezus in de synagoge van Capharnaum sprak over Zichzelf als het brood des hemels, konden de toehoorders dit nog overeenbrengen met hun schriftuurlijke ideeën omtrent God en den Messias. Maar toen Hij zeide dat men Zijn vleesch moest eten, morden zij. Zonder op hun moeilijkheden in te gaan, poneert Jezus hetzelfde nog eens (Juist als tegenover de moeilijkheden van Nicodemus). Zij kunnen het zich niet indenken en gaan heen: **zij gelooven niet**. De apostelen kunnen zich zeker ook niet indenken, hoe zij het vleesch van den Menschenzoon zullen eten, maar

Hij zegt het, de Heilige Gods, en zij aanvaarden den Onbegrijpelijke, **zij gelooven** (Joh 6).-Sint Paulus had veel met Grieken te maken, menschen die terecht groot gingen op hun verstandelijke gaven. Hij moest ondervinden dat de Atheners slechts naar hem luisterden zoolang zij zich de gepredikte waarheden konden indenken. Het is zeker niet toevallig, dat wij zijn sublieme uiteenzetting over de dwaasheid Gods en zijn begeesterde woorden over 'het gevangen nemen van alle denken, om het te brengen onder gehoorzaamheid aan Christus' juist aantreffen in zijn brieven aan de Korinthiërs. Voor hem is het geloof wezenlijk een gehoorzaamheid (hup-akoé, Rom 1:5, 6:17, 15:18, 16:26, II Kor 10:5 etc.). Is het verwonderlijk? Zij die gelooven worden gelijkvormig aan Christus en Diens werk bestond hierin, dat hij door zijn gehoorzaamheid tot den dood de ongehoorzaamheid kwam herstellen waardoor de mensch van God was afgevallen (Verg. Rom 5:19, Phil 2:8).

Het geloof is een gave; aan niets immers is de oude mensch meer gehecht dan aan zijn eigen inzicht en eigen wil. Slechts de kracht van Gods Geest is in staat, hem van zijn geliefd eigen standpunt los te maken. En eerst dan, wanneer de mensch zijn bedenkfels heeft laten varen en in Gods kracht de sprong heeft gewaagd in de dwaasheden Gods, 'eerst dan ziet hij alle tegenstijdingheden opgelost in de harmonie van een Wijsheid, die te beschouwen en te bewonderen en te bezingen hij nooit meer moede wordt.

De drang naar volledige gehoorzaamheid aan het Woord en de warsheid van menschelijke bedenkfels, die wij in de huidige strijd zoo sterk naar voren zien komen, hebben wij hoopvol genoemd. Hoopvol in de eerste plaats, omdat de consequente doorwerking dezer strevingen kan leiden tot oplossing van de dogmatische kwestie en tot vereeniging van die nu gescheiden zijn. Hoopvol vervolgens, omdat dan ook een veel oudere kloof tusschen christenen kleiner en kleiner zal worden. Het moge gereformeerden vreemd klinken, maar voor ons katholieken is het duidelijk: hoe zuiverder protestanten het Woord verstaan, hoe dichter zij naderen tot de kaholieke waarheid. Want het Oude Testament wijst naar het Nieuwe, en het Nieuwe wijst vanaf de eerste bladzijde tot de laatste naar de Kerk waarin het is ontstaan en waarvoor het is geschreven.

Naschrift

Blijkens de reacties zijn wij er in ons eerste artikel niet in geslaagd, in zoo kort bestek een overzicht der gebeurtenissen te geven, dat de instemming van beide partijen kon verwerven. Terwijl het van vrijgemaakte zijde als objectief werd begroet, ondervond het van synodale kant veel critiek. De voornaamste bezwaren vind men in het 'Gereformeerd Weekblad' van 12 April, onder de titel 'Correctie vereischt,' van de hand van Prof. N.H. Ridderbos. Maar wij vertrouwen, aan de eisch van Prof. Ridderbos te voldoen, wanneer wij onze lezers nadrukkelijk waarschuwen, dat zij zich voor het vormen van een objectief oordeel niet alleen op onze uiteenzetting moeten verlaten en minstens kennis nemen van genoemde critiek.

Een zuiver objectief oordeel schijnt overigens nog tot de onmogelijkheden te behooren. Zoolang de stofwolken van een strijd nog hangen boven een slagveld, is een helder gezicht niet mogelijk, zeker niet voor een buitenstaander die een vreemde is op het gevechtsterrein.

Uit onze beschouwingen moge gebleken zijn, dat wij niet de bedoeling hadden partij te trekken. Wij kennen aan beide kanten personen, die wij ten zeerste hoogachten en

met hen betreuren wij het, dat de polemiek dikwijls zulk een onchristelijk karakter heeft aangenomen. Met hen zijn wij het er op grond van het Woord over eens: Waar men strijdt met uitingen die de broederlijke schenden, strijdt men niet vóór het Koninkrijk van God; waar slechts over het hart van de naaste wordt geoordeeld, daar is de Geest van Christus niet.

Persoonlijk betreuren wij reeds bij de eerste kennismaking met deze strijd dat hier de Doop, die volgens de H. Schrift toch het beginsel is van eenheid in geloof en liefde, het uitgangspunt werd van een nieuwe verdeeldheid onder christenen. Dit betreurenswaardige feit inspireerde de beschouwing van het bovenstaande artikel.

N. van Meeteren.

Uit de dagen van Stuyvesant

Donkere wolken stapelen zich boven Curaçao.

De Excelentísimo Señor General, Don Ruy Fernandez de Fuenmayor, Gouverneur en kapitein generaal voor Zijne Majesteit Philips de IV, van de Provincie Venezuela, hield krijgsraad te La Guaira op den eersten September van het jaar onzes Heeren 1642.

Een paar dagen tevoren had hij de goede stad Santiago de Leon, reeds toen bekend onder den naam Caracas, verlaten, om het bevel op zich te nemen van het eskader, met zeer veel moeite en zorgen uitgerust, om met één slag de macht van den vijand te breken en den overmoedigen Hollander te verjagen van het eiland, waarop hij zich sinds 29 Juli 1634 genesteld had en van waaruit hij zich niet ontzag de gebieden van Zijne Majesteit te plunderen en te brandschatten.

Van het oogenblik af, dat hij, zeven jaren terug¹⁾ door de gunst van Zijne Majesteit, zich met het bestuur van de rijke provincie zag belast, had hij zich tot taak gesteld, den zoo herhaaldelijk geuiten koninklijken wensch te vervullen en Curaçao voor Castilië terug te winnen. Veel moeite en zorgen heeft hij zich getroost, veel nijd en tegenwerking waren zijn deel, vooral van de andere machthebbers, zijn collegas, heerschers met bijna koninklijke macht over de andere provincies van het nieuwe continent, die hem zijn plaatsje onder de zon niet gunden. Steeds moesten zijn plannen, hoe wijs ook beraamd, hierop afstuiten.

Nu liep zijn mandaat ten einde en was hij even ver als in het begin. Weliswaar had hij niet te klagen. Rijkdom en vaste goederen waren zijn deel; van een rustigen ouden dag kon hij verzekerd zijn als hij zich

1) Sommige geschiedschrijvers stellen zijn regering ten onrechte van 1632-1639.

nu terugtrok uit het politieke leven, maar hoe gaarne had hij toch gezien, dat zijn opdracht werd verlengd met nog een termijn. Zijn eerzucht was niet bevredigd, verder moest hij op den ingeslagen weg, de gunst van zijn vorst mocht hij niet verliezen. Iets moest er gedaan worden, hoe dan ook.

Bange dagen en slapelooze nachten waren zijn deel, nadat de tijding hem bereikt had, dat een smaldeel van vijf Hollandsche schepen zich had laten zien in de Lagune van Maracaibo, op den 15den October 1641. Hoe gaarne had hij zich zelf wijs gemaakt, dat de mare op een vergissing berustte, maar de bevestiging liet niet lang op zich wachten.

Een brief, door niemand minder geschreven dan den ‘Maestre de Campo’, Manuel de Velasco, in de stad Nueva Zamora (Maracaibo), liet geen twijfel over. De vijand lag voor de stad met vier groote schepen en twee sloepen, doch tot groote opluchting van de burgerij werden de vijandelijkheden niet geopend, maar zette de vloot koers naar het Zuiden. Doch, haalde het volk weer ruim adem, met de autoriteiten was dit niet het geval. Een koerier werd gestuurd naar Don Felix Fernandez de Guzman, Gouverneur van Merida om hem te waarschuwen voor het dreigend gevaar en aan te manen op zijn hoede te zijn.

De nederzettingen aan de Lagune moeten het ontgelden.

De vijand zette eerst koers naar ‘las Barbacoas de Mopero’, waar de verdediging onder Don Francisco Cornieles Briceño faalde. Deze schreef den Gouverneur op den 29sten daaropvolgende dat de pogingen door hem in het werk gesteld, om de producten, die daar ter verschepping gereed lagen, te vernielen, in zooverre waren gelukt, dat het den vijand slechts mogelijk was een kleine hoeveelheid te bemachtigen. Van hieruit werd koers gezet naar San Antonio de Gibraltar en Pueblo Nueve, waar zich de Gouverneur van Merida bevond, de reeds genoemde Don Felix Fernandez de Guzman. Deze, die geen genoegzaam aantal mannen waarop hij kon bouwen, te zijner beschikking had om de plaats te verdedigen, stak die in brand. Dit kon echter niet verhinderen dat de Hollanders een rijke buit naar binnen sleepten. Twee volgeladen schepen vielen hun in handen, waarin aan tabak alleen voor 70.000.-- pesos was geladen en ongeveer 200.000.-- pesos aan baar geld. In totaal werd de buit geschat op minstens \$600.000.--, waaronder niet gerekend het vaartuig volgeladen met wijn en koopmanschappen bij Punta Tamare genomen.

En, alsof dit niet genoeg was, had de vijand de driestheid zich den 31sten October, op den terugweg, weer voor Nueva Zamora te vertoonen en zijn vuur te openen op de stad, die niet meer dan drie kleine stukjes had om zich te verdedigen. Moporo en Tomocoro werden door landingstroepen in brand gestoken en vier uur lang, van 11 tot 3 uur in den namiddag, donderde het geschut en vielen de kogels in Maracaibo.

Toen heesch het admiraalschip de parlementaire vlag en werd een sloep gestreken, die een brief van den bevelhebber overbracht aan den Gouverneur Don Manuel de Velasco, waarin om een onderhoud werd gevraagd. Dit verzoek werd door den ‘Teniente y Capitan a Guerra’, Don Francisco Cornieles Briceño, op hoogen toon afgewezen.

De vijand bleef echter, alle pogingen ten spijt om hem te verdrijven. Wat was de reden? Ofschoon de Gouverneur het zich niet openlijk, wilde bekennen, wist hij wel

dat niet alle bewoners dezer landen loyaal genoeg aan Zijne Majesteit waren, om geen handel te drijven met den vijand, vooral wanneer deze de zeewegen beheerschte.

Doch aan alles komt een einde. De vijand zette koers naar Curaçao, maar de rust keerde niet terug in het gemoed van den Gouverneur. Iets moest er gedaan worden; de door den Koning zoo zeer begeerde en door den Gouverneur zoo dikwijls aan Zijne Majesteit voorgespiegelde verdrijving der gehate Hollanders uit hun rooversnest, Curaçao, moest nu, ten koste van alles ten uitvoer gebracht worden, wilde hij zijn positie handhaven. Wat stond thans voor de deur, nu die zelfde admiraal, die ontsteltenis en schrik had verspreid onder de bewoners der oeverstreken der Lagune van Maracaibo, Henrico Gerraldi,¹⁾ als Gouverneur van Curaçao, Jan Claesen van Campen was opgevolgd, die sinds het begin van het jaar 1641 het bewind had gevoerd?

Lang hield de spanning aan, niet weinig versterkt door de verklaringen van Cristobal de Ayala en Juan Nuñez Gallardin, die als krijgsgevangenen aan boord van een der schepen, het wel moesten weten:

‘Zij zullen terugkomen, nu zij zulk een flinken buit hebben meegenomen zonder eenig noemenswaardig verlies te hebben geleden’.

‘Wanneer de vijf schepen, die nu op de kust van Campeche opereeren onder kapitein Diego, bijgenaamd “El Mulato”, eenmaal terug zijn op Curaçao, zullen zij terugkomen.’

Gelukkig was dat niet gebeurd, maar wie weet hoe onverwachts een nieuwe slag kon vallen!

Neen, al waren de Hollanders weggetrokken en de Lagune weer vrij, rust had hij niet.

Met groote moeite, trots tegenwerking van collega's en, wat nog erger was, de onwil van ondergeschikten, zonder eenige geestdrift voor de goede zaak, was het hem gelukt een eskader bijeen te brengen, en nu hield hij krijgsraad. Niet over het doel der expeditie werd gesproken, dat stond vast: het rooversnest moest vernield, doch over het te volgen beleid. Nadat de admiraal zijnen bevelhebbers het doel der onderneming had ontvouwd, hun had uitgelegd wat met de expeditie op het spel stond, hoeveel van het gelukken afhing en de groote nadeelen, die uit een mislukking zouden voortvloeien, drukte hij hun op het hart hun plicht te doen, nu de oogen van Zijne Majesteit en de Hooge Regeering te Madrid op hen gevestigd waren. Hij beschreef hoe de andere Gouverneurs hem hadden tegengewerkt, ook de ‘Presidente de Sto. Domingo,’ in spijt van de cedula's van den Koning en vroeg hun hunne zienswijze, hoe gehandeld diende te worden. ‘Zullen wij met de “armada” eerst naar Cumaná varen om het geschut te halen, dat ons daar onthouden wordt, of zullen wij, zonder die kanonnen en ondanks het uitblijven van de hulp waarop wij rekenen, dadelijk aanvallen?’ ‘Er was toch tijd in overvloed,’ luidde de algemeene opinie, dus werd besloten de stukken te gaan halen.

De dreiging tegen Curaçao neemt vaste vormen aan.

Het krijgsvolk, de munitie en verder krijgsmaterieel moesten aan boord worden genomen en koers worden gezet naar het kasteel van Araya. In geval van tegenwind

1) Ontbreekt in de lijst van Hamelberg (De Nederl. op de W.I. Eilanden). Zie documenten archivo General de Indies bijeen gebracht en uitgegeven door Irene A. Wright B.A.-

echter, moest het eskader bij Kaap Codera aangekomen, den steven wenden naar de Aves eilanden. Van daar zou een landingsdivisie van 150 man voetvolk en evenveel Indianen in kleine vaartuigen worden overgescheept, die dan onder bescherming der nachtelijke duisternis een aanval moesten

doen op Bonaire en het fortje veroveren, dat daar was gebouwd, terwijl de grote schepen later zouden volgen om bij het aanbreken van den dag, het anker te kunnen uitwerpen in de haven van ‘Barbudo’,²⁾ de voornaamste van het eiland.

Weldra koos het eskader zee. De wind was gunstig en alles scheen een goeden uitslag te voorspellen. Op 26 September werd voor de tweede maal krijgsraad gehouden, thans aan boord van het vlaggeschip, ‘Nuestra Señora del Rosario y San Antonio’, op de ree van Cumaná. Besloten werd de reis naar het doel te vervolgen en niet langer te talmen. De Gouverneur der plaats weigerde het geschut af te staan, de hulk, die zich bij het eskader zou voegen was van minder belang, dus zou langer dralen om op haar komst te wachten, niet te rechtvaardigen zijn. Bovendien vreesde men, dat de desertie onder de soldaten zou toenemen, indien men langer doelloos op de ree zou blijven liggen.

Bonaire in het gedrang

De koers werd aangegeven; ditmaal werd de steven gewend naar het eiland ‘Roques de Buynare.’ Erg voorspoedig was de reis niet, denkkelijk had men te kampen met windstilte, niet ongewoon in deze tijden van het jaar op deze breedten, want het doel werd pas laat in September bereikt.

Hier werden voetvolk en Indianen aan boord van ‘piragua's en andere kleine vaartuigen ingescheept. Toen dit gebeurd was, zetten de schepen koers naar Bonaire, onder het direct bevel van niemand minder dan den Commandant der onderneming zelf. Voor goede loodsen, bekend met de landingsplaatsen op het eiland, was gezorgd. Het eskader zelf moest, den volgenden morgen ter reede aangekomen, verhinderen dat de bezetting, door de landingstroepen aangevallen, over zee naar Curaçao zou uitwijken en den Gouverneur van dit eiland bijtijds berichten van de geprojecteerde onderneming en het gevaar, dat het eiland bedreigde. Verder moest naar omstandigheden gehandeld worden.

Het expeditielegertje, eenmaal geland, zou zich in drie afdeelingen splitsen. Onder bescherming der duisternis zouden zij zich verdekt opstellen. Wanneer dan in den morgen de reveille in het fortje was geblazen, en de bezetting uitgetrokken om in de zoutpannen te gaan werken, zou de eerste kolonne deze onverhoeds aanvallen; de tweede het fort bespringen, terwijl de derde zich tusschen fort en ree zou dringen om een eventueelen terugtocht van den vijand aan dien kant onmogelijk te maken en, zoo noodig, hulp te bieden aan de bemanning van het eskader om de op de ree liggende schepen te bemachtigen.

Maar, de bevelhebber had buiten den waard gerekend. Ditmaal waren het de wind, de onkunde der loodsen en de onbekwaamheid der Indianen, die roet in het eten kwamen strooien. De zee was ruw, de lucht pikdonker en de loodsen, die de kust zoo goed zouden kennen, konden de landingsplaatsen niet vinden. Reeds vrij vroeg aangekomen, verloor men drie kwart van den nacht om naar een geschikte plek voor de landing te zoeken, die men niet kon vinden. In arren moede gaf de bevelhebber orde om te débarqueeren, het koste wat het kost. Een haar had het gescheeld of het gansche korps was verdronken bij de uitvoering van dit bevel. Ook de aanvoerder

2) Zie documenten Archivo Grl. Indies.

verkeerde in levensgevaar, maar wist gelukkig nog bijtijds den oever te bereiken. Nu stonden de mannen op het strand, doornat, zonder een vaag idee te hebben op welke plek ze wel geland waren. Onder het onbetrouwbare licht der sterren, zag men in de verte iets wits glinsteren en een sol-

daat, Juan Frances, met het eiland bekend, beweerde dat het de vesting was. Na de verkenning bleek het een zouthoop te zijn. Men was dus nog ver van de vesting en de opmarsch werd bevolen. Een Indiaan, ook bekend met het eiland, Alonzo Hernandez, verzekerde den Commandant dat de vesting ongeveer twee en een halve leguas verder lag. Klaarblijkelijk was de landing dan in de buurt van den tegenwoordigen ‘Sedesook’ (Zuidwesthoek) geschied. De marsch werd begonnen, maar na ongeveer twee leguas te hebben afgelegd over ruwe steenen en puntige klippen, begon het te gloren en kon van een overrompeling der vesting geen sprake meer zijn en dan nog met soldaten, uitgeput van vermoeienis en met doorgelopen voeten. De commandant besloot dus halt te maken om zijn mannen wat rust te geven.

Een uitkijk verwittigde hem, dat er een groot schip in de haven lag. De troep lag dus ongeveer op de hoogte van Punt Vierkant.

Vanuit de vesting klonken onverwachts een paar kanonschoten. Kortens tijd daarna, toen het bevel reeds was gegeven om den marsch te hervatten, berichtte dezelfde uitkijk, dat het fort in brand stond en het vaartuig onder zeil was naar zee. Van het eskader, voor zoover het uitzicht strekte, geen spoor.

Zo zag de admiraal het plan, waarop hij zoo lang gezind had, voor de verwerkelijking waarvan hij zich zooveel moeite en kosten had getroost, ja, zelfs zijn leven op het spel had gezet en bijna een weinig roemvolle dood in de golven aan de kust van Bonaire had gevonden, als rook vervliegen.

Wel zag hij zich zonder strijd meester van Bonaire, maar het grote doel, Curaçao, het rooversnest, te verassen, lag nu verder dan ooit, buiten zijn bereik, schoon hij het zich zelve niet bekennen wilde.

Moet men de verklaring van een overlooper, een Engelsman, Onofre Brien genaamd, te Puerto Cabello afgelegd, gelooven, dan had de bezetting de macht der Spanjaarden overschat. Ze dacht met 1000 man te doen te hebben, terwijl de sterkte slechts 300 man was. Tegen zulk een overmacht achtte zij zich niet opgewassen. Toen de uitkijk dan ook rapporteerde dat 16 zeilen van onder de kim te voorschijn kwam, staken de soldaten het fortje in brand, begaven zich aan boord van het scheepje, dat op zee lag, en kozen zee om den Gouverneur rapport uit te brengen en te waarschuwen voor de vloot. Lang zou deze niet in onzekerheid blijven, want daarvoor had Don Ruy zelf gezorgd, door een spion onder de mom van een parlementair met een brief van zijn hand naar den Gouverneur te sturen.

De bezetting van Bonaire, die op Curaçao landde, bestond uit 40 soldaten, 13 negers, 4 Indianen en drie Indiaansche vrouwen.

Ongeveer acht dagen bleef de vloot, die in den loop van den dag het anker op de ree had laten vallen, op Bonaire liggen. De Gouverneur stuurde afdeelingen uit om het eiland in alle richtingen te doorkruisen, te plunderen en gevangenen te maken. De ‘teniente maestre del campo,’ Capitan Vicente Biana, voerde het commando over één dier afdeelingen. Gevangenen werden echter niet gemaakt. Berichten over Curaçao, om zijn verder gedrag te bepalen, verkreeg de spaansche Gouverneur niet. Ten einde raad, besloot hij voor de derde maal een krijgsraad te beleggen. Het oordeel van de meerderheid was, dat - uithoofde van het hooge ziektecijfer onder de soldaten en matrozen, zoo in werkelijkheid als gesimuleerd; de weinige geestdrift onder der manschappen van hoog tot laag voor de onderneming; de door den aanvoerder in twijfel getrokken dapperheid der soldaten; de toestand waarin de schepen verkeerden,

en het geknoei van de bemanning om het vlaggeschip ernstig lek te maken enz. - het onverstandig

zou zijn succes te verwachten van zulk een gevaarlijke onderneming, als een aanval op het sterk verdedigde Curaçao. besloten werd dus om terug te keeren en eerst de berichten af te wachten van den soldaat Andres Rodrigues, die vanwege den bevelhebber der expeditie, den Gouverneur van Curaçao een brief ter hand zou stellen.

Met een klein vaartuigje moest Rodrigues naar Curaçao oversteken en, na aan zijn opdracht gevolg te hebben gegeven, naar Puerto Cabello of Cumare (Cumarebo??) terugkeeren. Een dag voor het vertrek van het eskader, verliet hij Bonaire. Geschreven instructies had hij niet, maar zijn opdracht luidde, dat hij oogen en ooren goed den kost moest geven om, eenmaal terug in Venezuela, nauwkeurig inlichtingen te kunnen geven over de toestand en de weerbaarheid van het eiland. De brief was slechts een hulpmiddel om zich toegang te verschaffen. Hij moest verder zijn koers vlak onder de kust bepalen en, bij de Sta. Barbarabaai gekomen, goed uitkijken naar forten en andere verdedigingsmiddelen en of er soms schepen daar ten anker lagen.

In hoeverre de gegevens, die hij medebracht van belang waren, valt moeilijk te zeggen. Volgens het proces verbaal van zijn verhoor waren die niet heel belangrijk, vast staat het evenwel, dat de Gouverneur van Curaçao het doel van zijn zending spoedig genoeg begreep en er wel voor zorgde, dat hij slechts datgene zag of hoorde wat hij zonder nadeel voor de verdediging mocht weten. Stuyvesant liet zich niet om den tuin leiden.

Stuyvesant's beleid.

Terwijl de piragua vlak onder de kust de baai van Sta. Barbara naderde, (tegenwoordige Spaansche Water) zag Rodrigues een schip van middelmatige grootte op zich afkomen, klaarblijkelijk met het doel om jacht op hem te maken. Hem bleef geen andere keus over, dan met volle zeilen voor den wind te vluchten in de richting van de St. Anna-baai, wat hem ook lukte. Voor den ingang gekomen, die afgesloten was door twee boomen met trossen aan elkaar en met kettingen aan den wal verbonden, draaide hij bij, streek de zeilen en liet een witte parlementaire vlag aan den mast hijschen. Dit sein werd weldra beantwoord door een eveneens witte vlag ‘en un caballero que hace frente de la mar’ (van een bolwerk of emplacement met front naar de zee¹⁾).

Om den ingang beter te kunnen verkennen, werd de piragua de haven binnengeroeid, heel langzaam en met gestrekte zeilen en vastgemeerd aan den oever, op de plek tegenover den hoofdingang van het fort, waar een militair stond toe te kijken naar de manoeuvre, terwijl de bezetting in twee rijen geschaard stond op de binnenplaats der vesting, van de poort tot aan de courtine tegenover.

Toen hij den alleen staanden toeschouwer toesprak, dacht Rodriguez niet beter, of hij had met een subalternen militair te doen. Hij verzocht hem den generaal te willen mededeelen, dat een bode van den Gouverneur van Venezuela de haven was binnengelopen, die een voor hem bestemde brief bij zich droeg. Hoe verwonderd was hij dus, toen de man dien hij aansprak en die een stok met een ijzeren punt in

1) Prof. Dr. C.F.A. van Dam vertaalt het woord ‘Caballero’ met hoogte, m.i. ten onrechte. ‘Caballero’ beteekent artillerie emplacement of bolwerk. (zie Documenten Archivo General de Indias).

den vorm van een speer of werp spies in de hand had, hem beval: ‘Saltar a tierra, Español, yo soy el general’ (stap aan wal, Spanjaard, ik ben de generaal).
Rodriguez deed wat van hem verlangd

werd en gaf den brief over aan den generaal, die niet Gerraldi, zoals door den bode verwacht, maar Stuyvesant bleek te zijn, die hem inmiddels was opgevolgd.

Deze gelastte twee man bij de piragua te blijven, om de Indianen tegen baldadigheden van de soldaten te beschermen, terwijl de bode zich weer moest inschepen en verdere orders afwachten. Zelf begaf hij zich naar zijn woning. Na een uurtje kwam een officier, die later de ‘maestro de campo’ bleek te zijn bij de piragua en noodigde Rodriguez met vele plichtplegingen uit te stappen en met hem mee te gaan naar den Gouverneur. Hij moest aan de rechterzijde van zijn begeleider stappen, voor welke eer hij beleefd bedankte. Zij liepen tusschen de, wederom ‘en haie,’ opgestelde troepen klommen de trap op en begaven zich in het vertrek van den Gouverneur dat boven de hoofdpoot was gebouwd.¹⁾

Hij moest plaats nemen op een naast dien van den Gouverneur geplaatsten stoel. Dadelijk werd bier gepresenteerd en op de gezondheid van den Prins van Oranje en den Spaansche Koning gedronken, waarna het gesprek werd geopend met de vraag van Stuyvesant: ‘Waarom laat de vloot zoo lang op zich wachten? Uit onderschepte brieven wisten wij reeds negen maanden geleden, dat die tegen Curaçao werd uitgerust.’ Het antwoord luidde, dat terwijl de schepen op Bonaire lagen, ongeveer vier honderd man ziek werden en ongeschikt voor dadelijken dienst, door het drinken uit een blijkbaar vergiftigde bron. Stuyvesant wierp de beschuldiging van bronnen te hebben laten vergiftigen, verre van zich af en vroeg uit welke bron de manschappen dan wel gedronken hadden en, toen hij hoorde, dat het uit de ‘arroyuelo’ (beekje) was, dat bij het fort, aan den zoom van het bosch stroomde, (sexá del monte²⁾ zeide hij, dat dit de reden was; dat de Hollandsche bezetting er nooit uit dronk, maar uit een andere bij de pannen.

Hierna ging men aan tafel en, niettegenstaande zijn protest, dat hij slechts een gemeen soldaat was, moest hij aanzitten met de officieren, waaronder vijf kapiteins, den maestre de campo en den sergeant majoor. Geneer je maar niet, wij zijn allen soldaten, ook de Prins van Oranje, mijn persoon en deze kapiteins.

Het maal bestond uit geiten- en schapenvleesch, Vlaamsch spek, gezouten vleesch en brood. (y el pan era brote’).

Denkelijk was het den Gouverneur te doen om hem te laten zien, dat zij niet krap waren in hun voedselvoorraad en van alles overvloed hadden.

Terloops onder het eten, merkte de Gouverneur op, dat het eiland zelf niets produceerde en alles van uit Vlaanderen (Nederland) moest worden aangebracht. Hij noodigde Rodriguez nog een dag of twee te toeven, wat deze afsloeg. Stuyvesant stelde hem een brief aan Don Ruy ter hand, waarna hij afscheid van hem nam. Tegelijkertijd werd hem ook een vrijgeleide uitgereikt, geldig voor drie dagen, daar hij toch vóór dien tijd wel het vasteland zou hebben bereikt. Een der laatste woorden van den Gouverneur was: ‘zeg aan den Generaal, dat indien hij deze vesting mocht willen bezoeken, evenals U, ik er niets op tegen heb.’ Hierna werd een salvo afgevuurd, de trommen geroerd en de hoorn gestoken; het krijgsvolk stelde zich weer in twee rijen op en, met uitzondering van den Gouverneur, begeleide de heele état-major hem naar de piragua, waar hij afscheid van hem nam. De zeilen werden geheschen en, terwijl het scheepje de haven uitzeilde, werd van het fort een salvo van een scherp schot

1) Dus op dezelfde plaats van het huidige Gouvernementshuis.

2) Dr. van Dam laat dit gedeelte onvertaald.

en twee losse schoten afgevuurd, wat door hem met een enkel haakbusschot werd beantwoord.

Onder het gesprek bij den maaltijd, vroeg de bode welk schip het wel was, dat uit de baai van Sta. Barbara te voorschijn kwam en jacht op hem maakte, toen hij onder de kust zeilde. De Gouverneur ontkende de mogelijkheid, dat een schip uit die baai zou zijn gezeild, om de eenvoudige reden, dat daar geen schepen lagen, waarna Rodriguez aanbod zijn verklaring onder eede te bevestigen, zoo volkomen zeker was hij, dat het schip uit die baai gezeild was. Na dit antwoord te hebben aangehoord, wendde Stuyvesant zich tot zijn staf en kon de bode zien, dat hij glimlachte, zonder dat hij de bedoeling ervan kon vatten, nog minder een verklaring ervoor vinden.

Wat beteekende deze glimlach? De bezetting wist, dat de Spanjaarden van plan waren in de baai van Sta. Barbara een landing te beproeven; toch werden geen batterijen aan de monding opgeworpen of een scheepsmacht ter plaatse gestationneerd. Lag het misschien in de bedoeling de baai als een val voor de Spaansche vloot te gebruiken, door de monding, na het invaren der schepen, door zinkers of door het laten zinken van schepen af te sluiten? Een raadsel, dat wel nooit opgelost zal worden.

Onmacht.

Alweer beleegde Don Ruy Fernandez de Fuenmayor te La Guaira krijgsraad op den 27sten October 1642.

Het rapport van Rodriguez werd overgelegd en de zienswijze, gevraagd van de bevelhebbers, die aan de expeditie hadden deel genomen. Hierop werd besloten, schijnbaar tegen den wensch van den Gouverneur in, de onderneming uit te stellen, totdat een betere gelegenheid zich zou voordoen. Deze expeditie kwam Spanje te staan op ongeveer 160.000.-- ducaten of *f.* 900.000.' ongeacht de menschenlevens, die er bij verloren gingen.

Meer dan ooit was de Gouverneur gedaald in de oogen van zijn ondergeschikten. Veel deerde hem dit echter niet, met de zienswijze van z'n ondergeschikten hield hij geen rekening, daarvoor was hij te trotsch: zoolang de gunst der Kroon zijn deel was, was zijn macht groot, wat het gemeen dacht, liet hem koud. Maar de vraag, hoe de hooge regeering te Madrid zijn gedrag zou beoordeelen, hoe zijne vrienden in de hoofdstad zijn terugkeer zonder eenig voordeel op den vijand te hebben behaald, na zooveel geld te hebben uitgegeven, moesten goedpraten en wat zijn collega's over hem en zijn expeditie zouden overbrieven, lieten hem geen rust. En hierbij kwam nog de beleediging hem aangedaan door niemand minder dan den Bisschop van Santiago de Leon, die zich niet ontzien had hem op 4 November een brief te schrijven, waarin hij gehoond en beleedigd werd en, geen rekening houdende met de omstandigheden, hem de schuld in de schoenen schoof van, uitgetogen te zijn met een macht van zes tien schepen, goed bemand en bewapend, zonder een schot met den vijand te hebben gewisseld, terug te zijn gekeerd. Hij kon de schuld gooien op zijn officieren en manschappen, zijn ondergeschikten het zwijgen opleggen, hun gevoelens te zijnen opzichte negeren, maar zich zelf bedriegen kon hij niet. Hoe dikwijls zal hij zich zelf de vraag niet hebben gesteld, waarom toch de vijand, meestal met een veel kleinere macht dan de zijne, met slechts twee of drie kleine vaartuigen,

zich overal kon doen gelden, de stoutste waagstukken uitvoeren, en hij niet. Het antwoord wist hij wel, maar zijn trots verbood hem zulks aan zich zelf te bekennen. Als reden van zijn terugkeer kon wel worden geproclameerd, dat zijn trouw aan zijn koning hem verbood diens schepen en

het leven zijner onderdanen op het spel te zetten in een onderneming, waarvan de uitslag minstens twijfelachtig was; in zijn hart wist hij het beter. Hij had vanuit Bonaire, desnoods tegen den wil van zijn bevelhebbers in, het bevel kunnen geven tot den aanval, maar dan zou hij en hij alleen de verantwoordelijkheid hebben moeten dragen, maar hij durfde het bevel niet te geven, hij wist dat hij niet de man was, die zijn ondergeschikten kon begeistereeren, tot gewaagde daden aanzetten, in een woord, hij was geen ‘conquistador.’

De roode haan kraait.

Intusschen bleven de Hollanders op Curaçao niet stil, een week nadat Rodriguez vertrokken was, werd Bonaire door een klein vaartuig met een bemanning van 8 matrozen en 9 soldaten verkend en werden plannen gemaakt voor een expeditie op de vaste kust, die niet lang op zich liet wachten. Reeds waren er bijna twee maanden verlopen en begon Don Ruy zoo zoetjes aan weer moed te scheppen en de toekomst rooskleuriger in te zien, toen een brief van den Commandeur van Bonaire, gedagteekend Puerto Cabello, 30 November 1642, hem brusque uit den slaap kwam wekken met de mededeeling, dat hij, op bevel van den Gouverneur van Curaçao, den dag te voren voor de stad ten anker was gekomen en in de vier fregatten die daar lagen de roode haan heeft laten kraaien uit weerwraak voor de plundering van Bonaire. De laatste zinsnede van den brief luidde: ‘Quedo con esta de vuestra señoría fiel enemigo ate la muerte. Jacob.....’ (Hiermede blijf ik van Uedelheid de trouwe vijand tot aan den dood. Jacob.....)

De overval geschiedde heel onverwacht. Kapitein Diego Romero nam, zoodra hij kennis kreeg van de nadering der Hollanders, lafhartig de vlucht. De commandant Juan Perez Hurtado en kapitein Gaspar Camacho boden met een paar man tegenstand, maar werden omsingeld en gevangen genomen.

Weerwraak.

Na dit wapenfeit zette de Hollandsche bevelhebber koers naar het westen om zich te voegen bij het eskader onder bevel van Stuyvesant, die aan boord van de ‘Kat,’ eerst Aruba zou aandoen om daar instructies achter te laten en een aantal paarden in te schepen en van daar de reis te vervolgen naar Cabo San Roman. Op zijn reis naar gemelde kaap liet de commandeur van Bonaire op 7 December zijn anker vallen in een haven of baai, die bekend stond als de haven der Curaçaoenaars (puerto que llaman de los Curzaos) ongeveer $\frac{3}{4}$ mijl (ongeveer 4 k.m.) bovenwinds van Cumarebo (het dichtst bij Curaçao gelegen plek der vaste kust). De tijding hiervan bereikte den alcalde van Coro, Don Augustin Baron, door een Indiaan van Cumarebo. De alcalde stuurde op eigen houtje twee man op kondschap uit en verbood de seinwachters om den ‘sargento mayor’ der stad, Juan Gregorio Cambero de Osma, die het militair bevel had, iets hiervan of van andere berichten, die mochten binnenkomen, te zeggen. De bevelhebber had intusschen twee afdeelingen aan wal

gestuurd, die elk een tegenovergestelde richting insloeg. Den volgenden morgen waren de troepen weer aan boord en werd de reis vervolgd. Langs de kust varende, werd de haven 'La Vela de Tayatayma (Vela de Coro??) verkend waarna de steven werd gewend naar de plaats van samenkomst, Kaap San Roman. Van hieruit schijnt Stuyvesant expedities te hebben uitgezonden om de kust af te loopen en zelfs het land binnen te dringen. Zoo keerden een adviesboot en twee sloepen terug en lieten het anker vallen in de baai van Dicora (Adicora?) op het schiereiland Para-

guana dicht bij de ‘hatos’ van den geestelijke Quiroga en zijn broer,

Intusschen was men in Coro niet stil blijven zitten. Een kleine macht, onder aanvoering van den maestre de de campo, Joaquin de Belgara, vergezeld van Miguel Baron, begaf zich naar San Roman en vondden vijand ongeveer een mijl daarvandaan in de baai van Cruz ten anker. Een poging om hem te verkennen mislukte, daar de Hollander wel gezorgd had bereiden schildwachten uit te zetten. De aanvoerder besloot den vijand aan tet vallen en verdeelde zijn volk in drie escouades, om hem van drie kanten te kunnen aangrijpen. De troepen begaven zich op marsch, doch dichterbij gekomen, bemerkte de commandant, dat de tegenpartij ook haar maatregelen had getroffen. Zij had het krijgsvolk opgesteld in den vorm van een wig, De rechtervleugel was beschermd door 8 man te paard, terwijl de linker vleugel gedekt was door de zee waar 3 gewapende sloepen lagen, waarvan een met een klein stuk geschut op de plaats. Toen men deze krijgsmacht in het oog kreeg, weifelde de commandant en gelastte het volk halt te maken, om te beraadslagen hoe in deze diende te worden gehandeld.

Het heeft er veel van, dat men in die dagen een zwak had voor brieven schrijven, want, in plaats van aan te vallen, besloot de Maestre de Campo den admiraal der vloot een brief te schrijven. Zooals trouwens een klein kind kon verwachten, richtte de brief niet veel uit. Het antwoord van Stuyvesant luidde, dat hij gekomen was om de plundering van Bonaire te wreken en zich van vee te voorzien, als vergoeding voor wat weggevoerd was van Bonaire en van de 70 paarden, die, tegen alle oorlogsgebruiken in, waren gedood. Als de eigenaars der geplunderde hoeven schadevergoeding wenschten, in dit geval de gebroeders Baron, zij zich dan tot den Gouverneur in Caracas moesten wenden. De maestre de Campo kon hem gerust aanvallen, indien hij de proef wou nemen waartoe de zonen van Curaçao, in dienst van Hollands wapenen, met Gode's hulp, in staat zijn; dat hij verder slechts twee dagen noodig had om de buit aan boord zijner schepen te brengen en dat de krijgsgevangenen daarna op vrije voeten zullen worden gesteld.

Terwijl de maestre de Campo aan Stuyvesant schreef, hield kapitein Miguel Baron zich niet stil, maar richtte een schrijven aan zijn broeder, den alcalde Agustin Baron, waarin hij hem van den toestand op de hoogte bracht en hem meedeelde dat hij met een detachement troepen te Paraguana was aangekomen, dicht bij de plek waar het vijandelijk eskader lag, bezig met het inladen van meer dan 3000 stuks vee; dat zij zulks, met de armen over de borst moesten aanzien, daar hun macht niet genoegzaam was om zich met die van den Hollander te kunnen meten, die meer dan 150 man te zijner beschikking had, waarom hij hem om hulp verzocht.

Toen de brief zijn bestemming bereikte werd in allerijl de trom geroerd en een krijgsraad bijeen geroepen van de alcaldes, gemeenteraadsleden en de aanwezige officieren. Na lang en breed gedebateerd te hebben, werd eindelijk besloten een hulpkorps van zegge 12 man te sturen als versterking van de 54 infanteristen, die het expeditiekorps uitmaakten. Dit besluit echter werd niet ten uitvoer gebracht, want voordat men zoo ver was, kwam het bericht binnen, dat de vijand in den nacht was afgetrokken en een groote hoeveelheid haakbus- en musketkogels had achtergelaten, evenals 840 stuks schapen en geiten, meer dan 300 huiden en de 6 paarden, die zij van Aruba hadden meegebracht.

Volgens verklaring van een mesties en een paar Indianen, die de vijand had achtergelaten, zou de buit, die weggevoerd was

uit meer dan 2500 stuks vee en 3 slaven hebben bestaan.

Tevergeefs vragen wij ons af, wat de beweegredenen waren geweest, die Stuyvesant gehoopt hadden weg te zeilen, voordat hij de heele buit aan boord zijner schepen had. Slechts een vermoeden kunnen wij uitspreken, gebrek aan mondkost en misschien ook gebrek aan ruimte om de buit te bergen.

‘Het zwaartepunt van een normale Democratie ligt in de volksvertegenwoordiging en daarom is de praktische kunde en de intellectueele bekwaamheid van de afgevaardigden een levenskwestie voor den democratischen staat.

Elk wetgevend lichaam moet bestaan uit geestelijk hoogstaande, krachtige figuren, die zich moeten beschouwen als vertegenwoordigers van het heele volk, en dus het volksleven in al zijn veelzijdigheid vertegenwoordigen. Zij moeten worden gekozen wegens hun vurig christelijk geloof, hun gezond en helder oordeel, vanwege de vastheid en zuiverheid van hun beginselen en omdat zij zich onder alle omstandigheden gelijk blijven. Zij moeten de nationale eendracht en broederlijke samenwerking aankweken.

Mensch, staat en regeering zijn zo nauw met elkaar verbonden, dat zij samen vallen of staan’.

Paus Pius XII in zijn Kersttoespraak op 24 December 1944.